

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br.: IT-98-32-A
Datum: 25. februar 2004.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Theodor Meron, predsjedavajući
sudija Mohamed Shahabuddeen
sudija Mehmet Güney
sudija Wolfgang Schomburg
sudija Inés Mónica Weinberg de Roca

Sekretar: g. Hans Holthuis

Datum: 25. februar 2004.

TUŽILAC

protiv

MITRA VASILJEVIĆA

PRESUDA

Tužilaštvo:

gđa Helen Brady
gđa Michelle Jarvis
g. Steffen Wirth

Zastupnici optuženog:

g. Vladimir Domazet
g. Geert-Jan Knoops

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. PRIMJENJIVI KRITERIJI ZA PREISPITIVANJE NAVODNIH GREŠAKA I FORMALNI USLOVI U VEZI SA OSNOVAMA KOJE ŽALILAC IZNOSI	2
A. STANDARD PREISPITIVANJA PREMA ČLANU 25 STATUTA I U PRAKSI MEĐUNARODNOG SUDA	2
B. PRELIMINARNO RAZMATRANJE ARGUMENATA	5
1. Argumenti koji su odbačeni zato što nije nemoguće ustanoviti na koju se grešku odnose	5
2. Argumenti koji su odbačeni zato što žalilac nije naveo jesu li zaključci Pretresnog vijeća takvi da ih ne bi mogao donijeti nijedan razumni presuditelj o činjenicama	7
3. Argumenti koji su odbačeni zato što žalilac nije naveo kako je zbog navodne greške došlo do neostvarenja pravde	7
4. Argumenti u vezi s kaznom koji su odbačeni zbog nenavodenja zamjetne greške	8
III. NAVODNE GREŠKE U UTVRĐIVANJU ČINJENIČNOG STANJA U VEZI S OPŠTIM USLOVIMA ZA PRIMJENU ČLANA 3 I ČLANA 5 STATUTA	9
A. NAVODNO POGREŠAN ZAKLJUČAK DA SU ŽALIOČEVI POSTUPCI BILI U BLISKOJ VEZI S ORUŽANIM SUKOBOM	9
B. NAVODNO POGREŠAN ZAKLJUČAK DA SU ŽALIOČEVA DJELA BILA DIO RASPROSTRANJENOG I SISTEMATSKOG NAPADA ZA KOJI JE ON ZNAO	10
C. SAŽETAK ZAKLJUČAKA	10
IV. NAVODNE GREŠKE U UTVRĐIVANJU ČINJENIČNOG STANJA U VEZI SA STRIJELJANJEM NA RIJECI DRINI I ŽALIOČEVIM ODNOSOM S PARAVOJNOM GRUPOM MILANA LUKIĆA	11
A. NAVODNO POGREŠAN ZAKLJUČAK DA JE ŽALILAC 7. JUNA 1992. BIO NAORUŽAN	11
B. NAVODNA GREŠKA U VEZI S PITANJEM U KOJEM TRENUTKU JE ŽALILAC ZNAO DA ĆE SEDMORICA MUSLIMANA BITI UBIJENI, A NE RAZMIJENJENI	15
C. NAVODNO POGREŠAN ZAKLJUČAK DA JE ŽALILAC U HOTELU "VILINA VLAS" DRŽAO SEDMORICU MUSLIMANA NA NIŠANU	19
D. NAVODNO POGREŠNO ODBACIVANJE ŽALIOČEVOG ARGUMENTA DA JE POKUŠAO ODVRATITI MILANA LUKIĆA OD POČINJENJA UBISTVA	20
E. NAVODNO POGREŠNO ODBACIVANJE TVRDNJE DA JE ŽALILAC OSTAO PODALJE OD MJESTA ZLOČINA	21
F. NAVODNO POGREŠAN ZAKLJUČAK DA JE ŽALILAC BIO INFORMATOR GRUPE MILANA LUKIĆA	23
G. NAVODNA GREŠKA U VEZI SA ŽALIOČEVOM ULOGOM U PRETRESU KUĆE OCA SVJEDOKA VG-59 U MUŠIĆIMA	28
H. SAŽETAK ZAKLJUČAKA	30
V. ŽALIOČEVO UČEŠĆE U UDRUŽENOM ZLOČINAČKOM POTHVATU I NJEGOVA INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST S TIM U VEZI	31
A. MJERODAVNO PRAVO ZA UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT, UČEŠĆE SAIZVRŠIOCA I UČEŠĆE POMAGAČA I PODRŽAVAOCA	33
1. Udruženi zločinački poduhvat	33
2. Razlika između učestvovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu u svojstvu saizvršioca i učestvovanja u svojstvu pomagača i podržavaoca	36
B. NAVODNE GREŠKE U PRIMJENI PRAVA	36
1. Navodne greške u primjeni prava u vezi s konceptom udruženog zločinačkog poduhvata	36
2. Navodna greška u primjeni prava koja se sastoji u tome što je žalioocu izrečena osuđujuća presuda za progon na osnovu samo jednog događaja	38

C. NAVODNE GREŠKE U VEZI SA ŽALIOČEVOM <i>MENS REA</i> DA SE UBIJU SEDMORICA MUSLIMANA	40
1. Žaliočeva namjera u trenutku kad je grupa napustila hotel "Vilina vlas"	41
2. Žaliočeva namjera od trenutka kad je grupa parkirala automobile kod Sasa	43
3. Pomaganje i podržavanje	45
D. NAVODNE GREŠKE U VEZI S PROGONOM	46
1. Žaliočeva namjera da vrši progon	46
2. Pomaganje i podržavanje udruženog zločinačkog poduhvata progona	48
E. NAVODNA GREŠKA U VIDU KUMULATIVNOG OSUĐIVANJA PREMA ČLANU 3 I ČLANU 5 STATUTA	49
F. SAŽETAK ZAKLJUČAKA	49
VI. ODMJERAVANJE KAZNE	50
A. ŽALIOČEVI ARGUMENTI U VEZI S ODMJERAVANJEM KAZNE	50
1. Kazna izrečena žalioču je prevelika s obzirom na dosadašnju sudsku praksu	50
2. Navodne greške u vezi s otežavajućim okolnostima	51
(a) Metod ubistava	51
(b) Verbalno zlostavljanje žrtava	52
(c) Pretrpljena trauma ne može biti otežavajuća okolnost zato što je element krivičnog djela	53
(d) Diskriminacijsko stanje svijesti	54
3. Navodne greške u vezi s olakšavajućim okolnostima	56
(a) Žaliočevo kajanje	56
(b) Saradnja s Tužilaštvom	57
B. RAZLOZI ŽALBENOG VIJEĆA	57
VII. DISPOZITIV	59
VIII. IZDVOJENO I PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE SHAHABUDDEENA	61
IX. DODATAK A: ISTORIJAT POSTUPKA	76
A. OBAVIJEST O ŽALBI	76
B. PODNESCI	76
C. ŽALBENE OSNOVE	77
D. IMENOVANJE SUDIJA	81
E. ZAHTEJEV PREMA PRAVILU 115	81
F. USMENI ARGUMENTI	82
X. PRILOG B: POJMOVNIK	83

I. UVOD

1. Opština Višegrad se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Gradsko središte opštine, Višegrad, leži na istočnoj obali Drine. Godine 1991., približno 63% stanovništva bilo je muslimanske nacionalnosti, a oko 33% srpske nacionalnosti. U novembru 1990. u toj su opštini održani izbori. Rezultati izbora, koji su gotovo potpuno odgovarali nacionalnom sastavu stanovništva, doveli su do povećanja napetosti. Početkom aprila 1991., nakon zahtjeva srpskih političara da se policija podijeli po nacionalnostima, obje suprotstavljene grupe podigle su barikade po Višegradu. Tokom narednih mjeseci, bilo je sporadičnih slučajeva pucnjave i granatiranja. Jugoslovenska narodna armija (JNA) je došla 14. aprila 1992., što je isprva dovelo do smirivanja napetosti. Međutim, 19. maja 1992. JNA se povukla iz Višegrada, a vlast su preuzele razne srpske paravojne jedinice. Na čelu jedne od tih grupa, koja je važila za posebno nasilnu, bio je Milan Lukić (dalje u tekstu: grupa Milana Lukića). Premda Mitar Vasiljević (dalje u tekstu: žalilac) nije pripadao grupi Milana Lukića, Pretresno vijeće je zaključilo da je s tom grupom sarađivao i pružao joj informacije. U maju 1992., optuženi je bio prisutan dok su Milan Lukić i njegovi ljudi vršili pretres sela Mušići. Pretresno vijeće je konstatovalo da je žalilac, zajedno s Milanom Lukićem i dvojicom nepoznatih muškaraca, 7. juna 1992. silom odveo sedmoricu Muslimana na istočnu obalu Drine, gdje su strijeljani. Petorica od te sedmorice su ubijena u pucnjavi, a dvojica su preživjela tako što su pali u rijeku i pretvarali se da su mrtvi. Za ovaj događaj ćemo u nastavku koristiti izraz "strijeljanje na Drini".

2. Dana 29. novembra 2002., Pretresno vijeće je proglasilo žalioca krivim u vezi sa strijeljanjem na rijeci Drini, i to kao saizvršioca progona kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(h) Statuta na osnovu ubistva petorice Muslimana i nehumanih djela počinjenih nad preživjelim muškarcima muslimanske nacionalnosti (tačka 3), te za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja kažnjivo po članu 3 Statuta, na osnovu ubistva te petorice Muslimana (tačka 5). Pretresno vijeće je, međutim, oslobodilo žalioca po drugim tačkama Optužnice, bilo zato što je zaključilo da su dokazi nedovoljni bilo zato što bi osude bile kumulativne. Za osuđujuće presude po tačkama 3 i 5, Pretresno vijeće je žalioцу izreklo zatvorsku kaznu od dvadeset godina.

3. Žalilac je uložio žalbu i na osuđujuće presude i na izrečenu kaznu. Njegova argumentacija po osam žalbenih osnova iznijeta je u dva zasebna dokumenta: Žalbenom podnesku odbrane i Dodatnom žalbenom podnesku odbrane. Žalbeno vijeće smatra da se ti argumenti ponavljaju i da su iznijeti na nesistematičan način, pa ih je stoga pregrupisalo. Istorijat žalbenog postupka u Dodatku A sadrži pregled argumenata koje je žalilac iznio u svojim podnescima.

II. PRIMJENJIVI KRITERIJI ZA PREISPITIVANJE NAVODNIH GREŠAKA I FORMALNI USLOVI U VEZI SA OSNOVAMA KOJE ŽALILAC IZNOSI

A. Standard preispitivanja prema članu 25 Statuta i u praksi Međunarodnog suda

4. Žalbeno vijeće smatra uputnim podsjetiti na standard preispitivanja prema kojem Žalbeno vijeće odlučuje da li će prihvatiti ili odbaciti žalbene osnove, te na formalne uslove s tim u vezi.

5. Strane u žalbenom postupku moraju ograničiti svoje argumente na greške u primjeni prava koje odluku čine nevažećom i greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde, kako je predviđeno članom 25 Statuta.¹ Žalbeni postupak predviđen članom 25 Statuta ima korektivni karakter i nije preispitivanje predmeta *de novo*.² Žalbeno vijeće može potvrditi, poništiti ili preinačiti odluku Pretresnog vijeća.³ Žalbena vijeća ovog Međunarodnog suda i MKSR-a se često pozivaju na te kriterije, stoga ćemo ih u nastavku teksta samo ukratko ponoviti.⁴

6. Strana koja tvrdi da je učinjena greška u primjeni prava mora tu tvrdnju potkrijepiti argumentima i objasniti na koji način ta greška čini odluku nevažećom. Ako se argumentima ne dokaže valjanost tvrdnje, to ipak ne znači da će ta tvrdnja strane nužno biti odbačena, budući da Žalbeno vijeće može intervenisati i, iz drugih razloga, presuditi u korist tvrdnje da je učinjena greška u primjeni prava.⁵

¹ U članu 25(1) se kaže: "1. Žalbeno vijeće razmatra žalbe osoba koje su osudila pretresna vijeća i žalbe tužioca na sljedećim osnovama: (a) greška u primjeni prava koja odluku čini nevažećom, ili (b) greška u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog koje je došlo do neostvarenja pravde. 2. Žalbeno vijeće može odluke pretresnih vijeća potvrditi, poništiti ili preinačiti." Izuzetak od ovog opšteg pravila je kada jedna od strana u postupku pokrene pravno pitanje od opšteg značaja za sudsku praksu Međunarodnog suda. Vidi, na primjer, Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 281; Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić*, par. 22; Drugostepenu presudu u predmetu *Erdemović*, par. 16.

² Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 22.

³ Član 25(2) Statuta.

⁴ Žalbeno vijeće Međunarodnog suda je više puta odlučivalo o kriterijima preispitivanja u žalbenom postupku: Drugostepena presuda u predmetu *Erdemović*, par. 16; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 247, 281, 315-316; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 35-37; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 435; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 22, 27-30; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 35-47; i Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 4-18. Nadalje, Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu navelo je slične kriterije u Drugostepenoj presudi u predmetu *Serushago*, par. 22; Drugostepenoj presudi u predmetu *Akayesu*, par. 18-24 i 232; Drugostepenoj presudi u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 143; Drugostepenoj presudi u predmetu *Musema*, par. 16-21; i Drugostepenoj presudi u predmetu *Rutaganda*, par. 17-24.

⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 10. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 35. Žalbeno vijeće MKSR-a zauzelo je isto stanovište u Drugostepenoj presudi u predmetu *Musema*, par 16.

7. U vezi s greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja, Žalbena vijeće će zamijeniti zaključak Pretresnog vijeća vlastitim zaključkom samo u slučaju da nijedan razumni presuditelj o činjenicama nije mogao doći do prvobitnog zaključka.⁶

8. Nadalje, Žalbena vijeće neće poništiti odluku Pretresnog vijeća zbog bilo kakve greške u utvrđivanju činjeničnog stanja, nego samo zbog greške koja je za posljedicu imala neostvarenje pravde, koje se definiše kao "izrazito nepravičan ishod sudskog postupka, kao npr. kada je optuženi osuđen, iako nisu postojali dovoljni dokazi u vezi s nekim bitnim elementom krivičnog djela".⁷

9. Slično žalbi na osuđujuće presudu, žalba na presudu o kazni ima korektivni karakter i nije postupak odmjeravanja kazne *de novo*. Pretresno vijeće određuje kaznu na osnovu svog značajnog, premda ne i neograničenog, diskrecionog prava. U pravilu, Žalbena vijeće neće zamijeniti odluku Pretresnog vijeća vlastitom ako ne "vjeruje da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava, ili nije postupilo u skladu s mjerodavnim pravom".⁸ Kriterij za rješavanje po žalbama na presudu o kazni je pitanje da li je Pretresno vijeće napravilo zamjetnu grešku u korištenju svog diskrecionog prava. Dok god se pretresno vijeće drži propisanih okvira, Žalbena vijeće neće intervenisati.⁹

10. Prije razmatranja merituma žaliočevih argumenata, Žalbena vijeće će preliminarno utvrditi da li žaliočevi podnesci zadovoljavaju formalne uslove za razmatranje merituma. Ako Žalbena vijeće smatra da neki argument ne zadovoljava te uslove, taj argument će se odbaciti bez detaljnog obrazloženja.¹⁰ Nadalje, ako strana u postupku ne argumentira svoje tvrdnje u skladu s Uputstvom o formalnim uslovima za podnošenje žalbe na presudu,¹¹ Žalbena vijeće može odbiti podnesak ili odbaciti tvrdnje koje se u njemu iznose.¹²

⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 12.

⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 37, koja sadrži citat iz pravnog rječnika *Black's Law Dictionary* (7. izdanje, St. Paul, Minneapolis, 1999.). Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 39, u kojoj se pominje Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*.

⁸ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Serushago*, par. 32. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski* par. 187 i Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Tadić*, par. 20-22; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 725.

⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 187; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 239; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 22; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 725; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 99; Žalba na presudu o kazni u predmetu *Serushago*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 409.

¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 16. Žalbena vijeće MKSR-a zauzelo je stav da će tvrdnje koje nisu potkrijepljene preciznim referencama na relevantne dijelove žalbenog spisa u principu biti odbačene zbog toga što žalilac nije ispunio svoju obavezu. Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 137.

¹¹ IT/201, izdano 7. marta 2002.

¹² *Ibid.*, par. 17, gdje stoji: "[u] slučaju da jedna strana ne ispoštuje uslove navedene u ovom Uputstvu, ili u slučaju da je podnesak nejasno ili dvosmisleno formulisan, nimenovani predžalbeni sudija ili Žalbena vijeće može, u okviru svojih

11. Žalbeno vijeće podsjeća na formalni uslov da strana koja podnosi žalbu mora Žalbenom vijeću precizno navesti dijelove spisa, transkripata, presuda i dokaznih predmeta na koje se poziva.¹³ U Drugostepenoj presudi u predmetu *Kunarac*, Žalbeno vijeće je zaključilo:

Žalbeno vijeće će stoga u principu bez detaljnih obrazloženja odbaciti one navode žalioaca iznesene u podnescima ili tokom žalbenog pretresa koji su očigledno neutemeljeni. Prigovori će biti odbačeni bez detaljnog objašnjenja u sljedećim slučajevima:

1. argument žalioaca je očigledno irelevantan;
2. očigledno je da je razumni presuditelj o činjenicama mogao doći do zaključka koji osporava žalilac; ili
3. žalilac se poziva na argument kojim na neprihvatljiv način pokušava vlastitom procjenom dokaza zamijeniti procjenu pretresnog vijeća.¹⁴

12. Nadalje, ne može se od Žalbenog vijeća očekivati da detaljno razmatra tvrdnje strana ako su one nerazumljive, protuslovne, neodređene, ili imaju druge očigledne i formalne nedostatke.¹⁵ Navod o grešci u primjeni prava za koji ne postoji realna mogućnost da će obesnažiti odluku može se po kratkom postupku odbaciti.¹⁶ Strana koja tvrdi da je došlo do greške u utvrđivanju činjeničnog stanja mora objasniti u čemu se ta greška sastoji, zašto razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do tog zaključka, te kako je zbog toga došlo do neostvarenja pravde. Žalilac koji samo osporava zaključke pretresnog vijeća i predlaže alternativnu ocjenu dokaza, ne navodeći pritom u čemu je Pretresno vijeće u ocjeni dokaza pogriješilo, nije ispunio svoju obavezu. U tom slučaju, Žalbeno vijeće

---

diskrecionih ovlaštenja, donijeti odluku o prikladnoj sankciji, koja može da sadrži nalog za razjašnjenje ili ponovno podnošenje podneska. Žalbeno vijeće takođe može da odbije podnesak ili da odbaci argumente koji se u njemu iznose.”

¹³ *Ibid.*, par. 13-16, gdje se kaže: “13. Kada se u podnescima strana upućuje na određene dijelove presuda, odluka, transkripta, dokaznih predmeta ili drugih pravnih izvora, treba tačno navesti datum, broj dokaznog predmeta, broj stranice i paragrafa teksta ili dokaznog predmeta na koji se strana poziva. 14. Skraćenice ili oznake koje strane koriste u svojim podnescima treba da budu istovjetne u cijelom tekstu. Strane i paragrafi treba da budu numerisani redom od početka do kraja. 15. Rokovi zadati ovim Uputstvom teku od datuma podnošenja relevantnog dokumenta, ne računajući dan kad je podnesen. Ako posljednji dan određenog roka pada na dan koji je na Međunarodnom sudu neradni dan, rok se produžuje do prvog sljedećeg radnog dana. 16. Odredbe ovog Uputstva ne prejudiciraju naloge ili odluke koje može da donese naimenovani predžalbeni sudija ili Žalbeno vijeće. Predžalbeni sudija ili žalbeno vijeće mogu u bilo koje doba da izmijene bilo koji vremenski rok ili da uvažavaju kao blagovremenu radnju preduzetu nakon isteka vremenskog roka predviđenog ovim Uputstvom.” Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 44: “[d]akle, žalilac mora jasno iznijeti osnove za žalbu i argumente u prilog svakoj osnovi. Osim toga, ovisno o vrsti nalaza koji se dovodi u pitanje, žalilac mora pokazati na koji način je navodna greška obeskrjepila odluku ili dovela do neostvarenja pravde. Uz to, mora i tačno upozoriti Žalbeno vijeće na koje se dijelove žalbenog spisa oslanja pri iznošenju svoje teze. Žalbenom vijeću treba navesti paragrafe presude i stranice transkripta na koje se žalilac poziva, kao i dokazne predmete ili druge izvore, pri čemu uvijek valja precizirati datum dokaznog predmeta ili teksta o kojem se govori, te broj stranice, odnosno paragrafa”.

¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 48.

¹⁵ *Ibid.*, par. 43: “Žalbeno vijeće svoj zadatak, kako je definisano u članu 25 Statuta, može djelotvorno vršiti samo ako strane izlože precizne zaključke. U sistemu koji je po svojoj biti kontradiktoran, kakav se primjenjuje na Međunarodnom sudu, tijelo koje odlučuje razmatra predmet na temelju iznesenih argumenata strana. Dakle, na stranama je da svoju argumentaciju iznesu na jasan, logičan i iscrpan način, kako bi Žalbeno vijeće moglo izvršiti svoju zadaću na efikasan i ekspeditivan način. Ne može se od Žalbenog vijeća očekivati da detaljno razmatra stavove strana ako su oni nerazumljivi, protuslovni ili neodređeni, ili ako očigledno pate od drugih formalnih nedostataka. No, u svakom slučaju, Žalbeno vijeće je obavezno obezbijediti da optuženi uživa pravično suđenje.”

može odbaciti argumente bez obrazloženja. Žalbeno vijeće će, preliminarno, dalje u tekstu razmotriti pitanje da li žaliočevi argumenti zadovoljavaju te formalne zahtjeve ili ih treba odbaciti bez detaljnog obrazloženja.

B. Preliminarno razmatranje argumenata

13. Žalbeno vijeće je ustanovilo da u žaliočevoj argumentaciji u vezi s navodnim greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja postoje tri kategorije formalnih odnosno proceduralnih nedostataka, i to: i) argumenti iz kojih Žalbeno vijeće ne može razabrati koju je to grešku Pretresno vijeće navodno učinilo; ii) argumenti u vezi s kojima žalilac ne navodi da li je razumni presuditelj o činjenicama mogao doći do zaključaka do kojih je došlo Pretresno vijeće; i iii) argumenti u vezi s kojima žalilac ne navodi kako je zbog navodne greške došlo do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće stoga odbacuje sljedeće argumente koji pate od gore navedenih nedostataka i neće ih detaljno razmatrati.¹⁷ Žalbeno vijeće će na isti način postupiti s argumentima koji se odnose na kaznu.

14. Žalbeno vijeće ističe da je žalilac na žalbenom pretresu upozoren na kriterije za žalbu,¹⁸ te da je od njega zatraženo pojašnjenje nekih pitanja iz Žalbenog podneska odbrane i Dodatnog žalbenog podneska odbrane.¹⁹ Uprkos tom podsjećanju, žalilac za neka od pitanja nije pružio dodatna objašnjenja.

15. Žalilac tvrdi da Pretresno vijeće prilikom odmjeravanja kazne nije kao olakšavajuću okolnost uzelo u obzir njegovo ponašanje u pritvoru Međunarodnog suda.²⁰ Taj argument je prvi put iznesen u Replici odbrane. Žalbeno vijeće smatra da se replike moraju ograničiti samo na argumente kojima se osporavaju argumenti iznijeti u odgovoru i ne smiju sadržavati nove argumente ili dopune ranije iznijetih osnova. Taj argument se stoga neće razmatrati.

1. Argumenti koji su odbačeni zato što nije nemoguće ustanoviti na koju se grešku odnose

16. Žalbeno vijeće neće razmatrati argumente u kojima žalilac nije iznio u čemu se navodna greška sastoji, nego je samo ponudio alternativno tumačenje dokaza. Žalbeno vijeće je ustanovilo da u drugoj žalbenoj osnovi postoje dva takva argumenta: i) žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća da to što on nakon strijeljanja na rijeci Drini nije prekinuo odnose s Milanom Lukićem, premda je znao za

---

¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 10.

¹⁷ Od Žalbenog vijeća se ne mogu tražiti obrazloženja u vezi s očito neutemeljenim tvrdnjama, vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 42.

¹⁸ ŽT 18.

¹⁹ Žalbeno vijeće je konstatovalo da žalilac nije dokazao posljedice nekoliko navodnih grešaka, ŽT 13-14; da se neke od žalbenih osnova sastoje od više žalbenih osnova, ŽT 13; da se argumenti ponavljaju, ŽT 15; te da neki argumenati nisu dovoljno jasni da bi se Žalbeno vijeće njima bavilo, ŽT 16.

²⁰ Replika odbrane, par. 9.10 (osma žalbena osnova).

njegovu veoma ozbiljnu kriminalnu djelatnost, navodi na sumnju da je optuženi bio bliže povezan s dotičnom paravojsnom grupom;²¹ i ii) žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće krivo ocijenilo njegov iskaz, i to posebno detaljne informacije koje je pružio u vezi s paravojsnom grupom, jer je odbilo izvesti zaključak da njegovo ponašanje predstavlja značajnu suradnju s Međunarodnim sudom.²²

17. U trećoj žalbenoj osnovi, Žalbeno vijeće je pronašlo tri takva argumenta: i) žalilac tvrdi da je u svom svjedočenju govorio o kumstvu svoje porodice s porodicom Lukić i rekao da je Milan Lukić nakon srednje škole otišao u Švajcarsku, te da ga žalilac nije vidio do 1992. godine;²³ ii) žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće u paragrafu 51 Presude pogrešno zaključilo da su građani nesrpske nacionalnosti počeli nestajati;²⁴ i iii) žalilac pobija zaključak Pretresnog vijeća u paragrafu 54 Presude da je Muslimanki s teškim opekotinama odbijena medicinska pomoć.²⁵

18. U šestoj žalbenoj osnovi, i) žalilac tvrdi da nije bio "ni u kakvom komandnom lancu" s grupom Milana Lukića te da se, prema žaliočevim riječima, "tvrdnja o navodnoj diskriminatornoj namjeri pripadnika te grupe ne može primijeniti na optuženog bez dodatnih dokaza koji bi nadomjestili nepostojanje takvog lanca komandovanja"²⁶ i ii) žalilac zastupa stanovište da je Pretresno vijeće pogriješilo u paragrafu 256 Presude kada je zaključilo da je "optuženi znao da se grupi civila iz Koritnika sprema neko zlo još dok ih se podsticalo da ostanu na okupu u Pionirskoj ulici", odnosno, da je optuženi djelovao s namjerom diskriminacije na vjerskoj i političkoj osnovi.²⁷

²¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 107 (druga žalbena osnova). Žalilac je ponovio da je kumstvo s porodicom Lukić pogrešno protumačeno kao blizak odnos sa samim Milanom Lukićem, ne objasnivši u čemu je navodna greška ni kako je zbog te navodne greške došlo do neostvarenja pravde. ŽT 41.

²² *Ibid.*, par. 102 (druga žalbena osnova). Na usmenoj raspravi, žalilac je izjavio da mu njegovo detaljno svjedočenje nije priznato ni kao olakšavajuća okolnost ni kao suradnja s Tužilaštvom, ŽT 42-43. Žalbeno vijeće će argumente u vezi s odmjeravanjem kazne razmotriti u VI. dijelu.

²³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 131-134 (treća žalbena osnova).

²⁴ *Ibid.*, par. 164-165 (treća žalbena osnova). Tužilaštvo tvrdi da ovaj argument predstavlja novi osnov za žalbu koji nije naveden u najavi žalbe, premda žalilac za to nije zatražio dozvolu, te da ga, shodno tome, treba po toj osnovi odbaciti, Odgovor Tužilaštva, par. 4.26. U vezi s argumentom Tužilaštva da je riječ o novom osnovu za žalbu, Žalbeno vijeće zaključuje da se u najavi žalbe upućuje na te paragrafe Presude i da se pominje činjenica da su do dolaska JNA (Užičkog korpusa) odlazili Srbi. U relevantnom dijelu najave žalbe se kaže sljedeće: "[k]ada govorimo o Zaključcima o činjeničnom stanju relevantnim u pogledu opštih uslova u odjeljku C (par. 39-56, stranice 2323-2329) odbrana se protivi određenim zaključcima i navodi da je prije dolaska Užičkog korpusa u Višegrad (do čega je došlo zbog toga što je Murat Šabanović zauzeo hidroelektranu, te zaprijetio da će zapaliti branu i izazvati veliku katastrofu), nekon kojeg su policajci srpske nacionalnosti odvojeni, vlast u Višegradu imala je muslimanska većina i da su dotad Srbi bili ti koji su odlazili iz Višegrada. Odbrana tvrdi da je tokom boravka Užičkog korpusa u gradu, u periodu oko 19. maja 1002., stanje bezbjednosti bilo /više-/ manje stabilno. Čak štaviše, nakon odlaska Užičkog korpusa došlo je do nestabilnosti i raznih paravojsnih akcija". Žalbeno vijeće stoga zaključuje da to nije novi osnov za žalbu.

²⁵ *Ibid.*, par. 166-167.

²⁶ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 15-17 (šesti žalbeni osnov); Žalbeno vijeće je izričito zatražilo pojašnjenje ovog argumenta, vidi ŽT 16. Žalilac nije objasnio taj argument na žalbenom pretresu i Žalbeno vijeće ne shvaća tu tvrdnju.

²⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 232. Žalbeno vijeće konstatuje da je ovaj argument bespredmetan budući da je žalilac oslobođen svih optužbi u vezi s događajem u Pionirskoj ulici.

2. Argumenti koji su odbačeni zato što žalilac nije naveo jesu li zaključci Pretresnog vijeća takvi da ih ne bi mogao donijeti nijedan razumni presuditelj o činjenicama

19. Žalbeno vijeće neće razmatrati sljedeće argumente jer žalilac ne navodi jesu li zaključci Pretresnog vijeća takvi da ih nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti ili pak samo navodi neslaganja među raznim svjedočenjima ne objašnjavajući pritom zašto razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti taj zaključak. U drugoj žalbenoj osnovi: i) žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća da je grupa Milana Lukića u nekoliko nedjelja počinila desetke zločina i tvrdi da se prve činjenice u vezi s kojima se Milan Lukić i njegovi ljudi terete odnose se na događaje na rijeci Drini 7. juna 1992., iako se u optužnici podignutoj protiv Milana Lukića i drugih navodi da je grupa počinila desetke zločina u periodu od maja 1992. do oktobra 1994.; ii) žalilac tvrdi da je pogrešan zaključak Pretresnog vijeća da je on poznavao druge ljude povezane s Milanom Lukićem; iii) žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo činjenicu da je žalilac o grupi Milana Lukića znao više od drugih svjedoka koji su svjedočili pred Sudom; i iv) u vezi s pretresom kuće u Mušićima, žalilac, koji priznaje da je tom pretresu prisustvovao, tvrdi da tokom pretresa nije držao stražu i da nema veze s nestankom novca i drugih dragocjenosti.²⁸

3. Argumenti koji su odbačeni zato što žalilac nije naveo kako je zbog navodne greške došlo do neostvarenja pravde

20. Žalbeno vijeće neće razmatrati sljedeće argumente zato što žalilac nije naveo kako je zbog navodne greške došlo do neostvarenja pravde. U trećoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da su ga prije 7. juna 1992. "često" viđali s grupom Milana Lukića.²⁹ Žalilac tvrdi da je taj zaključak izveden isključivo na osnovu dokaza u vezi s pretresom u Mušićima i strijeljanjem na rijeci Drini, iz čega proizlazi da je prije strijeljanja na Drini žalilac viđen s grupom Milana Lukića samo jednom. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće zaključilo da je s tim ljudima viđen u više navrata "u periodu na koji se odnosi Optužnica", te da Pretresno vijeće, time što se prilikom izvođenja ovog zaključka poziva i na događaje na rijeci Drini i na one u Mušićima, ne upada u logički začarani krug.³⁰ U svojoj replici, žalilac navodi da se samo o periodu zaključno sa 7. junom 1992. može govoriti kao o predmetnom periodu, jer mu je u vezi s kasnijim događajima izrečena oslobađajuća presuda.³¹

21. Premda se na osnovu dokaza, čini se, ne može zaključiti da je žalilac viđen s Milanom Lukićem i njegovim ljudima prije 7. juna u nekoj drugoj prilici osim u Mušićima, Žalbeno vijeće

²⁸ *Ibid.*, par . 155-156 (treći osnov za žalbu). Vidi takođe ŽT 34-35.

²⁹ *Ibid.*, par . 154.

³⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 4.17.

zaključuje da žalilac nije dokazao da je zbog navodne greške došlo do neostvarenja pravde. Žalbeno vijeće stoga odbacuje ovu žalbenu osnovu.

4. Argumenti u vezi s kaznom koji su odbačeni zbog nenavođenja zamjetne greške

22. Žalbeno vijeće zaključuje da žalilac u osmoj žalbenoj osnovi, koja se odnosi na odmjeravanje kazne, u nekoliko argumenata nije specificirao navodnu grešku, zbog čega odbacuje žaliočeve argumente u vezi sa sljedećim: i) žaliočevom smanjenom uračunljivosti;³² ii) žaliočevom predajom Međunarodnom sudu;³³ iii) žaliočevom ulogom u širem kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji;³⁴ i iv) žaliočevim učešćem u planiranju krivičnih djela.³⁵ Iz istih razloga, Žalbeno vijeće je odbacilo žaliočeve argumente u drugoj žalbenoj osnovi prema kojima je zaključak Pretresnog vijeća o povezanosti žalioca s grupom Milana Lukića neosporno uticao na jedinstvenu kaznu koja mu je izrečena.³⁶

23. Žalbeno vijeće je, dakle, odbacilo većinu žaliočevih argumenata zbog toga što ne ispunjavaju uslove iz Uputstva, Pravilnika, Statuta i prakse Međunarodnog suda. U narednim dijelovima ove Presude, Žalbeno vijeće će razmatrati meritum žaliočevih argumenata za koje je utvrđeno da ispunjavanju formalne zahtjeve.

---

³¹ Replika odbrane, par. 4.7.

³² Žalbeni podnesak odbrane, par. 258-265.

³³ *Ibid.*, par . 270.

³⁴ *Ibid.*, par . 278; Replika odbrane, par. 9.2.

³⁵ *Ibid.*, par . 282.

³⁶ *Ibid.*, par . 91.

III. NAVODNE GREŠKE U UTVRĐIVANJU ČINJENIČNOG STANJA U VEZI S OPŠTIM USLOVIMA ZA PRIMJENU ČLANA 3 I ČLANA 5 STATUTA

24. U trećoj žalbenoj osnovi, žalilac pobija zaključke Pretresnog vijeća iznesene u III. dijelu Presude pod naslovom "Opšti uslovi za primjenu člana 3 i člana 5 Statuta".³⁷ Žalbeno vijeće je odlučilo razmotriti suštinu dva žaliočeva argumenta: (a) žaliočeva djela nisu bila u bliskoj vezi s oružanim sukobom; (b) žaliočeva djela nisu bila dio raširenog ili sistematskog napada za koji je on znao. Druge navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja Žalbeno vijeće je odbacilo iz razloga koji se navode u II. Dijelu ove presude.

A. Navodno pogrešan zaključak da su žaliočevi postupci bili u bliskoj vezi s oružanim sukobom

25. Premda se slaže da je u opštini Višegrad tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica postojao oružani sukob, žalilac tvrdi da njegova djela nisu bila u tijesnoj vezi s tim sukobom. Žalilac tvrdi da nije bio informator grupe Milana Lukića i pobija zaključak Pretresnog vijeća u paragrafu 57 Presude da je imao bliske veze s tom grupom, i djelovao u funkciji oružanog sukoba ili pod okriljem tog sukoba.³⁸ Tužilaštvo odgovara da žalilac nije dokazao na koji način je zaključak Pretresnog vijeća o neksusu između njegovih postupaka i oružanog sukoba nerazuman.³⁹

26. U paragrafu 57 Presude se kaže da su:

radnje optuženog bile usko povezane s oružanim sukobom. Mada nije učestvovao u borbama, optuženi je imao bliske veze sa srpskom paravojskom, sve radnje koje je činio bile su u funkciji oružanog sukoba, i pod vidom tog oružanog sukoba on je i počinio krivična djela.

27. Žalbeno vijeće zaključuje da žalilac nije dokazao da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do tog zaključka. Pitanje da li je žalilac bio informator te grupe i prava priroda njegovog odnosa s pripadnicima te grupe nisu bili odlučujući element prilikom utvrđivanja jesu li radnje optuženog bile u tijesnoj vezi s oružanim sukobom. Žalilac ne poriče da su postupci grupe Milana Lukića bili u vezi s oružanim sukobom. Štaviše, djela za koje je žalilac optužen počinjena su dok je bio s grupom Milana Lukića. Žalbeno vijeće smatra da je žalilac tom prilikom sarađivao s grupom Milana Lukića i da to dokazuje postojanje dovoljnog neksusa između žaliočevih djela i oružanog sukoba. Stoga se taj podosnov za žalbu odbacuje.

³⁷ Argumenti žalioca u vezi s ovim osnovom za žalbu izneseni su u Žalbenom podnesku odbrane, par. 127-175.

³⁸ *Ibid.*, par. 169-170.

³⁹ Odgovor Tužilaštva, par. 4.34.

B. Navodno pogrešan zaključak da su žaliočeva djela bila dio rasprostranjenog i sistematskog napada za koji je on znao

28. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su žaliočeva djela bila dio raširenog i sistematskog napada, te da je on za taj napad znao.⁴⁰ Žalilac tvrdi da nije znao za napad i da taj zaključak Pretresnog vijeća nije potkrijepljen dokazima.⁴¹

29. Tužilaštvo odgovara da "Pretresno vijeće nije zaključilo da je Milan Lukić rekao žalioocu za zločine koje je počinio, nego da su žalioocu rekli da je Lukić počinio zločine."⁴²

30. Potrebno je naglasiti da je za ovaj osnov relevantan zaključak Pretresnog vijeća o tome da je žalilac znao za napade na civilno stanovništvo muslimanske nacionalnosti koji su tada bili u toku na višegradskom području. Premda Pretresno vijeće u relevantnoj fusnoti ne pominje to žaliočevo znanje, Žalbeno vijeće konstatuje da se iz raznih zaključaka Pretresnog vijeća drugdje u Presudi vidi da je žalilac s Milanom Lukićem i drugima učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima,⁴³ te da je 7. juna 1992. bio u hotelu "Vilina vlas" kada su Milan Lukić i njegovi ljudi ondje doveli sedmoricu Muslimana.⁴⁴ Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da, "s obzirom na razmjere i sistematski karakter napada, optuženi nije mogao ne vidjeti posljedice tog pohoda na nesrpsko civilno stanovništvo opštine Višegrad".⁴⁵ Žalbeno vijeće smatra da je razumno pretresno vijeće iz gore navedenog moglo zaključiti da je žalilac znao da se vrše napadi na civilno stanovništvo muslimanske nacionalnosti u Višegradu. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

C. Sažetak zaključaka

31. Žalbeno vijeće odbacuje žaliočeve argumente u vezi s opštim uslovima za primjenu članova 3 i 5 Statuta.

⁴⁰ *Ibid.*, par . 171.

⁴¹ *Ibid.*, par . 171-175. Fusnota 120 Presude, koja upućuje na žaliočevo svjedočenje na T 1882 i 2103-2105.

⁴² Odgovor Tužilaštva, par. 4.37. Vidi takođe par. 4.35-4.40. Tužilaštvo tvrdi da fusnota 120 Presude (i poziv na žaliočevo svjedočenje na T 1882, 2103-2105) jasno pokazuju da mu je to rekao Stanko Pecikoza a ne Milan Lukić.

⁴³ Presuda, par. 80.

⁴⁴ *Ibid.*, par . 100.

⁴⁵ *Ibid.*, par . 60.

IV. NAVODNE GREŠKE U UTVRĐIVANJU ČINJENIČNOG STANJA U VEZI SA STRIJELJANJEM NA RIJECI DRINI I ŽALIOČEVIM ODNOSOM S PARAVOJNOM GRUPOM MILANA LUKIĆA

32. Argumenti u kojima žalilac navodi da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje mogu se naći u svim žaliočevim podnescima i često se ponavljaju u više žalbenih osnova. Žalbeno vijeće je stoga odlučilo prvo razmotriti navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja o strijeljanju na rijeci Drini i žaliočevom odnosu s paravojnom grupom Milana Lukića. Ti argumenti su najvećim dijelom iznijeti u žaliočevom prvoj i drugoj žalbenoj osnovi. Žalilac tvrdi: i) da na dan strijeljanja na rijeci Drini nije bio naoružan; ii) da nije bio svjestan ubilačke namjere Milana Lukića i njegovih ljudi prije nego su sedmoricu Muslimana odveli na obalu Drine; iii) da je neuspješno pokušao odgovoriti Milana Lukića od izvršenja tog čina; iv) da je tokom strijeljanja stajao podalje od naoružanih ljudi; v) da nije bio informator te grupe;⁴⁶ i vi) da nije učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima.⁴⁷

A. Navodno pogrešan zaključak da je žalilac 7. juna 1992. bio naoružan

33. Žalilac tvrdi da 7. juna 1992. nije bio naoružan, te da se iskazi svjedoka VG-14 i VG-32 ne slažu u pogledu toga da li je žalilac 7. juna 1992. imao automatsku pušku.⁴⁸ Tvrdi da je riječ o neslaganjima koja dovode u pitanje vjerodostojnost te dvojice svjedoka, a time i zaključak Pretresnog vijeća da je bio naoružan.⁴⁹

34. Žalilac napominje da je svjedok VG-32 izjavio da je po ulasku u hotel "Vilina vlas" ugledao žalioca kako nenaoružan i s prekrizanim rukama stoji na udaljenosti od nekoliko metara.⁵⁰ Svjedok VG-32 je primijetio da žalilac ima kalašnjikov tek kad je prišao vozilu do kojeg je žalilac stajao.⁵¹ Žalilac napominje da je svjedok VG-14, naprotiv, izjavio da je žalilac imao automatsku pušku dok je stajao na ulazu u hotel, na mjestu koje je opisao svjedok VG-32.⁵² Žalilac tvrdi da ne postoji mogućnost da je svjedok VG-32 pogriješio kada je rekao da je na ulazu vidio žalioca nenaoružanog i s prekrizanim rukama. U vezi s tim, žalilac tvrdi da bi svjedok VG-32, koji je uspio detaljno opisati šta je žalilac tada imao na sebi, primijetio da je žalilac bio naoružan.⁵³ Osim toga, žalilac tvrdi da su oba svjedoka izjavila da se, prije nego što se uputio prema automobilima, u kratkom periodu dok je

⁴⁶ *Ibid.*, par. 94-101 i 118-126.

⁴⁷ *Ibid.*, par. 112-117.

⁴⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 22 (prvi osnov za žalbu); par. 191-194 (četvrti osnov za žalbu); Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 46-51 (sedmi osnov za žalbu); ŽT 21-22.

⁴⁹ *Ibid.*, par. 22; ŽT 22-24.

⁵⁰ *Ibid.*, par. 23; ŽT 24. Tužilaštvo pobija žaliočev zaključak na osnovu iskaza svjedoka VG-32 da u hotelu nije bio naoružan (suprotno tvrdnjama svjedoka VG-14). Vidi Odgovor Tužilaštva, par. 2.9.

⁵¹ Odgovor Tužilaštva, par. 61; ŽT 24.

⁵² *Ibid.*, par. 24. Vidi takođe ŽT 24.

Milan Lukić razgovarao sa Šušnjarom i tražio ključeve sobe, žalilac nije maknuo s mjesta i nije ni s kim razgovarao. U vezi s tim, žalilac tvrdi da svjedok VG-32 u razgovorima s bosanskohercegovačkom policijom i istražiteljima nije spomenuo oružje. Žalilac drži da je jedino moguće objašnjenje da je svjedok VG-32 izmislio to da je žalilac bio naoružan kada se uputio prema vozilima, samo zato da bi ga inkriminirao.⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da iskazi svjedoka VG-14 i VG-32 pokazuju da je žalilac bio naoružan u trenutku kad je izašao iz hotela, te da žalilac nije pokazao na koji način je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je donijelo taj zaključak.⁵⁵

35. Žalilac nadalje tvrdi da je iskaz svjedoka VG-14 nepouzdan u pogledu tipa oružja jer je svjedok VG-14, uprkos tome što tvrdi da se s tim tipom oružja upoznao za vrijeme služenja vojnog roka, istražiteljima Tužilaštva rekao da je riječ o poluautomatskom oružju, a na suđenju da je riječ o automatskom oružju. Žalilac tvrdi je svjedok mogao napraviti tu grešku samo ako je to izmislio.⁵⁶ Tužilac odgovara da, čak i da jeste utvrđeno da je ranija izjava svjedoka VG-14 u opreci s njegovim iskazom o tipu oružja, ne bi bilo nerazumno prihvatiti svjedočenje tog svjedoka prilikom utvrđivanja činjenica da li je žalilac bio naoružan u trenutku kad je izašao iz hotela.⁵⁷

36. Na osnovu iskaza svjedoka VG-14 i VG-32, Pretresno vijeće nije

prihvat[ilo] iskaz optuženog da je u on hotelu bio nenaoružan. Pretresno vijeće se uvjerilo da je optuženi po odlasku iz hotela "Vilina vlas" sa Milanom Lukićem, dva neidentifikovana naoružana muškarca i sedmoricom Muslimana, imao automatsko oružje, koje je ponio na Drinu. VG-32 je u svom svjedočenju naveo da je optuženog prvi put vidio s oružjem na odlasku iz hotela "Vilina vlas", dok je VG-14 u svom svjedočenju rekao da je optuženog vidio s automatskom puškom u holu hotela. Prilikom svjedočenja u sudnici, oba svjedoka su oružje optuženog identifikovala kao automatsku pušku.⁵⁸

Valja takođe napomenuti da je Pretresno vijeće preciziralo da je svjedok VG-14 izjavio da je žalilac s automatskom puškom vidio u holu hotela⁵⁹, dok svjedok VG-32, iako ga nije vidio s oružjem prije nego što su otišli iz hotela, ne sugerise da ga žalilac nije imao i ranije. Taj svjedok tvrdi samo to da ga on u hotelu nije vidio s oružjem.⁶⁰

37. Žalbeno vijeće zaključuje da žaliočevi argumenti ne dokazuju da nijedan razumni presuditelj ne bi, na osnovu iskaza svjedoka VG-14 i VG-32, mogao zaključiti da je žalilac imao automatsku

---

⁵³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 26.

⁵⁴ *Ibid.*, par. 28-32; Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 2.9-2.10. Žalilac tvrdi da su svjedoci VG-32 i VG-14 na isti način postupili i kada su pokušali uvjeriti Pretresno vijeće da su u trenutku pucnjave na obali rijeke Drine čuli isti broj škljocaja automatskog oružja, s tom razlikom da njihovo svjedočenje u tom pogledu nije uvjerilo Pretresno vijeće, koje je u paragrafu 112 Presude zaključilo da je posrijedi njihova nesvesna rekonstrukcija, Žalbeni podnesak odbrane, par. 30. Vidi takođe ŽT 24.

⁵⁵ Odgovor Tužilaštva, par. 2.9.

⁵⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 24 i 59-60. Vidi takođe ŽT 24.

⁵⁷ Odgovor Tužilaštva, par. 2.9.

⁵⁸ Presuda, par. 103.

⁵⁹ *Ibid.*, fusnota 239, koja upućuje na T 433, 440 i 457.

pušku u trenutku kad je izašao iz hotela "Vilina vlas". Oba svjedoka su opisala kako je žalilac izgledao u holu hotela "Vilina vlas". Svjedok VG-32 je posvjedočio da žalilac u holu hotela nije bio naoružan, da je stajao "sa rukama ovako prekrštenim, naslonjen na taj pult" četiri ili pet metara od recepcije pokraj koje se nalazio svjedok, a koja je bila osvijetljena samo dnevnim svjetlom s ulaza.⁶¹ Međutim, prema opisu svjedoka VG-14, žalilac je "u holu hotela" imao automatsku pušku. S obzirom na razmještaj u tom prostoru⁶² i činjenicu da se iz oba iskaza svjedočenja ne vidi da su ta dva svjedoka u istom trenutku pogledala u žalioaca, ova dva iskaza se ne mogu smatrati nespojivim prilikom utvrđivanja ove činjenice, to jest je li žalilac u bilo kojem trenutku bio naoružan u hotelskom predvorju. U svakom slučaju, kao što to navodi Pretresno vijeće, oba svjedoka su potvrdila da su vidjeli žalioaca s oružjem u trenutku kad se, izašavši iz hotela, uputio prema vozilu. Navodno protivurjeđe u opisu tipa oružja između ranije i kasnije izjave svjedoka VG-14 nije takvo da razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je žalilac, u trenutku kad je izašao iz hotela, bio naoružan automatskim oružjem.

38. Žalilac se nadalje poziva na iskaze svjedoka Petra Mitrovića, Ilije Zečevića, Živorada Savića, Miloja Novakovića, Radomira Vasiljevića, Ratomira Šimšića, VG-13, VGD-22, VGD-24 i VG-87 u prilog svom argumentu da nakon predaje puške komandi Teritorijalne odbrane (TO) u Višegradu i pritvaranja krajem maja ili oko 1. juna 1992. više nije posjedovao oružja. Žalilac navodi da je po izlasku iz zatvora početkom juna raspoređen na zadatak "čišćenja grada", šta je radio do 14. juna 1992. kada je pao s konja i kad su ga odvezli u bolnicu.⁶³ Na žalbenom pretresu, žalilac je priznao da Tužilaštvo s pravom tvrdi da postoji mogućnost da je 7. juna 1992. bio naoružan, ali da je to bilo gotovo nemoguće budući da je vratio oružje TO-u prije nego što je zatvoren.⁶⁴

39. Žalbeno vijeće zaključuje da je taj argument neosnovan jer činjenica da je žalilac prije hapšenja vratio oružje i da ga je više svjedoka vidjelo nenaoružanog u maju i junu 1992. ne dovodi u pitanje iskaze svjedoka VG-14 i VG-32 da je bio naoružan 7. juna 1992. u trenutku kad je izišao iz hotela "Vilina vlas". Žalilac je nakon predaje svog oružja mogao nabaviti drugo.

40. U prilog svojoj tvrdnji da, uopšteno uzevši, iskazi svjedoka VG-14 i VG-32 nisu pouzdani, žalilac ukazuje na druga protivurjeđa, za koja priznaje da su neka više, a neka manje značajna.⁶⁵

---

⁶⁰ *Ibid.*, fusnota 239, koja upućuje na T 261, 271 i 275.

⁶¹ T 261 i 271.

⁶² Vidi dokazni predmet P 132.

⁶³ Žalbeni podnesak, par. 34-51; Replika odbrane, par. 2.11-2.13. Vidi takođe ŽT 25.

⁶⁴ ŽT 22.

⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 63-74. Navodna neslaganja se odnose na to koje je od dva vozila (Jugo ili VW Passat), kojima su Lukić i njegovi ljudi prevezli žrtve na mjesto zločina, prvo stiglo u hotel, te na to kako su se Lukićevi ljudi rasporedili u ta dva vozila po odlasku iz hotela, Žalbeni podnesak odbrane, par. 64-67; na to na koji su način žrtve, žalilac i Lukićevi ljudi stigli na mjesto zločina, te na to da li je žalilac žrtvi Mehi Džafiću tada odgovorio da ga ne

Tužilaštvo tvrdi da pretresno vijeće može zaključiti da je neki iskaz u cijelosti ili djelimično pouzdan čak i u slučaju da postoje razmimoilaženja između tog iskaza i drugih izjava, te da u ovom slučaju žalilac nije dokazao da su zaključci Pretresnog vijeća na osnovu tog svjedočenja nerazumni.⁶⁶ Žalilac je na pretresu izjavio da ta manja neslaganja pokazuju da se svjedoci ne sjećaju tačnih pojedinosti događaja i da je moguće da su u krivu u pogledu važnijih pitanja, poput pitanja da li je on bio naoružan.⁶⁷ Nakon što je razmotrilo gore navedena navodna neslaganja, Žalbeno vijeće smatra da su ona minorna, odnosno da se odnose na pojedinosti događaja koje nisu važne za potkrepu žaliočeve tvrdnje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na iskaze svjedoka VG-14 i VG-32.

41. Žalbeno vijeće je već ranije konstatovalo da je zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac u hotelu "Vilina vlas" bio naoružan razuman. U nastavku ćemo razmotriti sljedeće zaključke Pretresnog vijeća: po odlasku iz hotela "Vilina vlas", i) žalilac je bio naoružan u trenutku kada su se on i grupa Milana Lukića parkirali kod Sasa i pješke uputili ka Drini; i ii) žalilac je tu sedmoricu muškaraca držao na nišanu i spriječio ih da pobjegnu.

42. Žalilac tvrdi da nije bio naoružan kada su ta sedmorica Muslimana sprovedena do rijeke Drine. Osim toga, žalilac tvrdi da su svjedoci VG-14 i VG-32 dali različite iskaze o tome da li je žalilac držao pušku uperenu u njih i sprječavao ih da pobjegnu.⁶⁸

43. Pretresno vijeće je zaključilo da su:

Milan Lukić, optuženi i još dva neidentifikovana muškarca uperili otkočene puške u Muslimane dok su ovi hodali ka obali Drine.⁶⁹

44. Žalbeno vijeće primjećuje da svjedok VG-14, za razliku od svjedoka VG-32, nije ispitan i nije svjedočio o tome jesu li njih (sedmoricu Muslimana) žalilac i druga trojica držali na nišanu dok su ih sprovođili s mjesta kod Sasa gdje su parkirali automobile do postrojavanja na Drini. Što se tiče svjedoka VG-32, on je posvjedočio da se ponašanje vojnika drastično promijenilo kada su izašli iz automobila, nakon čega je zamoljen da opiše na koji se način njihovo ponašanje promijenilo. Svjedok VG-32 je naveo da su, po izlasku iz automobila, vojnici zakoračili unazad i uperili otkočene puške u njih. Svjedok VG-32 je zatim izjavio sljedeće:

---

poznaje, Žalbeni podnesak odbrane, par. 68-71. Tužilac odgovara da to što svjedok VG-32 nije čuo da je žalilac išta kazao dok su bili na obali rijeke ne znači da on nije ništa rekao, Odgovor Tužilaštva, par. 2.14. Pitanje utvrđivanja da li je pucnjava započela odmah nakon tog navodnog razgovora ili nakon razgovora saizvršilaca strijeljanja o tome hoće li pucati pojedinačnom ili rafalnom paljbom, Žalbeni podnesak odbrane, par. 72-74. U vezi s potonjim pitanjem, žalilac tvrdi da u iskazu svjedoka VG-14 postoje izvjesne protivrječnosti; ŽT 25-26.

⁶⁶ Odgovor Tužilaštva, par. 2.13.

⁶⁷ ŽT 25.

⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 196-197.

⁶⁹ Presuda, par. 108.

Pitanje: Htio bih Vas pitati, rekli ste da su oružje držali "na gotovs". Šta tačno mislite pod time?

Odgovor: To mislim da oružje stoji upereno u nas. Naravno, otkočena puška.

Pitanje: Želim konkretno da vas pitam o Mitru Vasiljeviću, da li je on još uvijek imao svoju pušku tj. svoje oružje sa sobom u tom trenutku?

Odgovor: Da.

Pitanje: I da li je i njegovo oružje bilo upereno u zatvorenike?

Odgovor: Da.⁷⁰

45. Žalbeno vijeće drži da žalilac nije dokazao da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo donijeti zaključak da je žalilac bio naoružan u hotelu "Vilina vlas", da je na Drini držao pušku uperenu u sedmoricu Muslimana i da ih je spriječio da pobjegnu. Taj podnosnov za žalbu se stoga odbacuje.

B. Navodna greška u vezi s pitanjem u kojem trenutku je žalilac znao da će sedmorica Muslimana biti ubijeni, a ne razmijenjeni

46. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac prije 7. juna 1992. znao da su Milan Lukić i njegova paravojna grupa počinili teške zločine. Žalilac tvrdi da, prije nego što su se zaustavili kod Sasa i krenuli pješke prema rijeci Drini, ni po čemu nije mogao ustanoviti da Milan Lukić ima namjeru lišiti života grupu od sedam muškaraca muslimanske nacionalnosti.⁷¹ Žalilac tvrdi da je postao svjestan namjere Milana Lukića u istom trenutku kad i sedmorica Muslimana.⁷² Ističe da nije ni pripadao grupi Milana Lukića, ni učestvovao u hapšenju sedmorice Muslimana i njihovom prebacivanju u hotel "Vilina vlas". Žalilac nadalje tvrdi da nije bio naoružan i da se slučajno zatekao u hotelu "Vilina vlas" u trenutku kad je ondje stigla grupa Milana Lukića. Žalilac dodaje da se iz iskaza svjedoka VG-32 vidi da je Milan Lukić odlučio odvesti sedmoricu Muslimana do automobila i iz hotela "Vilina vlas" zato što nije mogao pronaći ključeve hotelske sobe u koju ih je namjeravao zatvoriti.⁷³

47. Tužilaštvo tvrdi da žalilac nije pokazao zašto je zaključak Pretresnog vijeća nerazuman, s obzirom na sve dokaze na osnovu kojih je Pretresno vijeće zaključilo da je žalilac u trenutku kad je izašao iz hotela "Vilina vlas" znao da te ljude neće razmijeniti nego ubiti.⁷⁴

48. U relevantnim zaključcima Pretresnog vijeća se kaže:

Pretresno vijeće smatra da je optuženi odlazeći iz hotela "Vilina vlas" znao da ove ljude neće razmijeniti već ubiti. Sâm optuženi je u svom iskazu priznao da je znao da je Milan Lukić, nedugo

⁷⁰ T 274-275.

⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 92-93.

⁷² *Ibid.*, par. 77-81.

⁷³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 79.

⁷⁴ Odgovor Tužilaštva, par. 2.15.

prije incidenta na Drini, na području Višegrada počinio teške zločine, među kojima i ubistva. Popodne 7. juna 1992., na putu od Višegrada do hotela "Vilina vlas", čovjek koji ga je vozio ispričao mu je kako je Milan Lukić u više prilika izvodio radnike muslimanske nacionalnosti iz fabrike "Varda" i zlostavljao ih ili ubijao. Pretresno vijeće odbacuje iskaz optuženog da je, tek kada je Milan Lukić kod Sasa zaustavio automobile i naredio sedmorici muškaraca da krenu ka obali Drine, shvatio da ovi ljudi neće biti razmijenjeni već ubijeni.⁷⁵

49. U vezi s konkretnim gore istaknutim zaključkom, žalilac u svojoj trećoj žalbenoj osnovi⁷⁶ navodi da nije znao da je Milan Lukić počinio ubistva i prije strijeljanja na Drini. Tvrdi da sa Stankom Pecikozom 7. juna 1992. nije mogao razgovarati o navodnim ubistvima u fabrici "Varda", zato što su se ona dogodila tri dana kasnije, 10. juna 1992. Žalbeno vijeće konstatuje da je rečeni argument u skladu s tekstom tačaka 8 i 9 Optužnice, kojima se Milan Lukić tereti za događaje u fabrici "Varda", a u kojima se kaže:

[d]ana 10. juna 1992. ili oko tog datuma, Milan Lukić i još jedan neoptuženi pojedinac odvezli su se do pilane i fabrike namještaja "Varda" u Višegradu, ušli u fabriku i prisilili sedam bosanskih Muslimana da odu na obalu rijeke kod fabrike. Zatim je Milan Lukić na njih više puta pucao iz automatskog oružja i time prouzročio smrt: Nusreta Aljoševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hameda Osmanagića, Lutve Tvrtkovića i Sabahudina Velagića.

Na žalbenom pretresu, predsjedavajući sudija je pozvao tužioca da objasni očito razmimoilaženje između Presude i izmijenjene optužnice u vezi s događajima u fabrici "Varda".⁷⁷ U svom odgovoru, tužilac se pozvao na transkript unakrsnog ispitivanja žalioca od strane g. Groomea u vezi s tim pitanjem, na strani 2105 transkripta, naglasivši da je, nakon pitanja o događajima u fabrici "Varda" i fabrici Stanka Pecikoze,⁷⁸ žalioocu postavljeno pitanje da li mu je Stanko rekao šta Milan Lukić radi s ljudima koje odvodi s raznih mjesta i da je on odgovorio da ih "ubija, valjda su oni našli tijelo tog dečka dolje pod selom. Ovoga Velagića."⁷⁹ Tužilac tvrdi da to što se Milan Lukić tereti za događaj 10. juna 1992. ne znači da je to jedini put kad je izvodio muškarce iz fabrike "Varda" ili iz drugih fabrika u Višegradu. Prema riječima tužioca, Pretresno vijeće je, na osnovu žaliočevog svjedočenja o tome što mu je Stanko Pecikoza rekao, donijelo vrlo razuman zaključak da su ljude izvodili i zlostavljali, te da je žalilac znao za ubijanja.⁸⁰

50. Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće u fusnoti 245 Presude izričito navodi da je taj zaključak donijelo na osnovu žaliočevog svjedočenja na suđenju i izjave koju je ranije dao istražiteljima. Kada se pregledaju relevantni dijelovi tih dokaza, stiječe se dojam da žaliočevo svjedočenje nije jasno u vezi s tim što mu je 7. juna 1992. rekao Stanko Pecikoza na putu za hotel "Vilina vlas".

⁷⁵ Presuda, par. 105 (naglasak dodat).

⁷⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 172-175; ŽT 33.

⁷⁷ ŽT 116-117.

⁷⁸ Vidi par. 51 dalje u tekstu u kojem se objašnjava da fabrika Stanka Pecikoze nije fabrika "Varda" ni "Partizan".

⁷⁹ ŽT 118, Tužilaštvo je citiralo stranu transkripta suđenja T 2105.

⁸⁰ ŽT 119.

51. Žalbeno vijeće konstatuje, prvo, da nije posve jasno ko je bio vlasnik fabrike "Varda". Zbog toga, kada žalilac u svojoj izjavi govori o tome kako je Milan Lukić zlostavljao zaposlenike Stanka Pecikoze, nije jasno da li on govori o događajima u fabrici "Varda" ili o nekim drugim događajima. Po svemu sudeći, Tužilaštvo na suđenju nije riješilo to pitanje.⁸¹ Za razliku od Tužilaštva, koje je na suđenju izjavilo da to nije "bitno za predmet", Žalbeno vijeće smatra da to pitanje treba razjasniti. Žalbeno vijeće podsjeća da je žalilac u svom iskazu rekao da je Stanko Pecikoza imao privatno preduzeće, i to pilanu i stolarsku radnju.⁸² Žalbeno vijeće konstatuje da je žalilac, kada ga je tužilac tokom unakrsnog ispitivanja pitao da li se to poduzeće zvalo "Varda" ili "Partizan", odgovorio odrično i rekao da su ta dva preduzeća bila u društvenom vlasništvu, dok su pilana i stolarska radnja Stanka Pecikoze bile u privatnom vlasništvu.⁸³ Žalilac je to na žalbenom pretresu potvrdio.⁸⁴

52. Drugo, Žalbeno vijeće konstatuje da je dodatnu zabunu izazvala i činjenica da, se uprkos nastojanjima Tužilaštva da se usredotoči na ono što je žalioocu Stanko Pecikoza rekao 7. juna 1992., iz odgovora žaliooca ili ne razabire tačan obuhvat njegovog svjedočenja (vidi, dalje u tekstu prvi odlomak izjave koju je žalilac dao istražiteljima 16. novembra 2000. – dokazni predmet 15.1), ili se izričito pominju događaji koji su se, prema žaliočevim riječima ili Optužnici, dogodili nakon 7. juna 1992. (vidi dalje u tekstu, treći odlomak žaliočevog svjedočenja na suđenju):

Groome : Da li Vam je Stanko tada u bilo kojem trenutku rekao da misli kako Milan odvodi ljude iz njegove fabrike i ubija ih?

Vasiljević : Mislim da su odvođeni iz fabrike "Varda". Mislim da je on došao i u njegovu kuću i tamo zlostavljao Muslimane.

Groome : Stanko Vam je to rekao dok ste s njim vozili?

Vasiljević : Da.

Groome : Rekao Vam je da je Milan Lukić počinio ubistva?

Vasiljević : Mislite da li je naveo njihova imena?

Groome : Ne ljudi koji su ubijeni, nego da je Milan Lukić počinio ubistva?

Vasiljević : Da, da je problematičan, da ne zna šta će s njim.⁸⁵

Premda je žalilac rekao "da", stanovište Žalbenog vijeća je da ovaj odlomak ne dopušta zaključak da je Stanko Pecikoza žalioocu rekao da je Milan Lukić počinio navodna ubistva, jer u kontekstu njegove izjave nakon te riječi slijedi dio "da je problematičan". Stoga, njegova ranija izjava (dokazni predmet

⁸¹ Na žalbenom pretresu, činilo se da Tužilaštvo misli da se Pecikozina fabrika zvala "Partizan", ŽT 118.

⁸² T 2088.

⁸³ T 2090.

⁸⁴ ŽT 75.

⁸⁵ Dokazni predmet P 15.1, izjava koju je žalilac dao Tužilaštvu 17. novembra 2000., str. 87 (naglasak dodat).

15.1) ne potkrepljuje zaključak o ubistvima. U odgovarajućem dijelu žaliočevog svjedočenja na suđenju 26. oktobra 2001. rečeno je sljedeće:

Pitanje: Je li Vam [Stanko] rekao da Milan Lukić dolazi u njegovu fabriku, da odvodi ljude i da ih ubija?

Odgovor: Dolazio je, nije da ubija, nego da je dolazio i njegovoj kući, maltretirao je i njegove radnike Muslimane.⁸⁶

Na osnovu žaliočevog svjedočenja ne može se donijeti zaključak o ubistvima. Žalbeno vijeće, međutim, konstatuje da je zaključak Pretresnog vijeća o zlostavljanju razuman s obzirom na gore navedene odlomke. Žalbeno vijeće primjećuje da je Tužilaštvo od žalioca pokušalo dobiti preciznije informacije u vezi s ubistvima, te da je, podsjetivši ga na njegov dvosmisleni raniji odgovor, dodalo:

Pitanje: Pitanje je, je li Vam Stanko rekao da Milan Lukić ubija njegove radnike iz fabrike ili ne?

Odgovor: Mislim radnike iz fabrike Varda, tako. Nije on ubio njegovog nijednog radnika. Ja samo mislim da mu je bio pokupio radnike. Ovaj, da je Stanko bio u gradu, i da je na sreću tih ljudi stigao kolima, to je sreća, oni su bili odvedeni, i da je poslao sina i brata, i da su stigli taj auto kod banje i, ovaj, da su poskidali te Muslimane, njegov sin i njegov brat. To je samo sreća što je on stigao u tom momentu. Ali, mislim, to nije... to je kasnije, poslije sedmog.⁸⁷

Pregledavši transkripte, Žalbeno vijeće smatra da je ovo jedini dio žaliočevog svjedočenja u kojem se nedvojbeno govori o ubijanju:

Pitanje: Je li Vam Stanko takođe rekao da Milan izvodi ljude iz tvornice Partizan kao i sa drugih mjesta, je li Vam to rekao?

Odgovor: Da, da. Rekao je da je baš... Mislim da je, ovaj, bio naročito ljut zbog jednog njegovog komšije, jednog mlađeg čovjeka, [...] koji se prezivao Velagić.

Pitanje: [...], je li Vam rekao šta Milan Lukić radi s tim ljudima koje je izvodio sa tih raznih mjesta?

Odgovor: A ubija. Valjda su oni našli tijelo tog dečka dolje pod selom. Ovoga Velagića.⁸⁸

Žaliočev iskaz je neodređen budući da je upotrijebio riječ "valjda". Nejasno je da li je Stanko Pecikoza u automobilu na putu prema hotelu rekao žaliocu da je pronađeno tijelo mladića čije je prezime bilo Velagić, ili je Stanko Pecikoza samo izrazio sumnju da je Milan Lukić ubio Velagića. Nadalje, potrebno je napomenuti da je Milan Lukić, prema paragrafu 15 Optužnice, ubio izvjesnog Velagića 10. juna u fabrici "Varda". S obzirom na tu činjenicu, još je manje jasno na koja ubistva je žalilac u svom svjedočenju mislio.

53. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da dokazi o kojima je riječ ne potkrepljuju zaključak Pretresnog vijeća da je Stanko Pecikoza optuženom rekao za ubistva radnika fabrike "Varda"

⁸⁶ T 2103-2104 (naglasak dodat).

⁸⁷ T 2104.

⁸⁸ T 2105 (naglasak dodat).

počinjena prije 7. juna 1992. Čak i da se prihvati da je Stanko Pecikoza žalioocu rekao da je Milan Lukić ubio mladića po imenu Velagić, to još uvijek ne bi bilo dovoljno da se osnovano zaključi da je žalilac na odlasku iz hotela znao da sedmoricu Muslimana neće razmijeniti nego ubiti. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao na osnovu dokaza doći do tog zaključka. S tim u vezi, Žalbeno uzima u obzir i sljedeće elemente: i) ne može se samo na osnovu žaliočevog ponašanja u hotelu, kako su ga opisali svjedoci, kao ni na osnovu činjenice da je bio naoružan, donosi zaključak o znanju žaliooca za ubilačke namjere Milana Lukića; ii) verzija događaja koju je iznio žalilac, a prema kojoj se Milan Lukić tada pretvarao da će te muškarce razmijeniti, odgovara iskazu svjedoka VG-32 da mu je jedan od vojnika u automobilu, dok su se vozili prema Sasama, rekao za razmjenu; iii) svjedok VG-32 je posvjedočio da se ponašanje vojnika drastično promijenilo kad im je Milan Lukić naredio da izađu iz automobila;⁸⁹ iv) žaliočev iskaz da se Milan Lukić i njegovi ljudi nisu nasilno ponašali tokom pretresa kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima potkrepljuju iskazi svjedoka VG-55 i VG-59 i v) nedostatak jasnih dokaza da je žalilac prije 7. juna 1992. znao za ubistva koja je počinio Milan Lukić.

54. Žalbeno vijeće će razmotriti da li je zbog te greške došlo do neostvarenja pravde u kontekstu navodne greške u vezi sa žaliočevom *mens rea* da sedmoricu muškaraca liši života (vidi diskusiju u paragrafima 128-132 dalje u tekstu).

C. Navodno pogrešan zaključak da je žalilac u hotelu "Vilina vlas" držao sedmoricu Muslimana na nišanu

55. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je donijelo zaključak da je u hotelu bio naoružan i da je uperio pušku u sedmoricu Muslimana.⁹⁰ Tvrdi da dokazi na koje se Pretresno vijeće pozvalo (svjedoci VG-14 i VG-32) ne potkrepljuju takav nalaz.⁹¹

56. Tužilaštvo navodi da je svjedok VG-14 izjavio da je žalilac imao pušku, a ne da ju je uperio u žrtve u hotelu, te da je svjedok VG-32 posvjedočio da je u hotelu žrtve na nišanu držao jedan od neidentifikovanih počinilaca, a ne žalilac.⁹² Tužilaštvo nadalje tvrdi da je razumni presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je žalilac u hotelu bio naoružan puškom i time pridonio sprječavanju bijega iz hotela.

⁸⁹ T 274-275.

⁹⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 191-194 (četvrta žalbena osnova). Žalilac u paragrafu 58 Dodatnog žalbenog podneska tvrdi takođe da je Žalbeno vijeće napravilo grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kada je na osnovu iskaza svjedoka VG-14 i VG-32 prihvatilo da je riječ o krivičnoj odgovornosti za ubistvo.

⁹¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 193.

⁹² Odgovor Tužilaštva, par. 5.12, govori o iskazu svjedoka VG-32, T 268.

57. Pitanje da li je žalilac bio naoružan već je razmatrano gore u tekstu i Žalbeno vijeće je zaključilo da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da je žalilac bio naoružan u hotelu "Vilina vlas".⁹³ Dakle, jedino pitanje koje sada treba razmotriti je pitanje da li je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je u paragrafu 209 Presude zaključilo da je žalilac u hotelu uperio pušku u sedmoricu Muslimana. Taj zaključak ne potvrđuje ni zaključak samog Pretresnog vijeća u paragrafu 100 Presude u kojem se kaže: "[j]edan od neidentifikovanih naoružanih muškaraca ih [sedmoricu Muslimana] je čuvao, držeći u njih uperenu pušku i ne dopuštajući nikome da napusti hol hotela." Nadalje, dokazi predloženi na suđenju ne potkrepljuju zaključak da je žalilac držao sedmoricu Muslimana na nišanu, što i Tužilaštvo priznaje. Žalbeno vijeće smatra da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je žalilac tada držao pušku uperenu u sedmoricu Muslimana. Međutim, taj zaključak je samo jedan od nekoliko zaključaka o žaliočevom ponašanju na osnovu kojih je Pretresno vijeće zaključilo da je žalilac dijelio ubilačku namjeru. Žalbeno vijeće će, stoga, pitanje da li je zbog pogrešnog zaključka Pretresnog vijeća - da je žalilac držao pušku uperenu u te ljude u hotelu - došlo do neostvarenja pravde rješavati u kontekstu navodne greške u vezi sa žaliočevom *mens rea* da sedmoricu Muslimana liši života.⁹⁴

D. Navodno pogrešno odbacivanje žaliočevog argumenta da je pokušao odvratiti Milana Lukića od počinjenja ubistva

58. Žalilac se protivi tome što je Pretresno vijeće odbacilo njegovu tvrdnju da je pokušao odvratiti Milana Lukića od ubistva tih muškaraca muslimanske nacionalnosti, navodeći da to nisu potvrdili svjedoci VG-14 i VG-32, koji su ionako zastupali stanovište da niko nije mogao utijecati na Milana Lukića.⁹⁵ U vezi s tim, Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće u paragrafu 107 Presude izričito odbacilo žaliočevu tvrdnju da nije mogao odvratiti Milana Lukića od njegove zločinačke namjere. Tužilaštvo to smatra nevažnim pitanjem jer je Pretresno vijeće zaključilo da je žalilac dijelio tu zločinačku namjeru.⁹⁶

59. U vezi s tim, Pretresno vijeće je zaključilo:

Pretresno vijeće kao potpuno neistinit odbacuje iskaz optuženog da je on pokušao ubijediti Milana Lukića da poštedi život Mehi Džafiću ili bilo kome drugome iz grupe. Pretresno vijeće prihvata iskaz VG-32 da optuženi nije odgovarao na molbe Mehe Džafića dok su grupu tjeroali prema obali Drine.⁹⁷

⁹³ Vidi par. 33-45 gore u tekstu.

⁹⁴ Vidi par. 115-132 dalje u tekstu.

⁹⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 83-85 (prva žalbena osnova); Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 43-45 (sedma žalbena osnova); Presuda, par. 82-86.

⁹⁶ Odgovor Tužilaštva, par. 2.16.

⁹⁷ Presuda, par. 106 (fusnote ispuštene).

Pretno vijeće takođe odbacuje iskaz optuženog da je on ionako bio nemoćan da Milana Lukića spriječi da ove muškarce Muslimane liši života. VG-32 i VG-14 su u svom svjedočenju rekli da su tokom čitavog incidenta imali utisak da uz Milana Lukića nije bilo nikog ko bi mogao značajnije uticati na njega ili na njegove odluke ili naređenja. Međutim, tvrdnja optuženog da je djelovao pod prinudom ne podudara se sa njegovim iskazom da je, sedmicu dana prije strijeljanja na Drini, za vrijeme incidenta u Mušićima, uspio uticati na Milana Lukića da ne zlostavlja i ne maltretira ljude iz navedene kuće. Tvrdio je da je on bio jedini koji je u toj prilici ukućanima mogao pomoći i da je Milana Lukića spriječio da ih zlostavlja i maltretira. Pretno vijeće je ovu tvrdnju već odbacilo, a nekonsistentne tvrdnje optuženog o njegovom odnosu sa Milanom Lukićem uvjerile su vijeće da je optuženi spreman lažno prikazati taj odnos već prema tome kako mu se u kojem času učini korisnijim. Nije bilo nikakvih drugih prihvatljivih dokaza da je optuženi bio pod prinudom od strane Milana Lukića. Pretno vijeće smatra da je optuženi svojevrijem pošao sa Milanom Lukićem i njegovom grupom kada su sedmoricu Muslimana vodili na Drinu.⁹⁸

60. Žalbeno vijeće konstatuje da žalilac nije dokazao da je Pretno vijeće postupilo nerazumno kada nije prihvatilo njegovu tvrdnju da je Milana Lukića pokušao odvratiti od počinjenja ubistva. Žalilac takođe nije pokazao zašto je činjenica da niko od prisutnih tokom incidenta nije mogao utijecati na Milana Lukića relevantna za utvrđivanje da li je žalilac pokušao odgovoriti Milana Lukića. Žalbeno vijeće konstatuje da žalilac nije dokazao da nijedan razumni presuditelj ne bi došao do tog zaključka. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

E. Navodno pogrešno odbacivanje tvrdnje da je žalilac ostao podalje od mjesta zločina

61. Žalilac smatra da se mora zaključiti da on nije dijelio ubilačku namjeru Milana Lukića i njegove grupe budući da je ostao stajati podalje od njih čim je postao svjestan te namjere.⁹⁹ Prema žaliočevim riječima, njegovu tvrdnju da se nije približio mjestu zločina nego je ostao podalje, među drvećem, potvrđuje iskaz svjedoka VG-79 koji je taj prizor posmatrao dalekozorom s druge obale Drine. Žalilac ističe da 16. i 17. novembra 2000., kada je istražiteljima Tužilaštva dao izjavu u kojoj kaže da je ostao podalje od drugih, nije mogao znati da je svjedok VG-79 posmatrao taj događaj.

62. Žalilac navodi da je svjedok VG-79 posvjedočio da je "takođe vidio [...] sedmoricu nenaoružanih muškaraca u civilnoj odjeći i trojicu ili četvoricu naoružanih muškaraca. Došli su do rijeke, a ta sedmorica su okupljena na obali. Osim toga, prepoznao je dvojicu svojih prijatelja i troje drugih ljudi koji su stajali iza njih prije nego što su počeli pucati u njih."¹⁰⁰ Žalilac dodaje da je taj svjedok, kad se od njega na unakrsnom ispitivanju odbrane tražilo da potvrdi svoju pismenu izjavu u pogledu prisustva sedmorice nenaoružanih i trojice naoružanih muškaraca, odgovorio: "Da, o sedam i tri, a četvrtu osobu, koju od drveta što nismo mogli iz tog ugla da dobro vidimo, normalno to sam i sada isto kazao, da je to 10, 11 vjerojatno ljudi, dok je bio u zaklonu sa lijeve strane idući prema

⁹⁸ *Ibid.*, par. 107 (naglasak dodat, fusnote ispuštene).

⁹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 5, 87.

¹⁰⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 5-7 (naglasak izostavljen); ŽT 30. Povrh toga, žalilac upućuje na crtež svjedoka VG-79, koji je odbrana predložila kao dokazni predmet D-1, Žalbeni podnesak odbrane, par. 8.

Drini."¹⁰¹ Žalilac tvrdi da je svjedok tada potvrdio da nije pomenuo četvrtog čovjeka zato što ga je djelimično zaklanjalo drvo i svjedok ga nije mogao dobro vidjeti. Žalilac, osim toga, napominje da to što je VG-79 uspio vidjeti da je jedan od pripadnika grupe imao vrlo svijetlu kosu pokazuje da je imao vrlo dobar pogled na mjesto zločina.¹⁰²

63. Žalilac tvrdi da bi ga svjedok VG-79, koji ga poznaje, prepoznao da je on bio jedan od trojice naoružanih ljudi.¹⁰³ Osim toga, tvrdi da iskaz svjedoka VG-79 o boji uniforme pojedinih sudionika¹⁰⁴ potvrđuje argument da se on nalazio podalje od ostale trojice. Žalilac kaže da su svjedoci VG-14 i VG-32, koji su tada mislili da će umrijeti i koji su u streljanju na Drini izgubili bliske rođake, u njemu vidjeli jedinu osobu koja bi za te zločine mogla i platiti.¹⁰⁵ Za razliku od njih, svjedok VG-79 se, psihološki gledano, nije našao u tako teškoj situaciji, zbog čega je njegova izjava objektivnija.

64. Prema shvaćanju Tužilaštva, žalilac time nastoji potvrditi argument koji je iznio na suđenju a prema kojem se, shvativši da neće uspjeti nagovoriti Milana Lukića da žrtve poštedi, zaustavio na udaljenosti od 10 do 15 metara od Drine. Tužilaštvo odgovara da svjedok VG-79 to nije rekao u svom svjedočenju. Tužilaštvo dodaje da Pretresno vijeće nije zanemarilo iskaz svjedoka VG-79 već ga je, naprotiv, smatralo kompatibilnim sa svojim zaključcima. Tužilaštvo nadalje tvrdi da žalilac nije pokazao zašto bi bilo koji aspekt zaključaka Pretresnog vijeća u vezi sa svjedokom VG-79 bio nerazuman.¹⁰⁶

65. Relevantni zaključci Pretresnog vijeća u vezi s tim glase:

Pretresno vijeće se uvjerilo da su Milan Lukić, optuženi i još dva neidentifikovana muškarca uperili otkočene puške u Muslimane dok su ovi hodali ka obali Drine. Pretresno vijeće smatra da je optuženi ove muškarce pratio sve do obale Drine, te odbacuje kao neistinit njegov iskaz da se on, shvativši da ne može ubijediti Milana Lukića da ih poštedi, okrenuo od grupe i zaustavio na nekih 10 do 15 metara od rijeke.¹⁰⁷

66. Žalbeno vijeće prvo konstatuje da iskaz svjedoka VG-79 ne potvrđuje žaliočevu tvrdnju da je bio nenaoružan. Opisujući kako je mjesto zločina izgledalo s druge obale Drine, svjedok VG-79 je rekao: "[i]spred je išlo oko sedam ljudi, a iza tri, a nekad četiri se pokazivalo, valjda u onome kad su

¹⁰¹ T 334.

¹⁰² T 338, Žalbeni podnesak odbrane, par. 15.

¹⁰³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 16.

¹⁰⁴ *Ibid.*, par . 13-14; ŽT 30-31. Žalilac navodi da su, prema riječima svjedoka, ta trojica na sebi imala tamne uniforme, dok je neosporena činjenica da je on toga dana na sebi imao svijetlomaslinastu SMB uniformu. Žalilac nadalje tvrdi da je svjedok VG-32 u svom opisu kretanja prema obali Drine potvrdio činjenicu da se na određenoj udaljenosti od pješćane zaravni gdje je izvršeno strijeljanje nalazio vrbik, par. 88-89.

¹⁰⁵ *Ibid.*, par . 17-19. Žalilac navodi da Milan Lukić nije bio uhapšen i da ta dvojica svjedoka nisu znali ko su bila dvojica s njim.

¹⁰⁶ Odgovor Tužilaštva, par. 2.5-2.6.

¹⁰⁷ Presuda, par. 108 (naglasak dodat, fusnote ispuštene).

išli prema dole, Drini."¹⁰⁸ Potvrdio je da zbog stabla nije mogao dobro vidjeti četvrtu osobu. Valja takođe istaći da je taj svjedok u svom crtežu¹⁰⁹ iza sedam krugova koji predstavljaju sedmoricu Muslimana nacrtao tri kruga koja predstavljaju trojicu muškaraca. Pretresno vijeće je jasno navelo da se nije uvjerilo kako je optuženi pucao u isto vrijeme kad i trojica koja su bila s njim.¹¹⁰ Prilikom razmatranja pitanja treba li žalioca smatrati učesnikom udruženog zločinačkog pothvata kojem je cilj bio da se sedmorica Muslimana liše života, Pretresno vijeće je smatralo da je

optuženi lično učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu tako što je sedam muškaraca Muslimana pritvorenih u hotelu "Vilina Vlas" spriječio da pobjegnu držeći ih na nišanu, tako što ih je sproveo do obale rijeke Drine držeći ih na nišanu i time ih sprečavajući da pobjegnu, te tako što je neposredno prije strijeljanja zajedno s ostalim izvršiocima stajao iza ovih Muslimana s puškom u ruci.¹¹¹

67. Pretresno vijeće je smatralo da je van razumne sumnje dokazano da je žalilac sproveo sedmoricu Muslimana na obalu Drine i držao ih na nišanu da bi ih spriječio da pobjegnu. Žalbeno vijeće konstatuje da, čak i ako iskaz svjedoka VG-79 stvarno potvrđuje žaliočevu verziju da je tokom strijeljanja bio nekoliko metara podalje od Milana Lukića i dvojice naoružanih muškaraca, žalilac nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da se neposredno prije strijeljanja nalazio, naoružan, iza sedmoricu muškaraca Muslimana, zajedno s ostalom trojicom počinitelja. Osim toga, po mišljenju Žalbenog vijeća, žalilac nije dokazao da je, pod pretpostavkom da je Pretresno vijeće pogriješilo donoseći zaključak koji je donijelo, ta greška utijecala na zaključak koji je Pretresno vijeće izvelo u vezi sa žaliočevom namjerom. Drugim riječima, žalilac nije dokazao da je zbog te greške došlo do neostvarenja pravde. Nadalje, Pretresno vijeće je zaključilo da nije van razumne sumnje dokazano da je žalilac pucao u isto vrijeme kada i druga trojica, niti da je on lično ubio jednu ili više žrtava.¹¹² Stoga nije potrebno razmatrati pitanje gdje je tačno žalilac stajao tokom strijeljanja. Žalbeno vijeće ne nalazi nikakvu grešku niti u načinu na koji je Pretresno vijeće ocijenilo iskaz svjedoka VG-79, niti u njegovoj ocjeni dokaza predloženih na suđenju. Taj podosnov za žalbu se odbacuje.

F. Navodno pogrešan zaključak da je žalilac bio informator grupe Milana Lukića

68. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je u paragrafu 75 Presude konstatovalo da je optuženi, premda nije bio pripadnik paravojne grupe Milana Lukića, bio u izvjesnoj vezi s tom grupom, konkretno, da je bio informator grupe.¹¹³ Žalilac tvrdi da je posebno nerazuman zaključak da je toj grupi davao informacije s punom sviješću o tome da će one biti

¹⁰⁸ T 323-324.

¹⁰⁹ Dokazni predmet D1.

¹¹⁰ Presuda, par. 206.

¹¹¹ *Ibid.*, par. 209 (fusnota ispuštena).

¹¹² *Ibid.*, par. 112.

¹¹³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 94 (druga žalbena osnova); Žalbeni podnesak odbrane, par. 226-230 (šesti osnov za žalbu); ŽT 36-37.

korištene za progon Muslimana.¹¹⁴ U prilog tom prigovoru, žalilac navodi ne samo da Pretresno vijeće nije navelo na osnovu čega je došlo do tog zaključka, nego i da nema dokaza na osnovu kojih je to moglo zaključiti van razumne sumnje. Ističe da je jedini dokaz na osnovu kojeg je Pretresno vijeće donijelo taj zaključak iskaz svjedoka V-14, koji je posvjedočio da je žalilac kod Sasa Milanu Lukiću odgovorio da su vlasnici kuće pokraj koje su se zaustavili Muslimani.¹¹⁵ Žalilac navodi da to, čak i da je istina, što on osporava,¹¹⁶ ne bi bio dovoljan osnov za zaključak Pretresnog vijeća da je on bio informator te grupe i da je znao da će se njegove informacije koristiti za progon Muslimana. Dodaje da je Pretresno vijeće prihvatilo da je u toj grupi bilo Srba iz Višegrada, da je iz tog grada bio i Milan Lukić, te da grupi stoga nisu bili potrebni vanjski informatori.¹¹⁷ Argument završava ističući da je znao da su svjedok VG-59 i njegov brat rezervni policajci, ali da ništa o tome nije rekao Milanu Lukiću, čime dokazuje da nije bio njegov informator.¹¹⁸

69. Tužilaštvo odgovara da način na koji žalilac pobija zaključke Pretresnog vijeća - zasebno i jedan po jedan - onemogućuje žalioocu da sagleda zaključke o svojoj vezi s grupom Milanom Lukića "u cjelini". Tužilaštvo navodi da je paragraf 75 Presude "sažetak" dugačke i složene analize velike količine dokaza na osnovu kojih je Pretresno vijeće pažljivim promišljanjem donijelo zaključke o toj vezi.¹¹⁹ Tužilaštvo tvrdi da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće nerazumno postupilo kada je donijelo te zaključke, s obzirom na žaliočevu detaljnu upućenost u aktivnost te grupe, koju je on pokazao u svom svjedočenju, zatim dokaze o njegovom bliskom odnosu (kumstvu)¹²⁰ s Milanom Lukićem, dokaze o njegovom učestvovanju u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima¹²¹ i iskaz svjedoka VG-1 da je žalilac Milanu Lukiću rekao da je vlasnik kuće pred kojom se vozilo zaustavilo u Sasama Musliman.¹²² U vezi s tim iskazom, Tužilaštvo kaže da zaključak da je žalilac bio pogodan izvor informacija o tome gdje u okolici žive Muslimani nije bio presudan niti je doprinio osudi za

¹¹⁴ *Ibid.*, par . 99. Žalilac ponovo iznosi taj prigovor u prilog svom šestom osnovu za žalbu koji se odnosi na progon, par. 229.

¹¹⁵ *Ibid.*, par. 118-121.

¹¹⁶ Od suđenja, žalilac tvrdi da je vlasnik kuće o kojoj je riječ zapravo bio Srbin, Stojan Kosorić, i poriče da je s Milanom Lukićem ikad razgovarao o toj kući, kao što to tvrdi svjedok VG-14, Žalbeni podnesak odbrane, par. 124. U odluci od 21. oktobra 2003., Žalbeno vijeće je odbilo "Zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza", podnijet 24. juna 2003., i "Addendum Zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza", podnijet 11. jula 2003., u kojima se traži da se prema pravilu 115 Pravilnika kao dodatni dokazi u spis uvrsti pet dokumenata iz opštine Višegrad, video kasete i transkript izjave koju je odbrani dao Stojan Kosorić.

¹¹⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 95-96.

¹¹⁸ *Ibid.*, par . 126.

¹¹⁹ Odgovor Tužilaštva, par. 3.11.

¹²⁰ Prema riječima Pretresnog vijeća, Srbi kumstvo smatraju bliskom porodičnom vezom. Žalilac je bio vjenčani kum Milana Lukića i krsni kum njegovog djeteta, Presuda, par. 46, 72-77.

¹²¹ Odgovor Tužilaštva, par. 3.12.

¹²² Odgovor Tužilaštva, par. 3.29-3.35; ŽT 95.

progon.¹²³ Naposljetku, Tužilaštvo tvrdi da su mogući mnogi razlozi zbog kojih bi žalilac prešutio podatke o nekim ljudima, a o drugima ne.¹²⁴

70. Što se tiče ocjene Pretresnog vijeća o prirodi žaliočevog odnosa s grupom Milana Lukića, konkretno njegovoj ulozi informatora, relevantni zaključci glase:

Pretresno vijeće se uvjerilo da je optuženi bio u izvjesnoj vezi sa paravojnom grupom Milana Lukića, ali se nije uvjerilo da je bio pripadnik te grupe niti da je (osim gdje je drugačije navedeno) direktno učestvovao u zločinima koje je ta grupa počinila u Višegradu. Pretresno vijeće se uvjerilo da Milan Lukić i većina njegovih saradnika nisu živjeli u Višegradu već neko vrijeme prije toga, te da su od domaćih Srba tražili pomoć u nalaženju žrtava za svoje zločine. Pretresno vijeće se uvjerilo da je optuženi poznao mnoge pripadnike spomenute grupe prije događaja iz 1992. godine, te da je, zahvaljujući svom bliskom odnosu sa Milanom Lukićem, optuženi za grupu bio pogodan izvor lokalnih informacija o tome gdje se na području Višegrada nalaze Muslimani, i da je te informacije davao grupi sa punom sviješću o tome da će one biti korišćene za progon Muslimana. Pretresno vijeće ne smatra da ta veza sama po sebi predstavlja dovoljan osnov za zaključak da je optuženi imao zajedničke ubilačke namjere sa grupom.¹²⁵

Konačno, kao što smo već rekli, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da je optuženi bio pripadnik paravojne grupe Milana Lukića, niti da je s tom grupom imao vezu na osnovu koje bi se moglo van razumne sumnje zaključiti da je optuženi imao zajedničke ubilačke namjere sa grupom. Pretresno vijeće se uvjerilo da je on bio u izvjesnoj vezi sa tom grupom pošto je bio spreman djelovati kao njen informator, te da je ova spremnost proizlazila iz njegovog bliskog odnosa sa Milanom Lukićem.¹²⁶

71. Pretresno vijeće je u prilog osporenog zaključka navelo tri dokaza. Pretresno vijeće se poziva na sljedeće: prvo, Milanu Lukiću i njegovim ljudima, koji nisu dugo živjeli na višegradskom području, trebale su informacije o Muslimanima na tom području; drugo, žalilac je poznao većinu saradnika Milana Lukića a sa samim Milanom Lukićem je imao blizak odnos; treće, žalilac je bio pogodan izvor informacija o tome gdje u okolini žive Muslimani i te je informacije davao s punom sviješću da će se one koristiti za progon Muslimana. Prva dva od ova tri dokaza pokazuju da je grupi trebao izvor informacija i da je žalilac mogao odigrati tu ulogu, ali samo treći dokaz pokazuje da je tu ulogu žalilac zaista i odigrao. Stoga je potrebno utvrditi da li je tačna žaliočeva tvrdnja da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi na osnovu raspoloživih dokaza mogao izvesti zaključak koji je izvelo Pretresno vijeće.

72. Jedini dokaz koji je Pretresno vijeće navelo¹²⁷ u prilog tom zaključku je iskaz svjedoka VG-14 koji je posvjedočio da je, dok se on nalazio u crvenom VW Passatu zarobljen od strane žalioca i Milana Lukića, žalilac pokazao na obližnju kuću i rekao Milanu Lukiću da ona pripada jednoj

¹²³ *Ibid.*, par . 3.34.

¹²⁴ *Ibid.*, par . 3.36. Vidi takođe ŽT 94.

¹²⁵ Presuda, par. 75 (naglasak dodat, fusnote ispuštene).

¹²⁶ *Ibid.*, par . 95 (naglasak dodat).

¹²⁷ *Ibid.*, fusnota 148.

muslimanskoj porodici. Relevantni dijelovi transkripta¹²⁸ pokazuju da se Tužilaštvo nije koncentrisalo na to pitanje i da je to bila uzgredna opaska svjedoka. Valja takođe istaći da je sudija Janu žalioca tokom njegovog svjedočenja pozvala da komentira riječi koje mu je pripisao svjedok VG-14. Žalilac je izjavio da to nikad nije rekao, da nikada nije bio u automobilu sa svjedokom VG-14, te je potvrdio da je vlasnik dotične kuće Srbin.¹²⁹

73. U vezi žaliočevom ulogom u odnosu na paravojnu grupu, Tužilaštvo je tek u Završnom podnesku ustvrdilo da je žalilac bio informator te grupe, koju tvrdnju je zatim ponovilo u završnoj riječi.¹³⁰ U svom Završnom podnesku, Tužilaštvo upućuje Pretresno vijeće na druge dokaze osim iskaza svjedoka VG-14.¹³¹ Pretresno vijeće je, međutim, izričito odbacilo iskaze svjedoka VG-115¹³² i VG-81¹³³ kao nedovoljno pouzdane i vjerodostojne. Štaviše, iz činjeničnih nalaza Pretresnog vijeća u vezi s pretresom u Mušićima nikako se ne može izvesti zaključak da se Pretresno vijeće uvjerilo da je žalilac dotičnu kuću pokazao Milanu Lukiću i njegovim ljudima.

74. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao, samo na osnovu iskaza svjedoka VG-14, zaključiti da je žalilac davao informacije grupi Milana Lukića i da je znao da će se zbog ovoga te informacije koristiti za progon Muslimana. Žalbeno vijeće, međutim, smatra da zbog tog pogrešnog zaključka nije došlo do neostvarenja pravde. Pretresno vijeće je u stvari konstatovalo da je žalilac sarađivao s grupom Milana Lukića i, u paragrafima 57, 58 i 60 Presude, zaključilo da su radnje žalioca bile u uskoj vezi s oružanim sukobom, te da su bile dio rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv nesrpskog stanovništva opštine Višegrad.

75. Nadalje, žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća o njegovoj diskriminatornoj namjeri, navodeći da se zasniva na pogrešnom zaključku da je bio informator grupi Milana Lukića.¹³⁴ Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije zaključilo da je žalilac krivično djelo počinio s traženom zločinačkom namjerom samo na osnovu nalaza da je žalilac pružao informacije grupi Milana Lukića,

¹²⁸ T 436, gdje stoji: "Pitanje: Gdje su se automobili zaustavili [u Sasama]? Odgovor: Automobili su se zaustavili ispred jedne kuće za koju je Mitar Vasiljević u razgovoru sa Lukićem rekao da je muslimanska. Pitanje: Kada su se automobili zaustavili, što se onda dogodilo? Odgovor: Naredili su nam da izađemo iz auta i da ne bi pokušali da bježimo."

¹²⁹ T 2265, gdje stoji: "Odgovor: Milan Lukić je znao, ovaj, on je tri godine prolazio tu, koje su muslimanske, koje su srpske kuće. A kuća koja je pokazata na fotografiji, ona nije muslimanska kuća, ona je srpska kuća. A Kosorić se on preziva, Stojan. Pitanje: Znao, meni taj kraj nije poznat, ali svedok VG14 je rekao, kad ste se zaustavili vi ste rekli Milanu Lukiću da je ovo muslimanska kuća. To je u njegovoj izjavi. Prema tome... Odgovor: Kad smo se... kad su se zaustavili ja nisam mogao to ni reći, ja nisam bio s Milanom u kolima. On govori da je u autu, u ovome... šest ljudi u Passatu... u Jugu. Pitanje: A vi niste bili s njim u kolima, niste bili u kolima sa Milanom Lukićem? Odgovor: Ja sam bio u Jugu sa Mehom Džafićem. Drugi auto." Valja napomenuti da su i svjedok VG-14, koji je bio u Passatu (T 435), i svjedok VG-32, koji je bio u Jugu (T 272), izjavili da su se žalilac i Milan Lukić od hotela do Sasa odvezli u Passatu.

¹³⁰ Završna riječ Tužilaštva, T 4751-4752. Vidi Završni podnesak Tužilaštva, par. 72.

¹³¹ Završni podnesak Tužilaštva, par. 54-83.

¹³² Presuda, par. 90.

¹³³ *Ibid.*, par. 86.

¹³⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 225-230 (šesta žalbena osnova).

nego je jasno navelo da se postojanje zločinačke namjere mora utvrditi konkretno u vezi sa strijeljanjem na Drini.¹³⁵

76. Relevantni zaključci Pretresnog vijeća glase:

Pretresno vijeće je već konstatovalo da je optuženi služio kao informator grupi Milana Lukića, pomažući joj da nalazi Muslimane u Višegradu. Pretresno vijeće se već uvjerilo da je optuženi to činio sa punom sviješću o tome da je namjera grupe Milana Lukića bila da se progona domaće muslimansko stanovništvo Višegrada, činjenjem krivičnih djela koja čine osnov tog progona. Pretresno vijeće se uvjerilo da je, dostavljajući informacije grupi pod vodstvom Milana Lukića, optuženi imao zajedničku namjeru sa tom grupom da se na vjerskoj odnosno političkoj osnovi progone mještani civili muslimanske nacionalnosti. Međutim, kako bi se optuženi mogao osuditi za krivično djelo progona, optužba takođe mora da dokaže da je optuženi u počinjenju radnje sa karakterom progona učestvovao sa namjerom diskriminacije.¹³⁶

77. Pretresno vijeće razlikuje, s jedne strane, pitanje da li je žalilac s Milanom Lukićem i njegovim ljudima dijelio zajedničku namjeru da se izvrši progon civila muslimanske nacionalnosti "uopšte", od pitanja njegove konkretne diskriminatorne namjere u vezi s krivičnim djelima za koja je proglašen krivim, tj. ubistvo petorice od sedmorice Muslimana na Drini i nehumana djela počinjena nad preživjelima. U vezi s prvim pitanjem, Pretresno vijeće se pozvalo na svoje zaključke o žaliočevoj ulozi informatora.¹³⁷ U vezi s drugim pitanjem, Pretresno vijeće navodi:

Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razumni zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti taj da je tih sedam Muslimana bilo izabrano zbog vjerskih i političkih razloga, te da je lišenje života petorice od njih bilo čin izveden na diskriminacijskoj, tj. na vjerskoj ili političkoj osnovi.¹³⁸

78. Ma kako začudno bilo ovo razlikovanje, Žalbeno vijeće smatra da je prvi zaključak suvišan, te da je Pretresno vijeće očito mislilo kako činjenica da je žalilac postupao s diskriminatornom namjerom kada je toj grupi pružao informacije samo po sebi ne dokazuje da je djelovao s diskriminatornom namjerom i kada je učestvovao u strijeljanju na Drini. Suprotno žaliočevim tvrdnjama, Pretresno vijeće nije zaključak o žaliočevoj diskriminatornoj namjeri izvelo iz činjenice da je toj grupi pružao informacije. Pretresno vijeće je potvrdilo "da su radnje optuženog *činjenično* imale karakter diskriminacije po tome što su ti muškarci pobijeni samo zato što su bili Muslimani."¹³⁹ Zaista, nisu predloženi nikakvi dokazi koji bi ukazivali na to da su sedmorice Muslimana izabrali iz bilo kojeg drugog razloga osim njihove nacionalne pripadnosti.

79. Žalilac, stoga, nije pokazao na koji način je došlo do neostvarenja pravde zbog zaključka Pretresnog vijeća da je žalilac bio informator. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

¹³⁵ Odgovor Tužilaštva, par. 7.4.

¹³⁶ Presuda, par. 251.

¹³⁷ U fusnoti 627 Pretresno vijeće upućuje na paragrafe 75 i 95 Presude.

¹³⁸ Presuda, par. 254.

¹³⁹ Presuda, par. 254.

G. Navodna greška u vezi sa žaliočevom ulogom u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima

80. Žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća da je, zajedno s Milanom Lukićem i drugima, učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo ne prihvativši nijedan od njegovih dokaza i priklonivši se verziji događaja koju su iznijeli svjedoci VG-55 i VG-59.¹⁴⁰ Žalilac tvrdi da se prikazi događaja te dvojice svjedoka ne slažu u pogledu nekih bitnih činjenica, na primjer, pitanja jesu li Milan Lukić i žalilac stigli zajedno ili odvojeno,¹⁴¹ te razloga koje je žalilac naveo za svoje prisustvo.¹⁴² Tužilaštvo navodi da žalilac samo još jednom ponavlja tvrdnje koje je već iznio na suđenju, ne pokazujući pritom u čemu se sastoji greška Pretresnog vijeća zbog koje je došlo do neostvarenja pravde. Tužilaštvo nadalje tvrdi da su neslaganja u svjedočenjima na koja žalilac ukazuje mala i razumljiva s obzirom na vrijeme koje je proteklo od tih događaja do svjedočenja, te da te razlike nisu relevantne za zaključak da je žalilac za vrijeme pretresa držao stražu naoružan automatskom puškom.¹⁴³

81. Relevantni zaključci Pretresnog vijeća glase:

Pretresno vijeće se uvjerilo da je optuženi krajem maja 1992., sa Milanom Lukićem i drugima, učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima. Optuženi je priznao da je bio prisutan tokom tog događaja i da je bio naoružan. Pretresno vijeće prihvata verziju događaja koju su o tom incidentu dali svjedoci VG-59 i VG-55, uprkos drugačijoj verziji optuženog, koju Pretresno vijeće odbacuje kao pokušaj optuženog da neistinu prezentira kao oslobađajuće dokaze. Svjedočenje optuženog nije navelo Pretresno vijeće da imalo posumnja u istinitost svjedočenja ova dva svjedoka. I VG-59 i VG-55 su poznavali optuženog od djetinjstva, i ni jedan ni drugi svjedok protiv njega nisu imali ništa zbog čega bi svjedočili neobjektivno. Štaviše, da su protiv optuženog željeli lažno svjedočiti, mogli su preuveličati njegovu ulogu u zločinima koje je počinio nad žiteljima Mušića, što oni nisu učinili. Nisu naveli ni da je na neki drugi način učestvovao u bilo kakvom kriminalnom ponašanju. Optuženi je, zapravo, posvjedočio da smatra da su iskazi VG-59 i VG-55 tačni, uprkos tome što se ne podudaraju s njegovom iskazom.¹⁴⁴

82. Transkript pokazuje da postoje izvjesne nejasnoće oko toga ko je zapravo rekao da grupa Milana Lukića nekog traži. Svjedokinja VG-55 je posvjedočila da je čula kako je neko rekao da Milan Lukić traži nekoga za koga misli da se skriva kod njih, a svjedok VG-59 je izjavio da je to rekao

¹⁴⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 113.

¹⁴¹ *Ibid.*, par. 114. Žalilac ističe da je svjedokinja VG-55 posvjedočila da su do te kuće došli zajedno, te da je žalilac stajao na vratima, dok je svjedok VG-59 izjavio da je Milan Lukić ušao u kuću poslije žalioca. Žalilac tvrdi da je ta druga verzija događaja netačna zato što je on bio na stepenicama kod vrata kada je Milan Lukić započeo s pretresom.

¹⁴² *Ibid.*, par. 115. Žalilac ističe da se iz iskaza svjedokinje VG-55 vidi nije odgovorio na njeno pitanje s tim u vezi, dok je svjedok VG-59 na pretresu izjavio da je žalilac pominjao nekog koga traže za ubojstvo, ali o tome ne govori u svojoj izjavi.

¹⁴³ Odgovor Tužilaštva, par. 3.21-3.25 i 3.28.

¹⁴⁴ Presuda, par. 80 (fusnote ispuštene).

žalilac. Daljnje čitanje relevantnih dijelova transkripta pokazuje da je svjedokinja VG-55 posvjedočila da je žalilac ostao na pragu dok je Milan Lukić ušao u kuću i izvršio pretres.¹⁴⁵

83. Svjedokinja VG-55 je posvjedočila da su žalilac, Milan Lukić i još petorica-šestorica muškaraca stigli u kuću oca svjedoka VG-59, te da je žalilac naoružan stajao pred kućom dok ju je Milan Lukić pretraživao. Na pitanje da li joj je rečeno šta ti ljudi traže, odgovorila je:

Oni su tražili ljude, eto kao, da neko se krije, da nema neko da se ne krije, tražio ljude, kaže, tada...

Pitanje: Je li vam to neko rekao?

Odgovor: Reko je... oni su, reko je Milan Lukić da traži neke ljude kao da se neko krije u našoj kući, ko da nekoga krijemo, neke ljude traži, nisu rekli koga.

Pitanje: Kad kažete "oni", na koga mislite?

Odgovor: Na Milana Lukića.¹⁴⁶

Što se tiče iskaza svjedoka VG-59, on je posvjedočio da su toga dana Beli orlovi okupili seljane¹⁴⁷ u kući njegovog oca, te da je, kada je ondje doveden zajedno sa suprugom i djecom, vidio žalioca kako stoji na pragu. Nadalje, svjedok VG-59 je izjavio da je žalilac bio taj koji je rekao da grupa nekoga traži.

Pitanje: Da li vam je Milan Lukić rekao da traže tog nekog Avdu koji je navodno ubio neku Srpkinja?

Odgovor: Nije. Rekao je Mitar Vasiljević..¹⁴⁸

84. Žalbeno vijeće zaključuje da se prikazi događaja koje je iznijelo to dvoje svjedoka slažu. Transkript pokazuje da je svjedokinja VG-55 bila u kući oca svjedoka VG-59 i prije dolaska žalioca i paravojne grupe, dok su svjedok V-59, njegova supruga i djeca tek kasnije dovedeni u tu kuću. Stoga je više nego vjerojatno da je, u trenutku kada je u tu kuću došao svjedok VG-59 s drugim članovima svoje porodice, Milan Lukić već izvršio pretres kuće koji je opisala svjedokinja VG-55 i izišao van, bilo da bi pomogao u skupljanju drugih seljana, koje su potom okupili u kući oca svjedoka VG-59, dok je žalilac i dalje bio na straži, bilo da bi se prihvatio pretresa drugih kuća. Valja istaći da svjedok VG-59 nije opisao kako je tekao pretres kuće njegovog oca koji je izvršio Milan Lukić, dok je svjedokinja

¹⁴⁵ U svom iskazu, svjedokinja VG-55 je rekla: "Pitanje: Te večeri, kako su došli Mitar Vasiljević i Milan Lukić? Odgovor: Oni su došli u prvi mrak kad je padao. Došao je Mitar Vasiljević i Lukić Milan. I bilo je još pet-šest ljudi. Oni su upali u mog svekra kuću. Mitar je osto pred vratima. Kad sam ja izašla iz kuće ja sam Mitru rekla: 'Mitre, kako ti je Milojka?' Samo sam pomislila da me ne bi ubio jer... mislim, na to sam samo pomislila. [...] Pitanje: Kažete da ste se bojali da će vas ubiti. Kako je bio obučen Mitar Vasiljević toga dana? Što je imao na sebi? Odgovor: Bile su mu crne pantalone, gore nešto ne znam baš šta je, samo znam da je bio naoružan, imao je pušku uza se. Pitanje: Sjećate li se kakvu je pušku imao? Odgovor: Ja ne znam stvarno, imao je neku. Držao je pušku, bila je puška uperena, bila je napeta. On je kao nekoga tu eto, šta ja znam šta je on... Samo je bila napeta puška i bio je uperio.", T 563.

¹⁴⁶ T 564.

¹⁴⁷ Prema riječima svjedoka VG-59, grupa od desetak muškaraca se tako predstavila, T 656.

¹⁴⁸ T 670-671.

VG-55 dala detaljni prikaz tog događaja.¹⁴⁹ Međutim, u svom iskazu svjedok VG-59 navodi da je žalilac stražario pred kućom njegovog oca dok su se po selu vršili pretresi kuća i iz njih uzimale dragocjenosti.

85. U vezi s navodnim neslaganjima, Žalbeno vijeće zaključuje da su u nekim pitanjima nepostojeća, a u drugima minorna ili zanemariva, te da žalilac nije dokazao da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao na osnovu tih dokaza donijeti zaključak da je žalilac doista stražario na ulazu u kuću oca svjedoka VG-59 za vrijeme tih događaja u Mušićima i time učestvovao u pretresu kuće. Taj podnosnov za žalbu se stoga odbacuje.

H. Sažetak zaključaka

86. Žalbeno vijeće odbacuje navode žalioaca o greškama u vezi sa sljedećim: i) činjeničnim zaključkom da je 7. juna 1992. bio naoružan; ii) činjeničnim zaključkom da je pokušao odvratiti Milana Lukića od počinjenja zločina; iii) činjeničnim zaključkom da je žalilac tokom strijeljanja stajao podalje od grupe; iv) činjeničnim zaključkom da je žalilac bio informator grupe Milana Lukića; i v) činjeničnim zaključkom u vezi sa žaliočevom ulogom u pretresu u Mušićima. Žalbeno vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: i) da je žalilac u hotelu "Vilina vlas" znao da će sedmoricu Muslimana ubiti; i ii) da je žalilac u hotelu držao tu sedmoricu Muslimana na nišanu. Pitanje da li je zbog tih grešaka došlo do neostvarenja pravde razmatraće se dalje u tekstu u odjeljku u kojem će se Žalbeno vijeće baviti pitanjem da li je žalilac s ostalima dijelio ubilačku namjeru.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ T 564.

¹⁵⁰ Vidi par. 115-132 dalje u tekstu.

V. ŽALIOČEVO UČEŠĆE U UDRUŽENOM ZLOČINAČKOM POTHVATU I NJEGOVA INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST S TIM U VEZI

87. Žaliočeva četvrta (ubistvo), peta (nehumana djela), šesta (progon) i sedma (udruženi zločinački poduhvat) žalbena osnova su međusobno povezane, a zajedničko im je središnje pitanje žaliočeve *mens rea* u vezi sa strijeljanjem na Drini. Žalbeno vijeće je stoga odlučilo razmotriti te četiri žalbene osnove u istom dijelu ove Presude. Prije nego što da prikaz argumenata koji se iznose u tim žalbenim osnovama, Žalbeno vijeće će podsjetiti na relevantne zaključke Pretresnog vijeća.

88. Pretresno vijeće je zaključilo da žalilac snosi individualnu krivičnu odgovornost za krivično djelo ubistva (kao zločina protiv čovječnosti) iz tačke 4 Optužnice i za krivično djelo ubistva (kao kršenja zakona i običaja ratovanja) iz tačke 5 Optužnice, počinjeno nad Mehom Džafićem, Ekremom Džafićem, Hasanom Kusturom, Hasanom Mutapčićem i Amirom Kurtalićem,¹⁵¹ kao i za krivično djelo nehumanih djela (kao zločina protiv čovječnosti) iz tačke 6 Optužnice, počinjeno nad svjedocima VG-14 i VG-32, te za progon na osnovu ubistva i nehumanih djela iz tačke 3 Optužnice.¹⁵² Pretresno vijeće je primijenilo utvrđeni test za utvrđivanje dopustivosti kumulativnih osuđenja i zaključilo da su za progon po članu 5(h) Statuta, za razliku od krivičnih djela ubistva i nehumanih djela, potrebni materijalno različiti elementi čina diskriminacije i diskriminatorne namjere. Stoga je donijeta osuđujuća presuda za progon po članu 5(h) Statuta, ali ne i za ubistvo i nehumana djela po članu 5 Statuta. Žalilac je stoga osuđen za progon kao zločin protiv čovječnosti po članu 5 Statuta (tačka 3) i za ubistvo po članu 3 Statuta (tačka 5).¹⁵³

89. Pretresno vijeće je zaključilo: i) da je između Milana Lukića, optuženog i dvojice neidentifikovanih muškaraca postojala saglasnost, koja se može smatrati sporazumom, da se sedmorica Muslimana, uključujući dvojicu preživjelih, ubiju;¹⁵⁴ ii) da je žalilac učestvovao u udruženom zločinačkom pothvatu da se izvrši ubistvo tako što je sedmoricu Muslimana pritvorenih u hotelu "Vilina vlas" spriječio da pobjegnu držeći ih na nišanu, tako što ih je sproveo do obale Drine držeći ih na nišanu i time ih sprečavajući da pobjegnu, te tako što je neposredno prije strijeljanja zajedno s ostalim izvršiocima stajao iza ovih Muslimana s puškom u ruci;¹⁵⁵ iii) da pokušaj ubistva svjedoka VG-14 i VG-32 predstavlja teški napad na njihovo ljudsko dostojanstvo i da je svjedocima VG-14 i VG-32 time nanesena neizmjerena duševna patnja;¹⁵⁶ iv) da je žalilac svojim radnjama namjeravao izvršiti težak

¹⁵¹ Presuda, par. 211.

¹⁵² *Ibid.*, par. 240.

¹⁵³ *Ibid.*, par. 266-268.

¹⁵⁴ *Ibid.*, par. 208.

¹⁵⁵ *Ibid.*, par. 209.

¹⁵⁶ *Ibid.*, par. 239.

napad na ljudsko dostojanstvo svjedoka VG-14 i VG-32;¹⁵⁷ te v) da su ubistvo i nehumana djela imali diskriminacioni karakter, te da je žalilac dijelio diskriminatornu namjeru da izvrši progon. Pretresno vijeće je nadalje smatralo da su, kad dogovoreno krivično djelo počini bilo ko od učesnika udruženog zločinačkog pothvata, svi učesnici u tom pothvatu krivi za to krivično djelo, bez obzira na to kakvu je ulogu koji od njih imao u počinjenju tog djela. Pretresno vijeće nije smatralo potrebnim razmatrati drugi osnov krivične odgovornosti na koji se Tužilaštvo pozvalo – pomaganje i podržavanje.¹⁵⁸

90. U sklopu sedme žalbene osnove, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava i u utvrđivanju činjenica kada je na ovaj predmet primijenilo koncept udruženog zločinačkog poduhvata. Tri navodne greške u primjeni prava odnose se na elemente potrebne za dokazivanje udruženog zločinačkog poduhvata. Žalilac tvrdi da Pretresno vijeće nije izričito navelo kriterije koje je primijenilo,¹⁵⁹ da je pogriješilo kada je zaključilo da je postojao dogovor¹⁶⁰ te da je pogrešan stav Pretresnog vijeća da su svi učesnici udruženog zločinačkog poduhvata jednako krivi.¹⁶¹ Greške u utvrđivanju činjenica odnose se na žaliočevu *mens rea* i glavni su navod u žaliočevoj četvrtoj, petoj, šestoj i sedmoj žalbenoj osnovi, u kojima žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključio da je dijelio zajedničku namjeru da se ubiju sedmorica Muslimana¹⁶² i svjedocima VG-14 i VG-32 nanese “teška duševna ili fizička patnja”.¹⁶³ Žalilac u svom Dodatnom žalbenom podnesku takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je dijelio zajedničku namjeru glavnih počinilaca. S tim u vezi, žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća da je pomagao drugim počiniočima¹⁶⁴ i tvrdi da nema dokaza da je zaista učestvovao u strijeljanju.¹⁶⁵

91. U sklopu šeste žalbene osnove žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad ga je proglasilo krivim za progon kao zločin protiv čovječnosti na osnovu ubistva petorice Muslimana i nehumanih djela počinjenih nad drugom dvojicom Muslimana, a u vezi sa strijeljanjem na obali Drine iz tačke 3 Optužnice. Žaliočev glavni argument jeste da on nije postupao s diskriminatornom namjerom koja je potrebna za krivično djelo progona.¹⁶⁶ Žalilac takođe tvrdi da je Pretresno vijeće

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ *Ibid.*, par . 210.

¹⁵⁹ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 29.

¹⁶⁰ *Ibid.*, par . 30-38. Vidi takođe Žalbeni podnesak odbrane, par. 238, u kojem se tvrdi da: "Tužilaštvo u ovom predmetu nije dokazalo da je postojala saglasnost koja se može smatrati sporazumom".

¹⁶¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 241 (sedmi osnov za žalbu) i par. 202-212 (četvrta žalbena osnova).

¹⁶² *Ibid.*, par . 183 i 216, te Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 39-42 i 59.

¹⁶³ *Ibid.*, par . 222-224.

¹⁶⁴ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 32-38.

¹⁶⁵ *Ibid.*, par . 52-53. Osim toga, žalilac ponavlja argumente koji su već razmatrani, a odnose se na nepostojanje dokaza da je bio naoružan i oslanjanje Pretresnog vijeća na njegov neuspjeh u odvratanju Milana Lukića od počinjenja zločina (vidi *Ibid.*, par . 43-51, kao IV. dio, odjeljci A i D, gore u tekstu).

¹⁶⁶ *Ibid.*, par . 10-14.

pogriješilo u primjeni prava "tako što je optuženog na osnovu samo jednog događaja osudilo za progon".¹⁶⁷

92. U sklopu četvrte žalbene osnove, žalilac tvrdi da ga se u vezi s istim ponašanjem ne može osuditi, i za ubistvo po članu 3 Statuta i za progon na osnovu ubistva po članu 5 Statuta.¹⁶⁸

93. Prije razmatranja gore navedenih argumenata, Žalbeno vijeće smatra da je potrebno podsjetiti na mjerodavno pravo za udruženi zločinački poduhvat, te na razlike između učešća saizvršioca i učešća pomagača i podržavaoca u udruženom zločinačkom poduhvatu.

A. Mjerodavno pravo za udruženi zločinački poduhvat, učešće saizvršioca i učešće pomagača i podržavaoca

1. Udruženi zločinački poduhvat

94. U članu 7(1) Statuta navode se određeni vidovi individualne krivične odgovornosti primjenjivi na krivična djela u nadležnosti ovog Međunarodnog suda. Taj član glasi:

Član 7 Individualna krivična odgovornost

1. Osoba koja je planirala, poticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje krivičnog djela navedenog u članovima 2 do 5 ovog Statuta individualno je odgovorna za to krivično djelo.

95. U toj odredbi se navode vidovi kriminalnog ponašanja zbog kojih optuženi, ukoliko su drugi potrebni uslovi zadovoljeni, može snositi individualnu krivičnu odgovornost za jedno ili više krivičnih djela predviđenih Statutom. U članu 7(1) Statuta se izričito ne govori o "udruženom zločinačkom poduhvatu". Žalbeno vijeće je, međutim, zauzelo stanovište da je učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu kao vid odgovornosti postojalo u međunarodnom običajnom pravu u predmetno vrijeme, tj. 1992. godine, te da takvo učešće predstavlja oblik "počinjenja" iz člana 7(1) Statuta.¹⁶⁹

¹⁶⁷ *Ibid.*, par. 5-6.

¹⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 217-219.

¹⁶⁹ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 188 i par. 226, gdje se kaže "Žalbeno vijeće smatra da konzistentnost i uvjerljivost gorepomenute sudske prakse i ugovora, kao i njihova suglasnost sa opštim principima krivične odgovornosti ustanovljenim kako Statutom i opštim međunarodnim krivičnim pravom tako i nacionalnim zakonodavstvima, opravdava zaključak da sudska praksa odražava običajna pravila međunarodnog krivičnog prava." Žalbeno vijeće je došlo do tog zaključka na osnovu tumačenja Statuta u svjetlu njegove svrhe kako je ona definirana u izvještaju generalnog sekretara Savjetu bezbjednosti, Izvještaj generalnog sekretara u skladu sa paragrafom 2 Rezolucije Savjeta bezbjednosti 808 (1993.), U.N. Doc. S/25704, od 3. maja 1993. Vijeće je takođe razmatralo specifične karakteristike brojnih zločina počinjenih u vrijeme rata. Da bi utvrdilo stanje u običajnom pravu u toj domeni detaljno je proučilo jurisprudenciju proizašlu iz mnogobrojnih predmeta u kojima se sudilo za ratne zločine nakon Drugog svjetskog rata (par. 197 *et seq.*). Proučilo je i relevantne odredbe dviju međunarodnih konvencija koje odražavaju stavove velikog broja država o pravnim pitanjima (član 2(3)(c) Međunarodne konvencije za suzbijanje terorističkih napada eksplozivom, koju je Generalna skupština konsenzusom usvojila Rezolucijom 52/164 od 15.

96. Sudska praksa Međunarodnog suda razlikuje tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁰

97. Prva kategorija je "osnovni" vid udruženog zločinačkog poduhvata. Ovamo spadaju slučajevi gdje svi učesnici, djelujući u skladu sa zajedničkim planom, imaju istu zločinačku namjeru.¹⁷¹ Primjer za to je plan da se ubije koji formulišu učesnici udruženog zločinačkog poduhvata i u kojem svaki od učesnika, makar izvršavao različitu ulogu u okviru plana, ima namjeru da ubije.

98. Druga kategorija je "sistemska" vid udruženog zločinačkog poduhvata. Riječ je o varijanti osnovnog vida za koju je svojstveno postojanje organizovanog sistema zlostavljanja.¹⁷² Kao primjer mogu poslužiti logori za istrebljenje ili koncentracioni logori, u kojima se zatvorenici ubijaju ili zlostavljaju u skladu sa zajedničkim zločinačkim poduhvatom.

99. Treća kategorija je "prošireni" vid udruženog zločinačkog poduhvata. Odnosi se na slučajeve u kojima postoji zajednička nakana da se počini krivično djelo i u kojima jedan izvršilac počini djelo koje je, iako van okvira zajedničke nakane, prirodna i predvidiva posljedica izvršenja te zajedničke nakane.¹⁷³ Primjer za to bi bila zajednička namjera ili plan neke grupe da pripadnike određene nacionalnosti prisilno, pod prijetnjom oružjem, ukloni iz svog grada, sela ili regije (da izvrši "etničko čišćenje"), uslijed čega su tokom izvršenja plana jedna ili više žrtava ubijene iz vatrenog oružja. Premda ubistvo možda nije bilo izričito sadržano u zajedničkom planu, moglo se predvidjeti da bi prisilno premještanje civila pod prijetnjom oružjem lako moglo dovesti do smrti jednog ili više njih.

decembra 1997., a čije potpisivanje je započelo 9. januara 1998.; član 25 Statuta Međunarodnog krivičnog suda, usvojen 17. jula 1998. na diplomatskoj konferenciji plenipotencijara održanoj u Rimu) (par. 221-222). Žalbeno vijeće se osim toga pozvalo na nacionalna zakonodavstva i sudsku praksu napominjući da je potrebno naglasiti da pojam "zajedničke nakane", koji se koristi u međunarodnom krivičnom pravu, ima osnove u brojnim nacionalnim sistemima, ali da nije utvrđeno da li većina, ako ne i sve zemlje, tom pojmu zajedničke nakane pridaju isto značenje (par. 224-225). Premda je Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* koristilo izraze "udruženi zločinački poduhvat", "zajednička nakana" i "zločinački poduhvat" kao sinonime, taj koncept se obično naziva "udruženi zločinački poduhvat" i strane u ovom žalbenom postupku koriste taj izraz. Vidi takođe, Odluku u predmetu *Ojdanić*, par. 20, u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom kao vidom počinjenja.

¹⁷⁰ Vidi posebno Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 195-226, u kojoj se nakon razmatranja relevantne sudske prakse, i to pretežno brojnih predmeta u kojima se sudilo za ratne zločine nakon Drugog svjetskog rata, opisuju te tri kategorije predmeta. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 83-84.

¹⁷¹ *Ibid.*, par. 196. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 84, u kojoj se kaže, "osim što se tiče posebnog slučaja proširenog oblika udruženog zločinačkog poduhvata, sam koncept udruženog zločinačkog poduhvata podrazumijeva da njegovi učesnici koji nisu glavni počinioци zločina počinjenih u okviru tog poduhvata imaju istu zajedničku zločinačku namjeru kao i ovi potonji."

¹⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 202-203. Mada su počinioци kojima je suđeno u pominjanim predmetima pretežno bili pripadnici zločinačkih organizacija, Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* nije smatralo da neka osoba mora pripadati takvoj organizaciji da bi se smatrala učesnikom udruženog zločinačkog poduhvata. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Krnojelac* zauzet je stav da se ova "sistemska" kategorija udruženog zločinačkog poduhvata može primijeniti na druge predmete, a posebno na teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991., par. 89.

¹⁷³ *Ibid.*, par. 204, gdje se iznosi sljedeći stav: "[k]rivična odgovornost može se pripisati svim učesnicima zajedničkog poduhvata kada je rizik da bi moglo doći do smrti bio predvidiva posljedica izvršenja zajedničkog plana i kada se istovremeno optuženi prema tom riziku odnosio bilo bezobzirno bilo indiferentno." Žalbeno vijeće je zaključilo da se taj vid odgovornosti može primijeniti na Duška Tadića, par. 232.

100. *Actus reus* učesnika udruženog zločinačkog poduhvata je zajednički svim trima gorenavedenih kategorijama i uključuje sljedeća tri elementa: prvo, potrebno je da je riječ o više osoba. One ne moraju biti u nekoj vojnoj, političkoj ili administrativnoj organizaciji.¹⁷⁴ Drugo, treba postojati zajednička nakana koja predstavlja ili uključuje počinjenje krivičnog djela predviđenog Statutom ili uključuje počinjenje takvog djela. Ona ne mora biti ranije dogovorena ili formulisana. Plan može biti improvizovan na licu mjesta i njegovo postojanje se može inferirati.¹⁷⁵ Treće, potrebno je da optuženi učestvuje u zajedničkom planu, što uključuje počinjenje jednog od krivičnih djela predviđenih Statutom. To učešće ne mora uključivati izvršenje nekog konkretnog krivičnog djela iz jedne od odredbi (na primjer, ubistvo, istrebljenje, mučenje, silovanje), već se može sastojati u pomoći ili doprinosu izvršenju zajedničkog plana ili nakane.¹⁷⁶

101. *Mens rea* se, međutim, razlikuje zavisno o kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata o kojoj je riječ:

- Za osnovni vid udruženog zločinačkog poduhvata traži se namjera da se izvrši određeno krivično djelo (a ta namjera je zajednička svim saizvršiocima).¹⁷⁷

- Za sistemski vid udruženog zločinačkog poduhvata (koji je, kao što je gore rečeno, zapravo varijanta prvog) traži se lična svijest o sistemu zlostavljanja (dokazana bilo eksplicitnim svjedočenjem bilo donošenjem razumnog zaključka na osnovu ovlašćenja koja je optuženi imao), kao i namjera da se doprinese tom sistemu zlostavljanja.¹⁷⁸

- Za prošireni vid udruženog zločinačkog poduhvata traži se *namjera* da se učestvuje u zajedničkoj nakani grupe i ostvaruje ta nakana, te da se doprinese udruženom zločinačkom poduhvatu ili barem izvršenju krivičnog djela od strane grupe. Nadalje, optuženi snosi odgovornost za krivično djelo koje izlazi iz okvira zajedničkog plana "samo ako je, u uslovima tog slučaja, bilo *predvidivo* da će neki od pripadnika grupe počiniti takvo krivično djelo i (ii) optuženi je *hotimično pristao na taj rizik*"¹⁷⁹—drugim riječima, ako je optuženi bio svjestan da je to krivično djelo moguća posljedica izvršenja poduhvata i sa tom je sviješću odlučio učestvovati u udruženom zločinačkom poduhvatu.

¹⁷⁴ *Ibid.*, par . 227, u kojem se pominju predmeti *Essen Lynching* /Essensko linčovanje/ i *Kurt Goebell*.

¹⁷⁵ *Ibid.*, gdje Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* koristi izraze "nakana," "plan" i "zamisao" kao sinonime.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ *Ibid.*, par . 196 i 228. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 97, gdje Žalbeno vijeće iznosi stav "da je, što se tiče dokazivanja namjere učestvovanja u sistemskom udruženom zločinačkom poduhvatu, Pretresno vijeće otišlo dalje od kriterijuma koje je uspostavilo Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić*, zahtijevajući dokazivanje dogovora za svaki pojedini zločin počinjen sa zajedničkim ciljem. Budući da iz zaključaka Pretresnog vijeća proizlazi da je sistem koji je bio na snazi u KP domu imao za cilj da nesrpske zatočenike, radi diskriminacije, podvrgne nehumanim životnim uslovima i zlostavljanju, Pretresno vijeće je trebalo ispitati da li je Krnjelac znao za taj sistem i da li ga je podržavao, bez potrebe da se pokazuje da je on sa stražarima i vojnicima - glavnim počinocima zločina koje taj sistem implicira, imao dogovor o njihovom počinjenju."

2. Razlika između učestvovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu u svojstvu saizvršioca i učestvovanja u svojstvu pomagača i podržavaoca

102. Učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu je oblik "počinjenja" prema članu 7(1) Statuta. Učesnik tog poduhvata podliježe krivičnoj odgovornosti saizvršioca krivičnog djela ili krivičnih djela. Obično se smatra da se za pomaganje i podržavanje izvršenja krivičnog djela snosi manja individualna krivična odgovornost nego za počinjenje krivičnog djela. U kontekstu krivičnog djela koje je počinilo nekoliko saizvršilaca u udruženom zločinačkom poduhvatu, pomagač i podržavalac je uvijek saučesnik tih saizvršilaca, premda oni možda ni ne znaju za njegov doprinos. Ta dva vida individualne krivične odgovornosti se razlikuju u pogledu traženih *actus reus* i *mens rea*:

(i) Pomagač i podržavalac izvršava djela konkretno usmjerena na pomaganje, ohrabrivanje ili davanje moralne podrške počinjenju nekog konkretnog krivičnog djela (ubistva, istrebljenja, silovanja, mučenja, bezobzirnog razaranja civilne imovine, itd.), i ta podrška ima značajnog učinka na počinjenje krivičnog djela. Nasuprot tome, dovoljno je da učesnik udruženog zločinačkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj način usmjerena ka ostvarenju zajedničkog plana.

(ii) Kada je riječ o pomaganju i podržavanju, element stanja svijesti koji se traži je znanje da djela pomagača i podržavaoca pomažu počinjenju konkretnog krivičnog djela od strane glavnog počinioca. Nasuprot tome, kada je riječ o učestvovanju u udruženom zločinačkom poduhvatu, tj. saizvršilaštvu, tražena *mens rea* je namjera da se ostvari zajednički plan.

B. Navodne greške u primjeni prava

1. Navodne greške u primjeni prava u vezi s konceptom udruženog zločinačkog poduhvata

103. Prije nego prijeđe na razmatranje navodnih grešaka Pretresnog vijeća u primjeni prava u vezi s konceptom udruženog zločinačkog poduhvata i progona, Žalbeno vijeće će utvrditi u koju kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata spada strijeljanje na Drini.

104. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je razmatralo prvu i drugu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁸⁰

105. Žalbeno vijeće podsjeća da drugu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata čine takozvani predmeti tipa "koncentracioni logori". U toj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata, saizvršilac

¹⁷⁸ *Ibid.*, par. 202, 220 i 228.

¹⁷⁹ *Ibid.*, par. 228. Vidi takođe par. 204 i 220.

¹⁸⁰ Presuda, par. 63.

mora lično znati za sistem zlostavljanja, te imati namjeru da sprovede taj sistem zlostavljanja.¹⁸¹ S obzirom na činjenični kontekst strijeljanja na Drini, Žalbeno vijeće smatra da taj događaj ne spada u drugu kategoriju udruženog zločinačkog poduhvata.

106. Žalbeno vijeće nadalje konstatuje da je žaliočevu odgovornost moguće razmatrati u okviru treće kategorije udruženog zločinačkog poduhvata (prošireni vid), ali i da Tužilaštvo očito nije to uvrstilo u svoju tezu. S tim u vezi, Pretresno vijeće u paragrafu 63 Presude navodi:

[t]užilac u Optužnici navodi da je, što se tiče djela istrebljenja, progona, ubistva, nehumanih djela i nasilja protiv života i tijela, optuženi "djelovao u dogovoru" sa Milanom Lukićem, Sredojem Lukićem i drugim nepoznatim licima. Na pretpretresnoj konferenciji 20. jula 2002. od optužbe je zatraženo da se izjasni o tome što podrazumijeva pod izrazom "u dogovoru". Optužba je isprva izjavila da se tim izrazom želi reći samo to da optuženi nije radio sam i da krivična djela nije počinio sam od sebe, da bi se s vremenom utvrdilo da se tužilac poziva na udruženi zločinački poduhvat. Optužba se nije pozvala na širi oblik udruženog zločinačkog poduhvata [...]. Zaista, zastupnik optužbe je na pitanje o tome izričito negirao bilo kakvu namjeru da na tome gradi svoju tezu.

107. Iz gore navedenih razloga, Žalbeno vijeće smatra samo prvu kategoriju relevantnom. Žalilac navodi da postoje tri greške u primjeni prava u vezi s konceptom udruženog zločinačkog poduhvata. Prema prvom navodu o grešci, Pretresno vijeće nije izričito navelo tačne kriterije koje je koristilo prilikom ocjenjivanja je li udruženi zločinački poduhvat postojao. Žalbeno vijeće podsjeća da se u paragrafima 63 do 69 Presude jasno iznose argumentacija Tužilaštva i mjerodavno pravo. Nadalje, suprotno žaliočevoj tvrdnji, u paragrafima 206-211 i paragrafima 238-240 Presude jasno se navode kriteriji koje je Pretresno vijeće koristilo prilikom utvrđivanja da li je žalilac učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se sedmorice Muslimana liši života. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da je žaliočeva tvrdnja neosnovana. Taj podnosnov za žalbu se odbacuje.

108. Drugo, žalilac navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da dogovor ili saglasnost dviju ili više osoba, koji se mogu smatrati sporazumom, ne moraju biti izrečeni i da ih se može inferirati.¹⁸² Tužilaštvo odgovara da je taj argument neodrživ, a u prilog toj tvrdnji upućuje na zaključke Žalbenog vijeća u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić* i Drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija*.¹⁸³ U svojoj replici, žalilac navodi da, u svakom slučaju, iz dokaza nije jasno da li je takav dogovor postojao.¹⁸⁴

109. Iz Drugostepene presude u predmetu *Tadić* jasno proizlazi da "[n]ema potrebe da taj plan, zamisao ili nakana budu prethodno dogovoreni ili formulisani. Zajednički plan ili nakana može biti improvizovana na licu mjesta, a izvodi se iz činjenice da više osoba djeluje zajedno kako bi sproveli u

¹⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 202-203.

¹⁸² Žalbeni podnesak odbrane, par. 180-183 (četvrta žalbena osnova) i 236 (sedma žalbena osnova).

¹⁸³ Odgovor Tužilaštva, par. 8.9.

¹⁸⁴ Replika odbrane, par. 8.3.

djelo zajednički zločinački poduhvat."¹⁸⁵ U drugostepenoj presudi u predmetu *Furundžija*, Žalbeno vijeće se oslonilo na to rezonovanje kad je definisalo pravne elemente saizvršilaštva u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁸⁶ Žalbeno vijeće stoga zaključuje da žaliočeva tvrdnja nije osnovana, te da se taj podosnov za žalbu mora odbaciti.

110. Treće, žalilac osporava nalaz Pretresnog vijeća da su, u slučaju da krivično djelo počini jedan ili više učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, svi učesnici jednako krivi za to krivično djelo bez obzira na ulogu koju su imali u izvršenju tog djela.¹⁸⁷ Tužilaštvo tvrdi da žalilac brka pitanje krivične odgovornosti i pitanje odmjeravanja kazne, te da je u vezi s krivičnom odgovornošću utvrđeno da je učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu oblik "počinjenja" krivičnog djela u smislu člana 7(1) Statuta.¹⁸⁸ U replici odbrane, žalilac tvrdi da se slaže s Tužilaštvom da su krivična odgovornost i odmjeravanje kazne dva odvojena pitanja, ali tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom odmjeravanja kazne kada je "izričito uzelo u obzir prirodu žaliočeve uloge u udruženom zločinačkom poduhvatu".¹⁸⁹

111. Žalbeno vijeće podsjeća da se u praksi Međunarodnog suda, koja proizlazi iz Drugostepene presude u predmetu *Tadić* i Odluke u predmetu *Ojdanić*, udruženi zločinački poduhvat smatra oblikom počinjenja. U svjetlu te uvriježene sudske prakse, Žalbeno vijeće zaključuje da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su svi učesnici udruženog zločinačkog poduhvata jednako krivi za krivično djelo bez obzira na ulogu koju je svaki od njih imao u izvršenju tog djela. Žalbeno vijeće nadalje smatra da žalilac nije objasnio kakvu grešku je Pretresno vijeće navodno napravilo u vezi s odmjeravanjem kazne. Taj podosnov za žalbu se odbacuje.

2. Navodna greška u primjeni prava koja se sastoji u tome što je žalioocu izrečena osuđujuća presuda za progon na osnovu samo jednog događaja

112. U svojoj šestoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava "kad je žaliooca osudilo za progon na osnovu samo jednog događaja koji se odigrao 7. juna na Drini."¹⁹⁰ Prema žaliočevim riječima, sudska praksa ovog Međunarodnog suda pokazuje da se osuđujuće presude za progon uglavnom zasnivaju na navodnoj ulozi optuženog u brojnim djelima. U slučaju da brojnih

¹⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 227. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 97, gdje Žalbeno vijeće ocijenilo da je Pretresno vijeće, tražeći da se dokaže postojanje dogovora za svako krivično djelo počinjeno sa zajedničkom nakanom kako bi se utvrdila namjera da se učestvuje u sistemskom obliku udruženog zločinačkog poduhvatu, proširilo kriterij koji je odredilo Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić*.

¹⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 119.

¹⁸⁷ Žalbeni podnesak odbrane, par. 241.

¹⁸⁸ Odgovor Tužilaštva, par. 8.13.

¹⁸⁹ Replika odbrane, par. 8.5.

¹⁹⁰ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 6.

djela nema, dokazi o traženoj diskriminatornoj namjeri moraju se tretirati s velikim oprezom.¹⁹¹ U svom odgovoru, Tužilaštvo navodi da, formalnopravno gledano, "jedno djelo može predstavljati progon, ako postoje jasni dokazi o diskriminatornom stanju svijesti".¹⁹² U ovom slučaju ne može biti riječ o "izolovanom događaju" budući da je grupa Milana Lukića počinila niz krivičnih djela nad muslimanskim stanovništvom. Tužilaštvo smatra da nema razloga da se žalioocu kao učesniku u progonu ne izrekne osuđujuća presuda za taj progon, čak i ako mu se ne izrekne osuđujuća presuda u vezi s nekim drugim događajem.¹⁹³ U svojoj replici, žalilac tvrdi da "jedno djelo može predstavljati progon samo onda kad postoje jasni dokazi o diskriminatornoj namjeri", te da u ovom predmetu nema takvih jasnih dokaza o žaliočevoj diskriminatornoj namjeri.¹⁹⁴

113. Žalbeno vijeće se ne slaže sa žaliočevim mišljenjem da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo krivim "na osnovu samo jednog događaja".¹⁹⁵ Prvo, strijeljanje na Drini uključuje ubistvo petorice ljudi i nehumana djela nad drugom dvojicom. Za taj događaj se prije može reći da je niz djela nego jedno djelo. Drugo, kao što je to ocijenilo Žalbeno vijeće u Drugostepenoj presudi u predmetu *Krnojelac*, progon se sastoji "u radnji ili propustu koji su *de facto* diskriminacija i uskraćuju ili narušavaju neko temeljno pravo definisano međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom (*actus reus*); i izvršeni su hotimično, sa namjerom diskriminacije po jednoj od navedenih osnova, konkretno, na osnovi rasne, vjerske ili političke pripadnosti (*mens rea*)".¹⁹⁶ Premda progon često obuhvata niz djela, jedno djelo može biti dovoljno¹⁹⁷ ukoliko se tim djelom ili propustom vrši *de facto* diskriminacija, a to djelo ili propust su izvršeni smišljeno, s namjerom diskriminisanja na jednoj od navedenih osnova. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da je taj podnosnov za žalbu neosnovan.

114. Dakle, četiri žaliočeva podosnova za žalbu u kojima se navode greške u primjeni prava se odbacuju, a Žalbeno vijeće prelazi na razmatranje navodnih grešaka u vezi sa žaliočevom *mens rea*. U ovom predmetu, žalilac ne navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je dokazan *actus reus* krivičnog djela. Njegovi argumenti u žalbi odnose se na njegovu *mens rea*. Žalbeno vijeće će stoga razmatrati žaliočev *actus reus* samo ako zaključi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac imao namjeru da se sedmorica Muslimana liše života.

---

¹⁹¹ *Ibid.*, par . 5.

¹⁹² Odgovor Tužilaštva, par. 7.14.

¹⁹³ *Ibid.*, par . 7.14.

¹⁹⁴ Dodatna replika odbrane, par. 6-7.

¹⁹⁵ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 6.

¹⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185 (naglasak dodat).

¹⁹⁷ Vidi takođe Prvostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 433, i Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić*, par. 624.

C. Navodne greške u vezi sa žaliočevom mens rea da se ubiju sedmorica Muslimana

115. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on dijelio namjeru da se ubiju sedmorica Muslimana.¹⁹⁸

116. Pretresno vijeće je zaključak o žaliočevoj namjeri izvelo iz njegovih postupaka,¹⁹⁹ za koje se u paragrafu 209 Presude kaže:

Pretresno vijeće je zaključilo da je optuženi lično učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu tako što je sedam muškaraca Muslimana pritvorenih u hotelu "Vilina Vlas" spriječio da pobjegnu držeći ih na nišanu, tako što ih je sproveo do obale rijeke Drine držeći ih na nišanu i time ih sprečavajući da pobjegnu, te tako što je neposredno prije strijeljanja zajedno s ostalim izvršiocima stajao iza ovih Muslimana s puškom u ruci.

117. Žalilac tvrdi da te radnje ne dokazuju na uvjerljiv način njegovu namjeru da se sedmorica Muslimana liše života, što je uslov za ubistvo.²⁰⁰ U prilog svom argumentu, žalilac navodi da tog dana nije bio naoružan i da tu sedmoricu ljudi u hotelu "Vilina vlas" nije držao na nišanu, te da je namjera Milana Lukića, u trenutku kad je grupa bila u hotelu, bila da se sedmorica Muslimana zatvore, a ne ubiju. Osim toga, žalilac tvrdi da su svjedoci VG-14 i VG-32 različito opisali put do Drine, te da njihovi iskazi ne potvrđuju zaključak da je žalilac držao sedmoricu Muslimana na nišanu kako bi ih spriječio da pobjegnu. Žalilac takođe tvrdi da je, kada je počelo strijeljanje, stajao 10 do 15 metara iza Milana Lukića i druge dvojice.²⁰¹

118. Tužilaštvo odgovara da je na žalioцу da dokaže kako je zaključak Pretresnog vijeća toliko nerazuman da ga nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti.²⁰² Tužilaštvo tvrdi da je razumni presuditelj o činjenicama, na osnovu sveukupnih okolnosti i dokaza, mogao zaključiti da je žalilac, kao što to njegovi postupci pokazuju, namjeravao ubistvo sedmorice Muslimana, bez obzira je li on doista i izvršio neko od tih ubistava.²⁰³

119. Žalbeno vijeće podsjeća da je za utvrđivanje individualne krivične odgovornosti saizvršioca u udruženom zločinačkom poduhvatu potrebno da Tužilaštvo dokaže: (i) da je optuženi dobrovoljno učestvovao u jednom aspektu zajedničkog plana (time što je, na primjer, nad žrtvom izvršio nasilje koje nije uzrokovalo smrt, pružao značajnu pomoć saizvršiocima ili potpomagao vršenje njihovih aktivnosti) čak i ako nije fizički izvršio krivično djelo; i (ii) da je optuženi, čak i ako nije osobno izvršio krivično djelo, ipak namjeravao taj ishod.

¹⁹⁸ Dodatni žalbeni podnesak, par. 59 (četvrta žalbena osnova); Žalbeni podnesak odbrane, par. 231 (šesta žalbena osnova).

¹⁹⁹ Presuda, par. 113 i 208.

²⁰⁰ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 57 (četvrta žalbena osnova).

²⁰¹ Vidi par. 61-67 gore u tekstu.

²⁰² Odgovor Tužilaštva, par. 5.8.

²⁰³ *Ibid.*, par. 5.10.

120. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da je primjenjivi standard dokazivanja dokazivanje van razumne sumnje i da je teret dokazivanja na Tužilaštvu, budući da optuženi uživa presumpciju nevinosti. Žalbeno vijeće se slaže s kriterijem kojim se Pretresno vijeće rukovalo, a prema kojem, u slučaju da Tužilaštvo dokazuje stanje svijesti optuženog zaključivanjem, taj zaključak mora biti jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza.²⁰⁴

121. Na Žalbenom vijeću je da odredi da li je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni gornjeg standarda za teret dokazivanja kada je zaključilo:

[i]ako smatra da nije dokazano da je optuženi zaista ubio jednu ili više žrtava, Pretresno vijeće se uvjerilo da je na osnovu ponuđenih dokaza jedini mogući razuman zaključak taj da je optuženi svojim radnjama pokazao namjeru da se ovih sedam muškaraca Muslimana ubije, bez obzira na to da li je on zaista i izvršio neko od tih ubistava.²⁰⁵

Drugim riječima, pitanje je da li je održiva tvrdnja da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti iz dokaza to da je žalilac svojim postupcima namjeravao ubiti sedmoricu Muslimana.

122. Slijedi analiza žaliočeve namjere u dvije faze. Prvo, faza u hotelu "Vilina vlas": u vezi s tom fazom Pretresno vijeće je zaključilo da je žalilac znao da će sedmoricu Muslimana ubiti. Drugo, faza nakon parkiranja automobila kod Sasa, kada je žalilac, prema vlastitom priznanju, znao da će sedmoricu Muslimana ubiti.

1. Žaliočeva namjera u trenutku kad je grupa napustila hotel "Vilina vlas"

123. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće zaključilo da žalilac nije dijelio zajedničku ubilačku namjeru grupe Milana Lukića.²⁰⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je žalilac u hotelu "Vilina vlas" bio naoružan, da je držao sedmoricu Muslimana na nišanu kako bi ih spriječio da pobjegnu, te da je znao da tu sedmoricu Muslimana neće razmijeniti, nego ubiti.²⁰⁷

124. Žalbeno vijeće je gore u tekstu zaključilo da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da je žalilac bio naoružan u hotelu "Vilina vlas", ali da je pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac u hotelu držao pušku uperenu u tu sedmoricu ljudi.²⁰⁸ Osim toga, Žalbeno vijeće je zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac znao da tu sedmoricu Muslimana neće

²⁰⁴ Presuda, par. 68.

²⁰⁵ *Ibid.*, par. 113 (naglasak dodat). Vidi takođe par. 208.

²⁰⁶ *Ibid.*, par. 95.

²⁰⁷ Presuda, par. 103, 105 i 209.

²⁰⁸ Vidi par. 33-45 i 55-57 gore u tekstu.

razmijeniti, nego ubiti, na osnovu informacija koje je dobio od Stanka Pecikoze dok su se automobilom vozili od Višegrada do hotela "Vilina vlas".²⁰⁹ Sada će Žalbeno vijeće ispitati da li su te greške dovele do neostvarenja pravde tako što će prethodno utvrditi da li je žalilac dijelio ubilačku namjeru.

125. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Milan Lukić i dvojica neidentifikovanih muškaraca, upotrijebivši silu, priveli sedmoricu Muslimana,²¹⁰ odveli ih na recepciju hotela "Vilina vlas", gdje je Milan Lukić potražio ključeve,²¹¹ dok ih je jedan od neidentifikovanih naoružanih muškaraca čuvao uperivši u njih automatsku pušku.²¹² Pretresno vijeće je konstatovalo da je, kada je jedan od Muslimana pitao što će se s njima dogoditi, taj neidentifikovani muškarac odgovorio da će biti razmijenjeni.²¹³ Nadalje, Pretresno vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić, ne mogavši naći ključeve, grupi naložio da uđe u automobile. Muslimanima koji su bili u jednom od dva automobila²¹⁴ ponovno je rečeno da će biti razmijenjeni.²¹⁵

126. Pitanje je li žalilac držao sedmoricu Muslimana na nišanu u hotelu nije, kao takvo, presudno za utvrđivanje žaliočeve namjere da se sedmorica Muslimana ubiju. Žalilac je u hotelu bio naoružan i time pomogao da se spriječi bijeg te sedmorice Muslimana. Žalbeno vijeće, međutim, zaključuje da, budući da on u tom trenutku nije znao da sedmorica Muslimana treba da budu ubijeni, činjenica da je on u hotelu spriječio te Muslimane da pobjegnu nije presudna za pitanje da li je dijelio namjeru da se oni ubiju. Stoga, nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi na osnovu žaliočevih postupaka u hotelu mogao donijeti zaključak da je on tada imao namjeru ubiti sedmoricu Muslimana.

127. Zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac imao namjeru da ubije sedmoricu Muslimana dijelom se zasniva i na njegovim postupcima nakon što je Lukićeva grupa parkirala automobile kod Sasa. U vezi s tim, Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini razumni zaključak izvediv na osnovu dokaza taj da je žalilac namjeravao da se ti Muslimani ubiju. Žalbeno vijeće će sada razmotriti pitanje da li je razumno pretresno vijeće moglo donijeti taj zaključak.

---

²⁰⁹ Vidi par. 46-54 gore u tekstu.

²¹⁰ Presuda, par. 99.

²¹¹ *Ibid.*, par. 100.

²¹² *Ibid.*, par. 100. Žalbeno vijeće konstatuje da se taj zaključak Pretresnog vijeća, koji nije osporen, razlikuje od zaključka iznijetog u paragrafu 209 da je žalilac uperio pušku u te Muslimane dok su bili zatočeni u hotelu "Vilina vlas".

²¹³ *Ibid.*, par. 100 i 102.

²¹⁴ Jugo.

²¹⁵ *Ibid.*, para. 102.

2. Žaliočeva namjera od trenutka kad je grupa parkirala automobile kod Sasa

128. Pretresno vijeće je zaključilo da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu žaliočevih postupaka taj da je on dijelio namjeru da se ta sedmorica Muslimana ubiju. Žalbeno vijeće se slaže s Pretresnim vijećem da je pri zaključivanju o namjeri na osnovu radnji optuženog kriterij to da je izvedeni zaključak "jedini razumni zaključak izvediv iz dokaza koji su na raspolaganju".²¹⁶ U trenutku kada su se automobili u kojima su bili sedmorica Muslimana, grupa Milana Lukića i žalilac zaustavili kod Sasa, žalilac je, prema vlastitom priznanju, znao da će sedmoricu Muslimana ubiti.²¹⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da je odbacilo žaliočeve navode da 7. juna 1992. nije bio naoružan i da je tokom strijeljanja stajao podalje od grupe. Žalbeno vijeće je takođe odbacilo žaliočevu tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije povjerovalo da je pokušao odvratiti Milana Lukića od izvršenja ubistava. Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće ne pominje taj element u paragrafu 209 Presude u kojem nabraja žaliočeve postupke na osnovu kojih je izvelo zaključak o njegovoj namjeri.

129. Žaliočevi postupci nakon zaustavljanja automobila kod Sasa, na osnovu kojih je Pretresno vijeće zaključilo da je žalilac imao namjeru da se sedmorica Muslimana ubiju, su sljedeći: dok su Milan Lukić, dvojica neidentifikovanih muškaraca i žalilac sprovodili sedmoricu Muslimana do obale rijeke Drine, žalilac ih je držao na nišanu kako bi ih spriječio da pobjegnu. Neposredno prije početka strijeljanja žalilac je, naoružan puškom, zajedno s drugim izvršiocima stajao iza te sedmorice Muslimana. Pretresno vijeće, međutim, nije zaključilo da je žalilac djelovao s jednakim ovlastima ili s istim stepenom kontrole nad ubistvima kao ostala trojica počinitelaca. Naprotiv, Pretresno vijeće je ocijenilo da "ne smatra da je optužba van razumne sumnje dokazala da je optuženi iz svog oružja pucao istovremeno kad i ostala trojica, niti da je on lično ubio jednu ili više žrtava."²¹⁸ Štaviše, Pretresno vijeće nije izričito zaključilo ni da je žalilac držao pušku uperenu u tu sedmoricu Muslimana dok su bili postrojani licem prema rijeci Drini.

130. Pored tih nalaza, Žalbeno vijeće uzima u obzir sljedeće: i) širi kontekst incidenta strijeljanja na Drini; ii) prethodnu povezanost žalioca s grupom Milana Lukića u Mušićima i hotelu „Vilina vlas“, premda nije ustanovljeno da je bio pripadnik te grupe; iii) činjenicu da je žalilac s Milanom Lukićem i drugima učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima; iv) činjenicu da su Milan Lukić i dva neidentifikovana muškarca, upotrijebivši silu, zatočila sedmoricu Muslimana; žalilac, koji je u hotelu bio naoružan, time je pomogao u sprečavanju bjekstva te sedmorice Muslimana iz hotela; v) činjenicu da žalilac, sve dok se automobil nije zaustavio kod Sasa, nije znao da će sedmorica Muslimana biti ubijeni; vi) činjenicu da se ponašanje vojnika drastično promijenilo od trenutka kad im

²¹⁶ *Ibid.*, par . 68. Vidi gore u tekstu, par. 120.

²¹⁷ Žaliočevo svjedočenje, T 1892-1893, 2124-2125.

²¹⁸ Presuda, par. 112.

je Milan Lukić naložio da izadu iz automobila; ²¹⁹ vi) činjenicu da je tokom cijelog događaja na Drini utisak dvojice preživjelih bio da niko oko Lukića nije mogao uticati na njega ili na njegove odluke; ²²⁰ i viii) činjenicu da je žalilac dobrovoljno pošao s Lukićem i njegovom grupom, koji su sprovođili sedmoricu Muslimana na Drinu.²²¹

131. Žalbeno vijeće podsjeća da je pitanje koje se ovdje postavlja: da li nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu gore navedenih dokaza zaključak da je žalilac dijelio namjeru da se počini ubistvo. Žalbeno vijeće smatra da, pri utvrđivanju može li se na osnovu radnji optuženog izvesti zaključak o tome da li je dijelio namjeru da počini krivično djelo, vijeće mora posebnu pažnju posvetiti pitanju da li se te radnje mogu tumačiti na više načina, tj. omogućuju li izvođenje više razumnih zaključaka. Žalbeno vijeće se uvjerilo da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu gorenavedenih dokaza zaključak da je žalilac imao namjeru da se sedmorica Muslimana ubiju. Pretresno vijeće je konstatovalo da je žalilac pomogao Milanu Lukiću i njegovim ljudima time što je spriječio sedmoricu Muslimana da pobjegnu.²²² Pretresno vijeće, međutim, nije zaključilo da je žalilac lično pucao u te Muslimane, niti da je imao kontrolu nad strijeljanjem. Žaliočevo učešće tokom cijelog strijeljanja nije doseglo nivo učešća Milana Lukića, a moguće ni nivo učešća jednog ili obojice drugih muškaraca. Gore navedne žaliočeve radnje omogućuju više tumačenja u vezi s pitanjem da li je žalilac namjeravao da se sedmorica Muslimana ubiju. Taj zaključak dodatno potvrđuju, prvo, činjenica da je od promjene stava Milana Lukića do čina strijeljanja prošlo relativno malo vremena, zatim snažna ličnost Milana Lukića u poređenju s ličnošću žalioca, te faktori koji se navode u paragrafu 130. Žalbeno vijeće, stoga, zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je žalilac dijelio namjeru da se ta sedmorica Muslimana liše života.

132. Zbog te greške Pretresnog vijeća došlo je do neostvarenja pravde jer bez dokaza o žaliočevoj namjeri da se počini ubistvo, on se ne može smatrati odgovornim kao saizvršilac u udruženom zločinačkom poduhvatu. Žalbeno vijeće će sada razmotriti može li se žalilac ipak smatrati odgovornim za pomaganje i podržavanje.

---

²¹⁹ T 274-275, iskaz svjedoka VG-32.

²²⁰ Presuda, par. 107. Iskazi svjedoka VG-14 i VG-32.

²²¹ *Ibid.*, par. 107.

²²² Poređi sa sličnom situacijom u nacionalnoj sudskoj praksi, predmet *Tužilac protiv Novislava Đajića*, 3St 20/96, Vrhovni sud Bavarije, 23. maj 1997. U tom predmetu, optuženi je proglašen krivim, između ostalog, za pomaganje i podržavanje 14 ubistava tako što je s puškom stajao u sredini polukruga koji su Srbi formirali oko grupe Muslimana u koju je kasnije pucao.

3. Pomaganje i podržavanje

133. Žalbeno vijeće je gore u tekstu zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti iz dokaza zaključak da je žalilac dijelio namjeru da se sedmorica Muslimana ubiju. U sklopu svoje četvrte žalbene osnove, žalilac tvrdi da se njegovi postupci u stvari ne mogu smatrati pomaganjem i podržavanjem, jer nije olakšao izvršenje zločina. Žalilac tvrdi da Milanu Lukiću i dvojici neidentifikovanih muškaraca nije bila potrebna njegova pomoć u hotelu "Vilina vlas" i na Drini,²²³ jer su sami uspjeli zatočiti tu sedmoricu Muslimana na brdu Bikavac, premda su ta sedmorica Muslimana mogli pružiti otpor.²²⁴ Žalilac iz toga izvodi zaključak da ne bi bilo logično zaključiti da je Milanu Lukiću i njegovim ljudima trebala pomoć žalioca u hotelu "Vilina vlas" ili na rijeci Drini budući da je u toj fazi rizik da bi ta sedmorica Muslimana mogla pružiti otpor bio znatno manji.²²⁵

134. Žalbeno vijeće je već zaključilo da je žalilac znao da će sedmorica Muslimana biti ubijeni; da se naoružan uputio s Lukićevom grupom od mjesta gdje su parkirali automobile do rijeke Drine; da je sedmoricu Muslimana držao na nišanu; i da je stajao iza njih s puškom u ruci, zajedno sa ostalom trojicom izvršilaca, neposredno prije početka pucnjave. Žalbeno vijeće misli da je jedini razumni zaključak izvediv na temelju ukupnih dokaza to da je žalilac znao da će njegova djela pomoći izvršenju ubistava. Žalbeno vijeće konstatuje da su radnje optuženog, kojima je spriječio te ljude da pobjegnu na putu do obale rijeke i za vrijeme pucnjave, imale "značajnog učinka na počinjenje krivičnog djela".²²⁶

135. Žalbeno vijeće zaključuje da su postupci žalioca bili usmjereni konkretno ka tome da potpomognu izvršenje ubistava i nehumanih djela, te da je njegova pomoć imala značajnog učinka na izvršenje tih krivičnih djela. Žalbeno vijeće stoga proglašava žalioca krivim za pomaganje i podržavanje ubistva po članu 3 Statuta (tačka 5). Nadalje, Žalbeno vijeće proglašava žalioca krivim za pomaganje i podržavanje ubistva kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(a) Statuta (tačka 4) i nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(i) Statuta (tačka 6). Žalilac se, međutim, ne osuđuje za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti prema članu 5(a) Statuta (tačka 4) niti za nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti prema članu 5(i) Statuta (tačka 6) u skladu sa sudskom praksom Međunarodnog suda u vezi s kumulativnim osudama.²²⁷

²²³ Žalbeni podnesak odbrane, par. 216, u kojem se iznose žaliočevi argumenti u par. 205-212.

²²⁴ *Ibid.*, par. 206.

²²⁵ *Ibid.*, par. 206-212.

²²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

²²⁷ Vidi par. 145-147 dalje u tekstu.

D. Navodne greške u vezi s progonom

1. Žaliočeva namjera da vrši progon

136. Prvo, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac imao potrebnu diskriminatornu namjeru budući da on nije učestvovao u "odabiru" sedmorice Muslimana, nije znao zašto su uhapšeni ili što Milan Lukić namjerava s njima učiniti. Povrh toga, žalilac tvrdi da nije učestvovao u planiranju pogubljenja tih muškaraca muslimanske nacionalnosti, nego se tek kasnije uključio.²²⁸ Tužilaštvo odgovara da je zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac u strijeljanju na Drini učestvovao s potrebnom diskriminatornom namjerom "jedini razumni zaključak koji je razumni presuditelj o činjenicama mogao donijeti" s obzirom na sveukupne dokaze u ovom predmetu.²²⁹ Tužilaštvo tvrdi da je neosnovana tvrdnja žalioca da nije učestvovao u "odabiru" Muslimana. Prema riječima Tužilaštva, nema razloga "zašto se relevantna diskriminatorna namjera ne bi mogla izvesti iz svjesnog učešća optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu s ciljem počinjenja krivičnog djela po bitno diskriminatornoj osnovi samo zato što optuženi nije lično odabrao žrtve".²³⁰

137. Drugo, žalilac tvrdi da diskriminatorna namjera sama po sebi nije dovoljna za dokazivanje krivičnog djela progona; konkretno djelo ili propust moraju takođe imati diskriminaciju za posljedicu. Žalilac se ne može smatrati odgovornim za diskriminaciju do koje je došlo uslijed progona jer nije lično učestvovao u "odabiru" sedmorice Muslimana.²³¹ Tužilaštvo odgovara podsjećanjem da je Pretresno vijeće u vezi sa strijeljanjem na Drini izričito zaključilo da su "radnje optuženog *činjenično* imale karakter diskriminacije po tome što su ti muškarci pobijeni samo zato što su bili Muslimani".²³²

138. Treće, žalilac smatra da Pretresno vijeće nije postupilo u skladu s praksom Međunarodnog suda u vezi s progonom i nije ocijenilo da li je "optuženi *svjesno* namjeravao da vrši diskriminaciju".²³³ Budući da je najviše što se iz dokaza u ovom predmetu može zaključiti to da je "moguće da je žalilac bio svjestan diskriminatornih namjera g. Lukića", diskriminatorna namjera, koja mora biti "značajna namjera", nije dokazana van razumne sumnje.²³⁴ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće na osnovu dokaza u ovom predmetu izričito zaključilo da je uslov "svjesne" namjere zadovoljen, te da odbrana nije dokazala da je taj zaključak nerazuman.²³⁵

²²⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 23; Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 10-14; Dodatna replika odbrane, par. 11-12.

²²⁹ Odgovor Tužilaštva, par. 7.6-7.10.

²³⁰ *Ibid.*, par. 7.17-7.18.

²³¹ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 21.

²³² Odgovor Tužilaštva, par. 7.22.

²³³ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 22.

²³⁴ *Ibid.* par. 23.

²³⁵ Odgovor Tužilaštva, par. 7.23-7.24.

139. Zaključak Pretresnog vijeća o potrebnoj diskriminatornoj namjeri žalioca temeljio se na žaliočevim radnjama tokom strijeljanja na rijeci Drini, uzetim u svom kontekstu. Suprotno žaliočevim tvrdnjama, Pretresno vijeće je u paragrafu 251 Presude jasno reklo da, bez obzira na to da li je optuženi bio informator grupe i da li je dijelio namjeru grupe da vrši progon muslimanskog stanovništva, Tužilaštvo mora pokazati da je optuženi učestvovao u izvršenju djela progona s diskriminatornom namjerom.²³⁶ Paragrafi 254 i 255 sadrže ocjenu Pretresnog vijeća o pitanju da li je žalilac svojim radnjama za vrijeme strijeljanja na rijeci Drini pokazao da posjeduje *mens rea* potrebnu za krivično djelo progona.²³⁷ Takav pristup je nedavno podržalo Žalbena vijeće u Drugostepenoj presudi u predmetu *Krnojelac*.²³⁸

140. Nadalje, suprotno žaliočevim tvrdnjama, Pretresno vijeće nije zaključak o žaliočevoj diskriminatornoj namjeri izvelo iz činjenice da je on odabrao sedmoricu Muslimana. Pretresno vijeće je izjavilo da su "radnje optuženog *činjenično* imale karakter diskriminacije po tome što su ti muškarci pobijeni samo zato što su bili Muslimani".²³⁹ Žaliočevo učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu u hotelu "Vilina vlas", za vrijeme prebacivanja žrtava na obalu Drine i za vrijeme događaja koji su se ondje odigrali, jesu konkretna djela žalioca iz kojih je Pretresno vijeće izvelo zaključak da su njegovi postupci imali za posljedicu diskriminaciju i da je on posjedovao diskriminatornu namjeru koja se traži

²³⁶ U paragrafu 251 Presude Pretresno vijeće zaključuje: "Pretresno vijeće je već konstatovalo da je optuženi služio kao informator grupi Milana Lukića, pomažući joj da nalazi Muslimane u Višegradu. Pretresno vijeće se već uvjerilo da je optuženi to činio sa punom sviješću o tome da je namjera grupe Milana Lukića bila da se progone domaće muslimansko stanovništvo Višegrada, činjenjem krivičnih djela koja čine osnov tog progona. Pretresno vijeće se uvjerilo da je, dostavljajući informacije grupi pod vodstvom Milana Lukića, optuženi imao zajedničku namjeru sa tom grupom da se na vjerskoj odnosno političkoj osnovi progone mještani civili muslimanske nacionalnosti. Međutim, kako bi se optuženi mogao osuditi za krivično djelo progona, optužba takođe mora da dokaže da je optuženi u počinjenju radnje sa karakterom progona učestvovao sa namjerom diskriminacije. Nije dovoljno samo pokazati da je postojala namjera progona. Ako ta radnja nije jedno od krivičnih djela navedenih u Statutu, onda osnov optužbe za progon mora biti radnja težine jednake težini djela navedenih u Statutu." (fusnote izostavljene).

²³⁷ U paragrafima 254-255 Pretresno vijeće zaključuje: "254. Pretresno vijeće je već konstatovalo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost za ubistvo kažnjivo po članu 5 Statuta u vezi sa pet žrtava, shodno udruženom zločinačkom poduhvatu lišenja života sedam muškaraca, bosanskih Muslimana, na obali Drine. Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razumni zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti taj da je tih sedam Muslimana bilo izabrano zbog vjerskih i političkih razloga, te da je lišenje života petorice od njih bilo čin izveden na diskriminacijskoj, tj. na vjerskoj ili političkoj osnovi. Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da su radnje optuženog činjenično imale karakter diskriminacije po tome što su ti muškarci pobijeni samo zato što su bili Muslimani. U skladu s tim, optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost za zločin progona na temelju osnovnog djela ubistva pet civila bosanskih Muslimana. 255. Pored toga, Pretresno vijeće je već konstatovalo da je optuženi počinio krivično djelo nehumanih djela kao zločin protiv čovječnosti iz člana 5(i) Statuta, u vezi sa dvije osobe koje su preživjele strijeljanje na obali rijeke. Ta djela koja čine nehumana djela po članu 5 Statuta dovoljno su teška da bi se mogla smatrati progonom. Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da namjera i pokušaj da se ubiju ta dva muškarca predstavljaju radnje izvršene sa jednom od zabranjenih osnova diskriminacije, te da su ta dva muškarca, kao i onih pet koji jesu lišeni života, bili izdvojeni iz vjerskih i političkih razloga. Kako je već rečeno u prethodnom paragrafu, Pretresno vijeće se uvjerilo da su radnje optuženog činjenično imale karakter diskriminacije po tome što su nehumana djela nad tim muškarcima bila izvršena samo zato što su bili Muslimani." (fusnote izostavljene)

²³⁸ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 184.

²³⁹ Presuda, par. 254. U vezi s tumačenjem koje je Žalbena vijeće dalo za uslov "činjenične diskriminacije", vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 185.

za krivično djelo progona. Stoga se odbacuju žaliočevi argumenti u vezi s pristupom Pretresnog vijeća kod donošenja ocjene o tome da li je on posjedovao diskriminatornu namjeru.

141. Žalbeno vijeće takode treba da utvrdi da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da žalilac snosi individualnu krivičnu odgovornost kao saizvršilac za krivično djelo progona na osnovu učesća u krivičnim djelima ubistva i nehumanih djela počinjenima u osnovi.²⁴⁰ Žalbeno vijeće je već zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac imao namjeru da ubije. Namjera da se pobiju sedmorica Muslimana, uključujući i dvojicu preživjelih temelj je zaključka Pretresnog vijeća da je žalilac saizvršilac u udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁴¹ Kada ta namjera ne postoji, nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je žalilac, kao saizvršilac u udruženom zločinačkom poduhvatu, odgovoran za izvršenje krivičnog djela progona putem ubistava i nehumanih djela. Zbog te greške je došlo do neostvarenja pravde.

2. Pomaganje i podržavanje udruženog zločinačkog poduhvata progona

142. Žalbeno vijeće će sada razmotriti da li žalilac podliježe individualnoj krivičnoj odgovornosti prema članu 7(1) Statuta zato što je učestvujući u ubistvima na obali Drine pomagao i podržavao progon muškaraca muslimanske nacionalnosti. Da bi ga moglo osuditi za pomaganje i podržavanje krivičnog djela progona, Žalbeno vijeće mora utvrditi da je žalilac znao da glavni počinioци udruženog zločinačkog poduhvata namjeravaju počiniti krivična djela u osnovi i da svojim djelima namjeravaju diskriminirati muslimansko stanovništvo, te da je, s tom sviješću, dao znatni doprinos diskriminatornim djelima glavnih počinilaca.²⁴²

143. Po mišljenju Žalbenog vijeća, djela koja su počinili Milan Lukić i ostala dvojica bez sumnje predstavljaju krivično djelo progona: oni su ubili petoricu Muslimana i počinili nehumana djela nad dvojicom preživjelih sa smišljenom namjerom diskriminacije na vjerskoj ili političkoj osnovi. Nadalje, Žalbeno vijeće se slaže sa zaključkom Pretresnog vijeća da je žalilac učestvovao u strijeljanju na rijeci Drini "sa punom sviješću o tome da je namjera grupe Milana Lukića bila da se progoni domaće muslimansko stanovništvo Višegrada, činjenjem krivičnih djela koja čine osnov tog progona".²⁴³ Sedmorica Muslimana su uhapšeni i ubijeni isključivo zato što su bili stanovnici Višegrada muslimanske nacionalnosti. Žalilac je bio svjestan tih činjenica i dobrovoljno je učestvovao u strijeljanju na rijeci Drini tako što je žrtve držao na nišanu i time ih spriječio da pobjegnu. Premda nije van razumne sumnje dokazano da je on lično ubio petoricu Muslimana, njegova podrška je imala

²⁴⁰ Vidi Presudu, par. 254 i 261.

²⁴¹ Vidi Presudu, par. 238 i 261.

²⁴² Vidi Prvostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 488.

²⁴³ Presuda, par. 251.

značajni učinak na izvršenje krivičnih djela na obali Drine. U tom trenutku, on je bio potpuno svjestan da svojim učešćem pomaže glavnim počiniocima u izvršenju krivičnog djela progona. Žalilac je stoga odgovoran za pomaganje i podržavanje krivičnog djela progona putem ubistva petorice Muslimana i nehumanih djela počinjenih nad drugom dvojicom Muslimana (tačka 3). Zaključak da je žalilac odgovoran za pomaganje i podržavanje progona ima utjecaja na druga krivična djela za koja je utvrđena njegova odgovornost, a kumulativno osuđivanje se razmatra dalje u tekstu.

E. Navodna greška u vidu kumulativnog osuđivanja prema članu 3 i članu 5 Statuta

144. Žalilac tvrdi da ne može biti osuđen kumulativno – na osnovu istog ponašanja - i za ubistvo po članu 3 Statuta (tačka 5) i za progon putem ubistva po članu 5(a) Statuta (tačka 4).²⁴⁴

145. Žalbeno vijeće to smatra navodom o pogrešnoj primjeni prava. Jurisprudencija Međunarodnog suda čvrsto je uvriježena i dopušta izricanje osuđujuće presude za ubistvo prema članu 3 Statuta i progon putem ubistva prema članu 5 Statuta budući da svako od tih krivičnih djela sadrži bitno različite elemente: "Član 3 zahtijeva blisku vezu između djela optuženog i oružanog sukoba; taj element se ne zahtijeva članom 5. Na drugoj strani, član 5 zahtijeva dokaz da je djelo počinjeno kao dio rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo, što je element koji se ne zahtijeva članom 3."²⁴⁵ Žalbeno vijeće stoga zaključuje da je ovaj podosnov za žalbu neodrživ.

146. Što se tiče drugih optužbi po članu 5 Statuta, Pretresno vijeće je zaključilo da su za progon prema članu 5(h) Statuta (tačka 3) potrebni materijalno različiti elementi čina diskriminacije i diskriminatorne namjere, što znači da je to djelo uže definisano od ubistva kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(a) Statuta (tačka 4) i nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(i) Statuta (tačka 6). Primjenom sudske prakse u vezi s kumulativnim osuđivanjem na ovaj predmet, žalilac se osuđuje za ubistvo prema članu 3 Statuta (tačka 5) i progon prema članu 5(h) Statuta (tačka 3).

F. Sažetak zaključaka

147. Žalbeno vijeće proglašava žalioca krivim za pomaganje i podržavanje krivičnog djela ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta (tačka 5) i krivičnog djela progona prema članu 5(h) Statuta, počinjeno ubistvom petorice Muslimana i nehumanim djelima nad drugom dvojicom Muslimana (tačka 3).

²⁴⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 217-219 (četvrta žalbena osnova).

²⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 176.

VI. ODMJERAVANJE KAZNE

148. Žalilac u svojoj osmoj žalbenoj osnovi tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo i u primjeni prava i u utvrđivanju činjenica kada ga je osudilo na zatvorsku kaznu u trajanju od dvadeset godina za progon kao zločin protiv čovječnosti (tačka 3) i ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja (tačka 5). Žalilac tvrdi da je kazna koja mu je izrečena izuzetno teška, te da je osuđen više puta za isto djelo uprkos tvrdnji Pretresnog vijeća o suprotnom. Žalilac traži da ga Žalbeno vijeće oslobodi optužbi ili da mu omogući novo suđenje. Alternativno, žalilac tvrdi da kaznu treba smanjiti.²⁴⁶ Tužilaštvo tvrdi da u toj žalbenoj osnovi žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće zamjetno pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava, zbog čega žalbu na kaznu treba odbaciti.²⁴⁷

149. Žalbeno vijeće je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac, kao saizvršilac u udruženom zločinačkom poduhvatu, odgovoran za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta i progon putem ubistva i nehumanih djela prema članu 5(h) Statuta. Žalbeno vijeće je, umjesto toga, zaključilo da je žalilac odgovoran za pomaganje i podržavanje. Taj novi zaključak o vidu odgovornosti povlači pitanje da li je potrebno preinačiti i kaznu. To pitanje ne iziskuje ponavljanje kompletne rasprave o kazni. Međutim, uputno je da Žalbeno vijeće razmotri i riješi pitanja koja žalilac iznosi u svojim žalbenim osnovama, a koje se odnose na kaznu, a tek zatim razmotri pitanje da li iz ovog žalbenog postupka proizlazi da kaznu treba preinačiti i kako.

A. Žaliočevi argumenti u vezi s odmjeravanjem kazne

1. Kazna izrečena žaliocu je prevelika s obzirom na dosadašnju sudsku praksu²⁴⁸

150. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, uprkos tome što je uzelo u obzir kazne u drugim predmetima u skladu s Drugostepenom presudom u predmetu *Kupreškić*, zaključilo da to u ovom predmetu nije od velike pomoći.²⁴⁹ Prema žaliočevim riječima, pregled sudske prakse Međunarodnog suda u vezi s odmjeravanjem kazne pokazuje da mu je izrečena iznimno izuzetno teška.²⁵⁰ Da bi potkrijepio taj argument, žalilac navodi kazne izrečene u drugim predmetima.²⁵¹

²⁴⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 302-303.

²⁴⁷ Odgovor Tužilaštva, par. 9.1-9.20.

²⁴⁸ Ovaj dio osnove za žalbu iznesen je u posljednjem dijelu Žalbenog podneska odbrane.

²⁴⁹ Presuda, par. 306.

²⁵⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 283-286.

²⁵¹ *Ibid.*, par. 287-299; Duško Tadić, Miroslav Kvočka, Dragoljub Prcać, Mlađo Radić, Milorad Krnojelac, Duško Sikirica, Damir Došen, Dragan Kolundžija, Dario Kordić i Zdravko Mucić su svi po raznim tačkama osuđeni za zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja na zatvorske kazne u trajanju od tri godine do 25 godina (Kordić je jedini osuđen na 25 godina, a Tadić i Radić su osuđeni na po dvadeset godina).

151. Tužilaštvo tvrdi da je jedini predmet koji je iole nalik okolnostima ovog predmeta predmet *Tadić*, gdje je optuženi osuđen za ubistvo prema članovima 2, 3 i 5 Statuta iako nije dokazano da je lično ubio neku od žrtava.²⁵² Pravomoćnom presudom o kazni, Duško Tadić je osuđen na zatvorsku kaznu u trajanju od dvadeset godina.²⁵³

152. Žalbeno vijeće konstatuje da, bez obzira na to što okolnosti jednog predmeta možda slične okolnostima u drugom predmetu, žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava kada je izreklo kaznu. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

2. Navodne greške u vezi s otežavajućim okolnostima

153. Žalilac iznosi nekoliko podosnova za žalbu u vezi s otežavajućim okolnostima koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir prilikom odmjeravanja kazne.

(a) Metod ubistava

154. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su žrtve ubijene na "praktičan" način kako bi se izbjegao problem njihovog pokopa. On tvrdi da to nije mogla biti otežavajuća okolnost jer nije jasno što Pretresno vijeće smatra otežavajućom okolnošću: strijeljanje kao način ubistva ili pitanje pokopa.²⁵⁴ On nadalje tvrdi da se to ne može smatrati otežavajućom okolnosti relevantnom za odmjeravanje njegove kazne zato što on nije znao gdje će i kako Milan Lukić i drugi pucati u sedmoricu Muslimana, niti je o tome odlučivao.²⁵⁵

155. Tužilaštvo tvrdi da se zaključak Pretresnog vijeća odnosi na hladnokrvnost s kojom je više žrtava lišeno života, a ne na praktičnost pri izvršenju tog krivičnog djela,²⁵⁶ te da Pretresno vijeće ima diskreciono pravo da to smatra otežavajućom okolnošću.²⁵⁷

156. Žalbeno vijeće je presudilo:

[k]azne koje valja izreći moraju odražavati inherentnu težinu kriminalnog ponašanja optuženih. Utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje osobitih okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen sudjelovanja optuženih u zločinu.²⁵⁸

²⁵² Odgovor Tužilaštva, par. 9.19. Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 185-237.

²⁵³ Žalba na presudu o kazni u predmetu *Tadić*, par. 55-57 i 76.

²⁵⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 250.

²⁵⁵ *Ibid.*, par. 255.

²⁵⁶ Na usmenoj raspravi Tužilaštvo je napravilo razliku između "praktičnosti" tog krivičnog djela, odnosno organiziranja ubistava na takav način da žrtve nije potrebno pokopati, i hladnokrvnosti pri izvršenju tih ubistava, odnosno raspravljanja pred žrtvama da li će se pucati pojedinačnom ili rafalnom paljbom, ŽT 138.

²⁵⁷ Odgovor Tužilaštva, par. 9.5.

²⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182; gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić*, par. 852. Vidi takođe Drugostepenu presudu u predmetu *Jelić*, par. 94.

157. Žalbena vijeće primjećuje da su način i okolnosti ubistva faktori koje će Pretresno vijeće obično uzeti u obzir prilikom razmatranja "inherentne težine" krivičnog djela. U ovom predmetu, smatralo ih je otežavajućim faktorima. Žalbena vijeće smatra da Pretresno vijeće nije time pogriješilo. Žalbena vijeće smatra nebitnim da li je žalilac lično učestvovao u odlučivanju koje je prethodilo ubistvu ili određivanju načina na koji će se sedmorica Muslimana ubiti. Žalbena vijeće konstatuje da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

(b) Verbalno zlostavljanje žrtava

158. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je prihvatilo verbalno zlostavljanje žrtava kao otežavajuću okolnost. On poriče da je bilo verbalnog zlostavljanja i da je on lično nekoga tako zlostavljao.²⁵⁹

159. Tužilaštvo tvrdi da je jedan od najvažnijih svjedoka strijeljanja na Drini, svjedok VG-32, posvjedočio da je bilo verbalnog zlostavljanja.²⁶⁰ Tužilaštvo tvrdi da je diskreciono pravo Pretresnog vijeća da uzme verbalno zlostavljanje u obzir kao otežavajuću okolnost, te da nije važno da li je žalilac lično učestvovao u zlostavljanju, budući da to zlostavljanje daje na težini udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁶¹

160. Pretresno vijeće je prihvatilo da su žrtve bile verbalno zlostavljane²⁶² na osnovu iskaza svjedoka VG-32, koji je rekao: "[t]ad su psovali. Psovali su tursku majku, 'prilazi dole, balijo', i ostale psovke."²⁶³ Drugi krunski svjedok strijeljanja na Drini, svjedok VG-14, nije izjavio da je bilo verbalnog zlostavljanja.²⁶⁴ Njega, međutim, nisu ni pitali da li je verbalnog zlostavljanja bilo. Žalbena vijeće konstatuje da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada je zaključilo da je verbalnog zlostavljanja bilo premda je o njemu svjedočio samo VG-32.

161. Verbalno zlostavljanje se na Međunarodnom sudu dosad nije uzimalo u obzir kao otežavajuća okolnost. Statut i Pravilnik Pretresnom vijeću daju široka diskreciona ovlaštenja u vezi s određivanjem kazne i razmatranjem otežavajućih okolnosti. Po mišljenju Žalbenog vijeća, pretresna vijeća mogu uzeti u obzir verbalno zlostavljanje kao otežavajuću okolnost.

---

²⁵⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 251; Replika odbrane, par. 9.3.

²⁶⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 9.6.

²⁶¹ *Ibid.*, par. 9.6.

²⁶² Presuda, par. 276.

²⁶³ T 278.

²⁶⁴ Vidi, između ostalog, T 439, razgovor koji se pominje je žaliočev razgovor s Mehom Džafićem.

162. U vezi s pitanjem da li se žalioocu može izreći stroža kazna zbog toga što je neko od pripadnika grupe Milana Lukiće vršio verbalno zlostavljanje, Žalbeno vijeće zaključuje da verbalno zlostavljanje, bez obzira na to ko je izvršilac, čini krivična djela počinjena na obali Drine težim. Žalilac je učestvovao u tim krivičnim djelima i Pretresno vijeće je pravilno zaključilo da verbalno zlostavljanje u tim okolnostima predstavlja otežavajući faktor. Žalbeno vijeće konstatuje da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

(c) Pretrpljena trauma ne može biti otežavajuća okolnost zato što je element krivičnog djela

163. Žalilac tvrdi da trauma koju su žrtve pretrpjele ne predstavlja otežavajući faktor zato što je trauma jedan od elemenata nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti prema članu 5(i) Statuta.²⁶⁵ On tvrdi da se trauma, kao element krivičnog djela, ne može uzeti u obzir još i kao faktor koji djelo čini težim.

164. Tužilaštvo odgovara da dugotrajna trauma žrtava nije, kao takva, element krivičnog djela progona ili ubistva kao zločina protiv čovječnosti ili ubistva kao ratnog zločina.²⁶⁶

165. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je, podsjećajući na mjerodavno pravo u vezi s nehumanim djelima u XI. dijelu Presude, zauzelo sljedeći stav:

Elementi koje treba dokazati [da bi neko djelo bilo nehumano djelo kao zločin protiv čovječnosti] jesu:

- (i) da su se dogodili radnja ili propust težine slične težini ostalih u istom članu nabrojanih radnji;
- (ii) da su ta radnja ili propust prouzročili tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo; i
- (iii) da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi, ili lice odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.²⁶⁷

Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu biti npr. karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Mada ne postoji uslov da djelom nanesena patnja mora da ima dugoročne posljedice na žrtvu, činjenica da djelo ima dugoročne posljedice može da bude od važnosti prilikom utvrđivanja težine djela.²⁶⁸

²⁶⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 252; Replika odbrane, par. 9.4.

²⁶⁶ Odgovor Tužilaštva, par. 9.7.

²⁶⁷ Presuda, par. 234.

²⁶⁸ *Ibid.*, par. 235 (naglasak dodat). Pretresno vijeće upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 144 i Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 501.

166. Pretresno vijeće se uvjerilo da "pokušaj ubistva VG-32 i VG-14 predstavlja teški napad na njihovo ljudsko dostojanstvo i da je svjedocima VG-32 i VG-14 nanesena neizmjerena duševna patnja".²⁶⁹ Razmatrajući otežavajuće okolnosti koje je iznijelo Tužilaštvo, Pretresno vijeće je zaključilo da "trauma od koje još uvijek pate žrtve koje su strijeljanje preživjele" predstavlja otežavajući faktor.²⁷⁰

167. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće s pravom uzelo u obzir dugoročne posljedice traume od kojih još uvijek pate svjedoci VG-14 i VG-32 kao otežavajući faktor iako duševna patnja žrtava koje su preživjele strijeljanje na Drini jeste element krivičnog djela. Stoga, žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava. Taj podosnov za žalbu se odbacuje.

(d) Diskriminacijsko stanje svijesti

168. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada je zaključilo da njegovo diskriminacijsko stanje svijesti povećava težinu ubistava kao kršenja zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta, i to zato što krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti već uključuje taj element.²⁷¹ Takvom se primjenom prava, tvrdi žalilac, krši princip *non bis in idem*.²⁷²

169. Tužilaštvo tvrdi da pravila o dopustivosti kumulativnih osuda dopuštaju donošenje osuđujućih presuda prema članu 3 i članu 5 Statuta na osnovu istog ponašanja zato što svako krivično djelo uključuje element koji druga ne uključuju. Stoga Pretresno vijeće, prema tvrdnji Tužilaštva, ima diskreciono pravo smatrati neki faktor otežavajućim prema članu 3 premda isti faktor ne može povećati težinu krivičnog djela progona.²⁷³

170. Žalilac je osuđen samo za njegovo ponašanje u vezi sa strijeljanjem na Drini. Govoreći o kumulativnim osudama, Pretresno vijeće je zaključilo:

[o]sude za krivična djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta na osnovu istog ponašanja jesu dopustive budući da svako od njih posjeduje materijalno različit element. Materijalno različit element koji se traži za član 3 jeste postojanje bliske veze između radnji optuženog i oružanog sukoba. Traženi element djela iz člana 5 jeste to da je krivično djelo počinjeno u kontestu rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo. Ako ovaj test primijenimo na predmet koji se ovdje rješava, dopustivo je izreći i osudu za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja i osudu za svako drugo djelo počinjeno istim ponašanjem za koje se tereti po članu 5 Statuta. Kada se izriču kumulativne osude po članu 3 i članu 5 Statuta na osnovu istog ponašanja, pretresno vijeće mora da osigura da konačna odnosno jedinstvena kazna bude odraz krivičnog ponašanja u cjelini i sveukupne vinosti osuđenoga.²⁷⁴

²⁶⁹ Presuda, par. 239.

²⁷⁰ *Ibid.*, par. 276.

²⁷¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 253; Replika odbrane, par. 9.5.

²⁷² Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 63.

²⁷³ Odgovor Tužilaštva, par. 9.8.

²⁷⁴ Presuda, par. 266.

171. Govoreći o kazni, Pretresno vijeće je zaključilo da diskriminacijsko stanje svijesti može predstavljati otežavajući faktor kada ujedno nije i element krivičnog djela o kome je riječ. U paragrafu 277 Presude, Pretresno vijeće je zauzelo stav da je diskriminacijsko stanje svijesti element krivičnog djela progona po članu 5(h) Statuta i da ga "ne može dodatno otežati". U paragrafu 278, međutim, Pretresno vijeće je navelo da se diskriminacijsko stanje svijesti može smatrati otežavajućom okolnošću u vezi s krivičnim djelima za koja ono nije potrebni element, je, u vezi s osuđujućom presudom za ubistvo prema članu 3 Statuta, prihvatilo žaliočevo diskriminacijsko stanje svijesti kao otežavajuću okolnost.

172. Pred Žalbeno vijeće se postavlja nekoliko pitanja. Prvo pitanje je može li diskriminatorska namjera biti otežavajuća okolnost. Odgovor na to pitanje je potvrđan. Žalbeno vijeće je već u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kunarac* zauzelo stav:

tvrdi se da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je diskriminatornu namjeru uzelo za otežavajuću okolnost jer se radi o elementu krivičnog djela prema članu 5 Statuta. Žalbeno vijeće se u tom pogledu poziva na drugostepenu presudu u predmetu Tadić gdje se kaže da je diskriminatorna namjera "neophodni pravni sastojak krivičnog djela samo u vezi s onim zločinima za koje se to izričito zahtijeva, tj. za član 5(h), koji se odnosi na razne vrste progona." Ta se namjera ne traži za druga krivična djela navedena u članu 5 Statuta.²⁷⁵

Žalbeno vijeće se slaže s tvrdnjom Tužilaštva da "postoji dobar razlog zašto je Vijeće smatralo ovo otežavajućim faktorom za ubistvo kao ratni zločin unatoč činjenici što se ne može povećati ukupna kazna. Razlog tomu jeste da svaka osuda mora stajati sama za sebe. Shodno tome, otežavajuće okolnosti moraju se razmotriti zasebno za svako krivično djelo. Budući da je diskriminatorna namjera otežavajući faktor za ubistvo kao ratni zločin, Vijeće je moralo uzeti u obzir tu činjenicu."²⁷⁶

173. Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da se: "[d]iskriminacijsko stanje svijesti može [...] međutim posmatrati kao otežavajući faktor u vezi sa krivičnim djelima koja takvo stanje svijesti ne sadrže kao element."²⁷⁷ Diskriminacijsko stanje svijesti nije element krivičnog djela ubistva prema članu 3 Statuta, zbog čega i nije uzeto u obzir kada je žalioču donijeta osuđujuća presuda za krivično djelo ubistva. Moglo ga se, međutim, uzeti u obzir pri ocjeni težine ubistva, što je Pretresno vijeće i učinilo. Diskriminacijsko stanje svijesti je jednom uzeto u obzir prilikom ocjene težine krivičnog djela ubistva i naravno još jednom, u svrhu dokazivanja da je žalilac imao diskriminatornu namjeru potrebnu za krivično djelo progona. Nije pogrešan stav Pretresnog vijeća da se diskriminacijsko stanje svijesti može smatrati otežavajućom okolnošću u vezi s krivičnim djelom ubistva. Taj podosnov za žalbu se odbacuje.

²⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 357 (fusnota ispuštena).

²⁷⁶ ŽT 137 (naglasak dodat).

²⁷⁷ Presuda, par. 258.

3. Navodne greške u vezi s olakšavajućim okolnostima

174. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo jer nije kao olakšavajuću okolnost uzelo u obzir kajanje koje je pokazao poslije strijeljanja i njegovu saradnju s Tužilaštvom.

(a) Žaliočevo kajanje

175. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da nije pokazao kajanje zbog učesća u ubistvu petorice Muslimana, među kojima je bio i njegov prijatelj Meho Džafić, koji su ubijeni na obali rijeke Drine.²⁷⁸ Žalilac tvrdi da je izrazio kajanje zbog smrti petorice muškaraca u izjavi koju je dao istražiteljima Tužilaštva i na suđenju, te se poziva na iskaz svjedokinje Milojke Vasiljević. Žalilac, međutim, tvrdi da nije mogao izraziti svoje kajanje zbog "učesća u ubijanju" jer smatra da u ubijanju nije učestvovao.²⁷⁹ Osim toga, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije prihvatilo njegov iskaz da je to ubistvo prijavio načelniku policije, g. Tomiću, koji je nedugo nakon toga ubijen. Pretresno vijeće nije prihvatilo žaliočev iskaz i nije uzelo u obzir iskaz njegove supruge Milojke Vasiljević.²⁸⁰ Tužilaštvo tvrdi da žalilac nije naveo nijednu konkretnu grešku u tom zaključku Pretresnog vijeća i nije dokazao da je taj zaključak nerazuman.²⁸¹

176. Pretresno vijeće je zaključilo da se nije uvjerilo kako je žalilac "pokazao bilo kakvo žaljenje zbog svog učestvovanja u usmrćivanju pet muškaraca, iako je jedna od žrtava bio čovjek koga je dobro poznao. Pretresno vijeće ne prihvata niti iskaz optuženog u vezi sa tim da je on dan nakon incidenta na obali Drine otišao u stanicu policije i prijavio to ubistvo."²⁸²

177. Prema dosadašnjoj praksi pretresnih vijeća oba međunarodna suda, da bi se kajanje smatralo olakšavajućom okolnošću, ono mora biti iskreno.²⁸³ Žalbeno vijeće smatra da optuženi može izraziti iskreno žaljenje, a da pri tom ne prizna da je učestvovao u izvršenju krivičnog djela, te da se taj faktor može uzeti u obzir. Pretresno vijeće je razmotrilo niz faktora koje je žalilac iznio kao olakšavajuće okolnosti, među kojima su i njegovo kajanje odnosno žaljenje.²⁸⁴ Prema shvaćanju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće je, koristeći se svojim diskrecionim ovlaštenjima, došlo do zaključka da žaliočeve riječi ne pokazuju stvarno kajanje, te se stoga ne mogu smatrati olakšavajućom okolnošću. Žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava.

²⁷⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 267-268.

²⁷⁹ Replika odbrane, par. 9.7.

²⁸⁰ Žalbeni podnesak odbrane, par. 268.

²⁸¹ Odgovor Tužilaštva, par. 9.13.

²⁸² Presuda, par. 297 (naglasak dodat).

²⁸³ Presuda o kazni u predmetu *Todorović*, par. 89; Druga presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, str. 16; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 775; Presuda o kazni u predmetu *Serushago*, par. 40-41; Prvostepena presuda u predmetu *Ruggiu*, par. 69-72; Presuda o kazni u predmetu *Simić*, par. 92; Presuda o kazni u predmetu *Banović*, par. 70.

²⁸⁴ Vidi Presuda, par. 296.

178. Slično tome, žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku kada je odbacilo žaliočev iskaz da je na dan kada je izvršeno strijeljanje na rijeci Drini otišao u policiju da prijavi ta ubistva. Prema mišljenju Žalbenog vijeća, odluka Pretresnog vijeća da odbaci žaliočev iskaz o tom pitanju podrazumijeva da je ono prethodno razmotrilo i iskaze drugih koji su isto svjedočili. Taj podosnov za žalbu se stoga odbacuje.

(b) Saradnja s Tužilaštvom

179. Žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća da njegova saradnja sa Tužilaštvom nije bila "značajna saradnja" u smislu pravila 101(B)(ii) Pravilnika, zbog čega nije uzeta u obzir kao olakšavajući faktor.²⁸⁵ Žalilac tvrdi da je u novembru 2000. godine dobrovoljno dao izjavu Tužilaštvu u kojoj je rekao sve šta zna. Žalilac tvrdi da to što je dao više informacija od drugih svjedoka pokazuje da je njegova saradnja bila značajna.²⁸⁶ Tužilaštvo tvrdi da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće koristeći svoje diskreciono pravo napravilo bilo kakvu zamjetnu grešku s tim u vezi.²⁸⁷

180. Saradnja s Tužilaštvom je jedina olakšavajuća okolnost za koju pravilo 101(B)(ii) Pravilnika izričito traži od Pretresnog vijeća da je razmotri.²⁸⁸ Pretresno vijeće nije prihvatilo da je žaliočeva saradnja s Tužilaštvom bila značajna, već ju je smatralo skromnom, tako da joj je kao olakšavajućem faktoru pridalo tek vrlo malo težinu.²⁸⁹ Žalbeno vijeće stoga konstatuje da žalilac nije dokazao da je Pretresno vijeće napravilo zamjetnu grešku u korištenju svog diskrecionog prava. Taj podosnov za žalbu se odbacuje.

B. Razlozi Žalbenog vijeća

181. Pretresno vijeće je žalioocu izreklo kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina. Zaključak Žalbenog vijeća ne ide u prilog žaliočevim navodima o greškama u vezi s kaznom. Žalbeno vijeće, međutim, smatra da kaznu treba preinačiti kako bi se uzeo u obzir njegov zaključak da žalilac snosi

²⁸⁵ Žalbeni podnesak odbrane, par. 271-272; Replika odbrane, par. 9.8.

²⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 273; žalilac takođe tvrdi da drugi svjedoci ili nisu htjeli ili se nisu usudili svjedočiti zato što su drugi optuženi još uvijek na slobodi, par. 274.

²⁸⁷ Odgovor Tužilaštva, par. 9.16.

²⁸⁸ U pravilu 101(B)(ii) se kaže "sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude".

²⁸⁹ Prema riječima Pretresnog vijeća, "[o]ptužba je tvrdila da činjenica da je optuženi Tužilaštvu dao izjavu ne predstavlja 'značajnu saradnju' iz pravila 101(B)(ii) jer je njegova izjava 'išla za sopstvenom korišću i ne doseže nivo 'značajne saradnje' ". Pretresno vijeće ne prihvata ovaj argument optužbe utoliko što on sugerise da davanje izjave može biti osnov za određeno ublaženje kazne samo ako optuženi da izjavu u kojoj sam sebe inkriminiše. Tačno je da optuženi u toj izjavi nije otkrio ništa što već nije bilo poznato, ili vrlo malo toga. Ali, sadržaj takve izjave jeste relevantan za mjeru u kojoj će se činjenica da ju je on dao smatrati olakšavajućom okolnošću. Činjenica da je optuženi dao izjavu tužiocu u nekim slučajevima sama po sebi može da bude znak kooperativnosti, koliko god nevelika ona bila. Pretresno vijeće se nije uvjerilo da rečena izjava optuženog u ovom slučaju predstavlja 'značajnu' saradnju iz pravila 101(B)(ii), što ne znači da Vijeće pravilo 101(B)(ii) tumači u smislu da ono činjenicu da je izjava data isključuje iz kruga okolnosti

odgovornost kao pomagač i podržavalac ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja prema članu 3 Statuta (tačka 5) i progona putem ubistva i nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti u skladu sa članom 5(h) Statuta (tačka 3), a ne kao saizvršilac, kao što je to zaključilo Pretresno vijeće. Žalbeno vijeće smatra da je ovlašteno da samo preinači kaznu, ne vraćajući je Pretresnom vijeću na ponovno razmatranje.²⁹⁰

182. Žalbeno vijeće smatra da je pomaganje i podržavanje vid odgovornosti koji, uopšteno uzevši, zahtijeva blažu kaznu od kazne primjerene odgovornosti saizvršioca.²⁹¹ Žalbeno vijeće podsjeća da izrečena kazna mora odražavati inherentnu težinu kažnjivog ponašanja optuženog. Žalbeno vijeće smatra da je žalilac počinio vrlo teška krivična djela. Uzimajući, stoga, u obzir okolnosti ovog predmeta, te oblik i stepen žaliočevog učešća u krivičnim djelima, Žalbeno vijeće zaključuje da je primjerena kazna zatvora u trajanju od 15 godina.

---

koje bi se mogle uzeti u obzir kao olakšavajuće ako saradnja optuženog nije bila 'značajna'. U svakom slučaju, saradnja koju je optuženi pružio bila je zaista skromna, te joj Vijeće pridaje veoma malu težinu." Presuda, par. 299.

²⁹⁰ Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 263-264; Drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 99; Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 99. Žalbeno vijeće MKSR-a je u nekoliko predmeta zauzelo stav da ukidanje jedne od osuđujućih presuda ne utječe nužno na izrečenu kaznu, o čemu Žalbeno vijeće može odlučiti bez vraćanja predmeta Pretresnom vijeću na ponovno razmatranje. Vidi Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 372-373.

²⁹¹ Uporedi *R. v. Price* (2000), 144 C.C.C. (3) 343 na str. 358 (Ont. C.A.)(Can.); par. 3B1.2, 2003 *United States Sentencing Guidelines* /Smjernice za odmjerenje kazne SAD-a iz 2003. godine/, koji se odnosi na pomaganje i podržavanje, do par. 2X2.1 Smjernica: "Na osnovu uloge koju je optuženi imao u krivičnom djelu umanjuje se stepen krivičnog djela: (a) ako je optuženi u najmanjoj mogućoj mjeri učestvovao u nekoj kriminalnoj djelatnosti, umanjuje se za četiri stepena, (b) ako je u manjoj mjeri učestvovao u nekoj kriminalnoj djelatnosti, umanjuje se za dva stepena. U slučaju da je učestvovao u mjeri između (a) i (b), umanjuje se za tri stepena"; *Regina v. Dwayne Gordon*, CA (Crim Div), [2002] EWCA, Crim 1637, 11. juna 2002. (Engleska), član 27 (2) Krivičnog zakona Kine iz 1997. godine ("U poređenju s glavnim izvršiocom, saučesnik će dobiti manju ili blažu kaznu, ili će biti oslobođen kazne."; član 32(2) i član 55 Krivičnog zakona Južne Koreje (član 32 [2]: "Saučesnicima će se izreći blaža kazna nego glavnim počinocima"; član 55 [1] br. 2: "Kada se ublažava doživotna kazna zatvora, odnosno doživotna robija, ublažava se na zatvorsku kaznu ograničenog trajanja, odnosno ograničenu zatvorsku kaznu, u trajanju od najmanje sedam godina; br. 3: Kada se ublažava zatvorska kazna ograničenog trajanja, odnosno ograničena zatvorska kazna, ublažava se za polovinu trajanja kazne"); Dio 27 (2), 49 njemačkog Krivičnog zakona (Dio 27 [2]: Kazna za saučesnika odgovara kazni predviđenoj za izvršioca. Ublažava se u skladu s Dijelom 49, odjeljak [1]; Dio 49 [1] "U slučaju da ova odredba propisuje ili dopušta ublažavanje kazne, kazna se ublažava u skladu sa sljedećim odredbama: 1. Doživotna kazna zatvora zamjenjuje se kaznom zatvora u trajanju od najmanje tri godine; 2. Kada je riječ o zatvorskoj kazni ograničenog trajanja, moguće je izreći najviše tri četvrtine predviđene maksimalne zatvorske kazne [...]" Dio 34 (1) br. 6 austrijskog Krivičnog zakona: "činjenica je da su saučesnici obično manje krivi od glavnih izvršilaca, zbog čega zaslužuju blaže kazne".

VII. DISPOZITIV

Iz gore navedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 117 i 188 Pravilnika o postupku i dokazima;

IMAJUĆI U VIDU pismene podneske strana i argumente iznesene na pretresu 18. novembra 2003.;

ZASJEDAJUĆI na otvorenoj sjednici;

USVAJA, uz protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, žalbu Mitra Vasiljevića u mjeri u kojoj se ona odnosi na njegovu osudu za saizvršilaštvo u progonu, kao zločinu protiv čovječnosti (ubistvo i nehumana djela), po tački 3 Optužnice i ubistvu, kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po tački 5 Optužnice;

PREINAČUJE, uz protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, te osude i **KONSTATUJE**, uz protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, da je Mitar Vasiljević kriv po tačkama 3 i 5 Optužnice zbog pomaganja i podržavanja progona kao zločina protiv čovječnosti (ubistvo i nehumana djela), te pomaganja i podržavanja ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja, po članu 7(1) Statuta;

ODBIJA sve ostale stavove žalbe Mitra Vasiljevića na osude;

ODBIJA žalbu Mitra Vasiljevića u vezi s kaznom i **IZRIČE**, uz protivno mišljenje sudije Shahabuddeena, novu kaznu, uzimajući pritom u obzir odgovornost utvrđenu na osnovu novih osuda donesenih u žalbenom postupku;

IZRIČE Mitru Vasiljeviću kaznu zatvora u trajanju od petnaest godina, koja počinje teći danas, s tim da se, na osnovu pravila 101 (C) Pravilnika, Mitru Vasiljeviću uračuna vrijeme koje je proveo u pritvoru, odnosno period od 25. januara 2000. do danas;

NALAŽE, u skladu s pravilom 103 (C) i 107 Pravilnika o postupku i dokazima, da Mitar Vasiljević ostane u pritvoru Međunarodnog suda sve dok se ne privede kraju organizovanje njegovog transfera u državu gdje će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna engleska verzija.

_____
sudija Theodor Meron

_____
sudija Mohamed Shahabuddeen

_____
sudija Mehmet Güney

predsjedavajući

_____
sudija Wolfgang Schomburg

_____
sudija Inés Mónica Weinberg de Roca

Sudija Mohamed Shahabuddeen ovoj Presudi prilaže izdvojeno i protivno mišljenje.

Dana 25. februara 2004.

U Haagu,

Nizozemska

VIII. IZDVOJENO I PROTIVNO MIŠLJENJE SUDIJE SHAHABUDDEENA

A. Uvod

1. Sedam muškaraca je postrojeno na obali rijeke Drine. Natjerali su ih da se okrenu prema rijeci. Bili su to nenaoružani civili. Zatim se pet do šest metara iza njih postrojila druga, naoružana, grupa. U njoj je bio i žalilac. Ta grupa je pucala u sedmoricu muškaraca. Petorica su ubijena; pali su u rijeku. Pretvarajući se da su pogođeni, preostala dvojica su takođe pala u rijeku. Oni su preživjeli i ispričali šta se dogodilo.
2. Pretresno vijeće se nije van razumne sumnje uvjerilo da je žalilac lično nekoga ubio. Uprkos tome, na osnovu teorije o udruženom zločinačkom poduhvatu, osudilo ga je za ubistvo kao saizvršioca.
3. Slažem se sa Žalbenim vijećem da žalilac snosi krivičnu odgovornost. Drukčijeg sam mišljenja u pogledu stepena te odgovornosti. Žalbena vijeća osudu za saizvršilaštvo u ubistvu koju je izreklo Presudno vijeće zamjenjuje osudom za pomaganje i podržavanje. Osuda Pretresnog vijeća za saizvršilaštvo u progonu putem ubistva petorice i nehumanim djelima počinjenim nad preostalim dvojicom takođe je preinačena u osudu za pomaganje i podržavanje progona.
4. Uz dužno poštovanje, smatram da je Pretresno vijeće bilo u pravu. Slijedi moje obrazloženje.

B. Kontekst

5. Na teritoriju o kome je riječ bilo je u toku etničko čišćenje. U okviru te pojave, izvršen je napad u opštini Višegrad. Prema riječima Pretresnog vijeća:

Napad se odvijao u mnogo oblika, počevši od osvajanja grada od strane Srba pa do sistematske zločinačke kampanje ubistava, silovanja i maltretiranja nesrpskog stanovništva opštine, a posebno Muslimana, koja je na kraju kulminirala u jednu od najširih i najsurovijih kampanja etničkog čišćenja u sukobu u Bosni. U roku od nekoliko sedmica iz opštine Višegrad je očišćeno gotovo cjelokupno nesrpsko stanovništvo...²⁹²

Nestalo je Muslimana, koji su ranije bili u većini; štaviše, "potkraj 1992. godine u Višegradu [je] ostalo veoma malo građana nesrpske nacionalnosti."²⁹³ U paragrafu 56 svoje presude, Pretresno vijeće

²⁹² Pobjana presuda, par. 58.

²⁹³ Pobjana presuda, par. 56.

zaključuje da "s aspekta međusobnog omjera stanovništava, promjene koje su se dogodile u Višegradu po veličini stoje odmah na drugom mjestu iza Srebrenice."

6. Etničko čišćenje su, između ostalih, vršile paravojne grupe. Među njima je bila i grupa Milana Lukića. Lokalno stanovništvo je tu grupu zvalo "Beli orlovi". Prema riječima Pretresnog vijeća, "[o]sobito je bila nasilna i ulijevala strah srpska paravojna grupa" Beli orlovi.²⁹⁴ Prema paragrafu 75 presude Pretresnog vijeća, Lukić i većina njegovih saradnika nisu dugo živjeli u Višegradu, zbog čega su zatražili pomoć lokalnih Srba u pronalaženju žrtava za svoje zločine.

7. Žalilac je bio stanovnik Višegrada srpske nacionalnosti koji je cijelo vrijeme ondje živio. Pretresno vijeće je zaključilo da, "već s obzirom na razmjere i sistematski karakter napada, optuženi nije mogao ne vidjeti posljedice tog pohoda na nesrpsko civilno stanovništvo opštine Višegrad."²⁹⁵ Žalbena vijeće je, sa svoje strane, reklo da bi: "iz gore navedenog moglo zaključiti da je žalilac znao da se vrše napadi na civilno stanovništvo muslimanske nacionalnosti u Višegradu".²⁹⁶

8. Osim toga, žalilac i Lukić su bili kumovi – a kumstvo je za Srbe bliska porodična veza.²⁹⁷ Pretresno vijeće se "uvjerilo da je [...] zahvaljujući svom bliskom odnosu sa Milanom Lukićem, optuženi za grupu bio pogodan izvor lokalnih informacija o tome gdje se na području Višegrada nalaze Muslimani, i da je te informacije davao grupi sa punom sviješću o tome da će one biti korišćene za progon Muslimana."²⁹⁸ Žalbena vijeće odbacuje zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac bio informator Lukićeve grupe.²⁹⁹ Osim toga, Žalbena vijeće prihvata zaključak Pretresnog vijeća da se nije uvjerilo u to da je žalilac bio pripadnik Lukićeve paravojne grupe ili "da je s tom grupom imao vezu na osnovu koje bi se moglo van razumne sumnje zaključiti da je optuženi imao *zajedničke* ubilačke namjere sa grupom."³⁰⁰ Međutim, postavlja se pitanje je li žalilac dijelio ubilačke namjere Lukićeve grupe u *konkretnoj* prilici o kojoj je riječ u ovom predmetu.

9. Pretresno vijeće je konstatovalo da su Milan Lukić i dva nepoznata muškarca u popodnevnim satima 7. juna 1992., upotrijebivši silu, lišili slobode sedmoricu Muslimana i odvezli ih u dva motorna vozila u hotel "Vilina vlas" u Višegradskoj Banji. Strane u postupku se slažu da je taj hotel bio glavni štab Lukićeve paravojne grupe. Tokom cijelog događaja o kojem je riječ Lukić je bio naoružan snajperskom puškom s prigušivačem, dok su druga dvojica svaki imali po automatsku pušku.³⁰¹ U

²⁹⁴ Pobjijana presuda, par. 46 i 72.

²⁹⁵ Pobjijana presuda, par. 60.

²⁹⁶ Drugostepena presuda, par. 30.

²⁹⁷ Pobjijana presuda, par. 46.

²⁹⁸ Pobjijana presuda, par. 75. Vidi takođe par. 95.

²⁹⁹ Drugostepena presuda, par. 74.

³⁰⁰ Pobjijana presuda, par. 95. Naglasak dodat.

³⁰¹ Pobjijana presuda, par. 99.

hotelu im se pridružio žalilac, koji je već bio tamo. Pretresno vijeće je odbacilo njegovu tvrdnju da u hotelu nije imao pušku; Žalbeno vijeće se složilo da je imao pušku u trenutku kad je izašao iz hotela.³⁰²

10. U hotelu je Lukić neuspješno tražio ključeve. Grupa (u kojoj je bio i žalilac) je, naposljetku, na Lukićev nalog ušla u automobile. Nakon kratke vožnje, automobili su se zaustavili kod Sasa, pokraj mjesta pogubljenja.

C. Žaliočeva namjera prije dolaska u Sase

11. Žaliočeva teza je da je on, sve do trenutka kad su automobili stigli u Sase, mislio da će sedmoricu Muslimana razmijeniti. Kada su se automobili zaustavili kod Sasa, shvatio je da se to neće dogoditi i da će te muškarce ubiti. Zaključak Pretresnog vijeća je suprotan toj tvrdnji o kasnom otkrivanju prave nakane. Pretresno vijeće je reklo da "smatra da je optuženi odlazeći iz hotela 'Vilina vlas' znao da ove ljude neće razmijeniti već ubiti".³⁰³ Žalbeno vijeće se ne slaže i ocjenjuje da ne bi bilo razumno zaključiti "da je žalilac na odlasku iz hotela znao da sedmoricu Muslimana neće razmijeniti nego ubiti".³⁰⁴ Ovaj zaključak mi se čini problematičan.

12. Žalbeno vijeće "uzima u obzir i [to da je]... iii) svjedok VG-32 posvjedočio [...] da se ponašanje vojnika drastično promijenilo kad im je Milan Lukić naredio da izađu iz automobila [kod Sasa]".³⁰⁵ Pod "vojnicima" se misli na ljude koji su sedmoricu Muslimana zarobili, a među kojima je bio i žalilac. Po mom shvaćanju, taj odlomak znači da Žalbeno vijeće smatra da žalilac tu promjenu nije očekivao. Može se provjeriti što je rečeno u iskazima. Žalbeno vijeće upućuje na iskaz svjedoka VG-32 u fusnoti 220 svoje Presude. Kao što je to zabilježeno u transkriptu prvostepenog postupka, na str. 274, iskaz tog svjedoka glasi:

Odgovor: ...Mi smo došli i stali iza njih [drugog automobila]. Također je naređeno da izađemo. Onog momenta kad smo izašli - kad smo izašli i stali na cestu, s lijeve strane auta, ponašanje vojnika se drastično promijenilo.

Pitanje: Kad kažete da se "drastično promijenilo", možete li da opišete kako se on ponašao tada, u tom trenutku?

Odgovor: Ja se izvinjavam, ne znam na koga mislite - da li na sve ili pojedinačno?

³⁰² Drugostepena presuda, par. 37.

³⁰³ Pobjana presuda, para. 105.

³⁰⁴ Drugostepena presuda, par. 53. Vidi takode, *ibid.*, par. 124.

³⁰⁵ Drugostepena presuda, par. 53.

Pitanje: Upravo ste spomenuli vojnika čije se ponašanje drastično promijenilo? Na koga ste vi vojnika mislili?

Odgovor: Ja sam mislio na sve, na njih četvoricu koji su bili tu prisutni.

Pitanje: Možete li, molim vas, da nam opišete kako se njihovo ponašanje promijenilo?

Odgovor: Rekao sam da je vojnik koji je sjedio u automobilu dok smo se vozili nazad iz hotela ponudio nas cigaretama, da je pričao vrlo ljubazno. Međutim, onog momenta kad smo izašli iz auta su se oni odmakli par metara u stranu sa oružjem na gotovs i vrlo oštro, vrlo grubim riječima nam je naređeno da krenemo u pravcu rijeke.

Pitanje: Hoću da vas pitam - rekli ste da im je oružje bilo "na gotovs", da su oružje držali na gotovs - šta tačno mislite pod time?

Odgovor: To mislim da oružje stoji upereno u nas, naravno otkočena puška.

13. U trenutku kada je navodno saznao da će te muškarce ubiti, žalilac se nije usprotivio niti je na bilo koji drugi način pokazao iznenađenje ili negodovanje. Na pitanje o tome "čije se ponašanje drastično promijenilo", svjedok je odgovorio: "Ja sam mislio na sve, na njih četvoricu koji su bili tu prisutni." To uključuje i žalioca; prema tome, i njegovo ponašanje se promijenilo. On je bio potpuno poistovjećen s grupom koja je izvršila zarobljavanje; nije, poput zarobljenika, bio nepripremljeni posmatrač te promjene. Nema sumnje, dotadašnje ponašanje ljudi koji su izvršili zarobljavanje se, po svemu sudeći, promijenilo, i ta očita promjena u ponašanju je doista mogla iznenaditi zarobljene, ali ne i žalioca.

14. Razumljivo je – i to nije potrebno dokazivati – da osobe koje su izvršile zarobljavanje zarobljenima neće reći šta im se sprema dok još traje vožnja kako bi ih lakše kontrolisali. Međutim, kada su stigli na mjesto pogubljenja otkrivanje pravog cilja njihove akcije bilo je neizbježno. Prema tome, iz činjenice da je zarobljenima ranije bilo rečeno da ih vode na razmjenu ne proizlazi da je i sam žalilac u to vjerovao ili da je i njega iznenadilo saznanje o suprotnom po dolasku na mjesto pogubljenja. Nema naznaka da se u tom trenutku njegovo ponašanje razlikovalo od ponašanja njegovih saradnika. Njegovi postupci su postupci ubice koji je cijelo vrijeme znao što će se zarobljenima dogoditi.

15. U stvari, činjenica da žalilac nije pokazao nikakve znakove iznenađenja kada je u Sasama saznao da će zarobljeni biti ubijeni može se uzeti u obzir prilikom utvrđivanja da li bi razumni presuditelj o činjenicama mogao zaključiti, kao što je to učinilo Pretresno vijeće, da je žalilac znao za namjeru da se zarobljeni ubiju i prije nego što su automobili stigli u Sase. Stoga, premda se takav

zaključak ne može izvesti na osnovu konkretnog događaja koji Pretresno vijeće pominje u vezi s fabrikom Varda,³⁰⁶ Pretresno vijeće je s pravom moglo izvesti taj zaključak iz samog žaliočevog ponašanja u Sasama. Žalbeno vijeće se poziva na gore spomenuti transkript³⁰⁷ *ex mero motu* u uvjerenju da drastična promjena koja se u njemu pominje dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća; po mom mišljenju, taj transkript potvrđuje zaključak Pretresnog vijeća i Žalbeno vijeće ga mora uzeti u obzir. Da su pretresna vijeća redovno suočena s masom dokaza opšte je poznato: ne može se od pretresnog vijeća očekivati da se poziva na svaki od njih. Pravno gledano, Žalbeno vijeće mora pretpostaviti da je Pretresno vijeće uzelo u obzir sve relevantne dokaze čak i ako ih izričito ne pominje.³⁰⁸

16. Ukratko, Žalbeno vijeće ne može na osnovu materijala u sudskom spisu zaključiti da nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, kao što je to zaključilo Pretresno vijeće, "da je optuženi odlazeći iz hotela 'Vilina vlas' znao da ove ljude neće razmijeniti već ubiti."³⁰⁹ Žalbeno vijeće, stoga, ne bi smjelo mijenjati zaključak Pretresnog vijeća.

D. Žaliočeva namjera po dolasku u Sase

17. U svakom slučaju, kao što podsjeća Žalbeno vijeće, u trenutku kada su se automobili parkirali kod Sasa, "žalilac je, prema vlastitom priznanju, znao da će sedmoricu Muslimana ubiti".³¹⁰ Prema tome, ako za namjeru i nije znao ranije, za nju je saznao tada. Da li je i dijelio tu namjeru? Činjenica da je od dolaska u Sase do ubistva na obali rijeke Drine proteklo relativno malo vremena nije od presudnog značaja. Od presudnog značaja su dokazi o tome što se dogodilo od dolaska u Sase do ubistava.

18. S tim u vezi, u paragrafu 104 presude Pretresnog vijeća stoji:

³⁰⁶ Vidi Drugostepenu presudu, par. 46-54.

³⁰⁷ Vidi Drugostepenu presudu, par. 53.

³⁰⁸ U predmetu *Musema*, predmet br. ICTR-96-13-A, Žalbeno vijeće MKSR—a je 16. novembra 2001. u par. 20, ocijenilo, "Iz činjenice da Pretresno vijeće u svojoj argumentaciji nije pomenulo neki konkretni dokaz ili iskaz nužno ne proizlazi da ga nije uzelo u obzir." U paragrafu 21 dodaje: "Na žalioču je da dokaže da je zaključak Pretresnog vijeća pogrešan te da Pretresno vijeće doista nije uzelo u obzir neki dokazni predmet koji nije pomenulo." S tim u vezi, osim ako je pretresno vijeće propustilo pomenuti neki eklatantni dokazni predmet, činjenica da je pretresno vijeće šutke prešlo preko nekog dokaza ne pokazuje da ga pretresno vijeće nije uzelo u obzir. Uporedi predmet *R. v. London Borough of Brent B.C., ex parte Barisse* (1999), 31 HLR 50, na 58. Nema ničeg posebno eklatantnog u vezi s tim konkretnim dokazom u ovom predmetu, tim više što, po mom shvaćanju, odgovara zaključku Pretresnog vijeća.

³⁰⁹ Pobjijana presuda, par. 105, i Drugostepena presuda, par. 53.

³¹⁰ Drugostepena presuda, par. 128. Vidi takođe, *ibid.*, par. 132.

[S]edmorici Muslimana [je] rečeno da iziđu iz automobila, te ... im je Milan Lukić naredio da preko poljane krenu ka obali Drine, koja je bila udaljena nekih 100 m. Pretresno vijeće se uvjerilo da su ih uperenim puškama prisilili da hodaju do rijeke. Pretresno vijeće se uvjerilo da su sedmorici Muslimana rekli da će ih ubiti pokušaju li pobjeći.

Dakle, od mjesta gdje su parkirali automobile žalilac je do obale rijeke prešao 100 metara pješke poljem i to s otkočenom puškom uperenom u zarobljenike. Budući da je tada znao da će zarobljenike ubiti, ne može tvrditi da je sprječavao njihov bijeg kako bi omogućio razmjenu. Time je pokazao spremnost da učestvuje u predstojećem činu ubijanja.

19. Žalilac tvrdi da se, dok su tako hodali, založio kod Lukića da te ljude poštedi. Pretresno vijeće je tu tvrdnju odbacilo. Žalbeno vijeće se složilo s Pretresnim vijećem.³¹¹ Pretresno vijeće se "uvjerilo da su neki od Muslimana preklinjali da im se poštedi život, ali da su njihove molbe ostale neuslišene."³¹² Suprotno tvrdnji žalilaca, zaključilo je da on "nije odgovarao na molbe" jedne od žrtava.³¹³ Činjenica da je žalilac bio naoružan i da nije odgovarao žrtvama koje su ga preklinjale da im poštedi živote pokazuje da nije samo znao za namjeru da se one liše života. Slijedi dodatna potvrda za taj zaključak.

E. Tokom strijeljanja, žalilac je s puškom stajao postrojen zajedno s drugim pripadnicima grupe koje je izvršila strijeljanje

20. Žalilac je pred Pretresnim vijećem ustvrdio da je "stajao 10 do 15 metara iza te sedmorice ljudi, među drvećem..."³¹⁴, te da je "osta[o] među drvećem".³¹⁵ ³¹⁶ Pretresno vijeće je odbacilo te tvrdnje, navodeći:

Pretresno vijeće se uvjerilo da su Milan Lukić, optuženi i još dva neidentifikovana muškarca uperili otkočene puške u Muslimane dok su ovi hodali ka obali Drine. Pretresno vijeće smatra da je optuženi ove muškarce pratio sve do obale Drine, te odbacuje kao neistinit

³¹¹ Drugostepena presuda, par. 60 and 86.

³¹² Pobjijana presuda, par. 111.

³¹³ Pobjijana presuda, par. 106.

³¹⁴ Replika odbrane od 2. septembra 2003. na podnesak respondenta koji je Tužilaštvo podnijelo 18. augusta 2003., par. 2.6. Vidi takođe Žalbeni podnesak odbrane od 24. juna 2003. na presudu od 29. novembra 2002., par. 5, 9, 10, 12, 87 i 89

³¹⁵ Transkript drugostepenog postupka, 18. novembra 2003., str. 30, g. Domazet.

³¹⁶ Transkript drugostepenog postupka od 18. novembra 2003., str. 149, u kojem g. Domazet kaže: "To što nije prišao, što je ostao među drvećem, je bilo kad je video da Lukić njih postrojava i da se njih trojica jednostavno kao streljački vod postavljaju iza i da će ih ubiti i da više ništa ne može da učini."

njegov iskaz da se on, shvativši da ne može ubijediti Milana Lukića da ih poštedi, okrenuo od grupe i zaustavio na nekih 10 do 15 metara od rijeke.³¹⁷

21. Pretresno vijeće je, dakle, pred sobom imalo žaliočevu tvrdnju da se on odvojio od grupe i ostao podalje - da se, praktički, distancirao od ubistava. Donekle zaprepašteno, Pretresno vijeće je odbacilo njegov navod kao "neistinit"³¹⁸, kao što je odbacilo i drugi žaliočev navod da je sutradan u policijskoj stanici prijavio taj događaj.³¹⁹ Te odluke Žalbeno vijeće je prihvatilo³²⁰ i izričito reklo da "odbacuje navode žalioca o greškama u vezi s [...] iii) činjeničnim zaključkom da je žalilac tokom strijeljanja bio stajao podalje od grupe".³²¹ Žalbeno vijeće je takođe prihvatilo da je žalilac na Drini imao pušku, premda on to poriče.³²²

22. Pretresno vijeće je zatim donijelo sljedeći zaključak u vezi s tim što se dogodilo kada je grupa došla do obale rijeke:³²³

Pretresno vijeće je zaključilo da su, po dolasku na obalu, sedmoricu Muslimana postrojili licem prema rijeci, a Milan Lukić, optuženi i druga dvojica nepoznatih muškaraca postrojili su se na nekih pet do šest metara iza njih.

Razmotrivši određene nepodudarnosti među dokazima, Pretresno vijeće je takođe reklo "da su sva četiri muškarca stajala iza sedmorice Muslimana i da je optuženi bio jedan od njih".³²⁴

23. Žalilac je u stvari stajao u grupi koja je izvršila strijeljanje. Prema riječima Pretresnog vijeća, oni su se svi "postrojili". To znači da je žalilac stajao u stroju s drugim počiniocima, i to naoružan. Pretresno vijeće je navelo da je "neposredno prije strijeljanja zajedno s ostalim izvršiocima stajao iza ovih Muslimana s puškom u ruci", pri čemu je upotrijebilo izraz "neposredno prije",³²⁵ no nije vjerojatno da je formacija koja je postojala "neposredno prije strijeljanja" odjednom izgubila jednog člana trenutak prije nego što je strijeljanje započelo. To nije bilo mišljenje Pretresnog vijeća, koje se "uvjerilo da je van razumne sumnje dokazano da je optuženi učestvovao u strijeljanju, i da je to učinio u zajedničkoj namjeri s ostalima iz grupe da se ubiju ova sedmorica Bosanaca", to i nije bilo tako.³²⁶ I

³¹⁷ Pobjijana presuda, par. 108 (fusnote ispuštene).

³¹⁸ Vidi dalje u tekstu, paragraf 24 u vezi sa svjješću o krivici, o kojoj se, između ostalog, govori u predmetu *R. v. Franklin*, [2001] A Crim R 223.

³¹⁹ Pobjijana presuda, par. 297.

³²⁰ Drugostepena presuda, par. 67, 177 odnosno 179.

³²¹ Drugostepena presuda, par. 86. Vidi takođe, *ibid.*, par. 67 i 128.

³²² Drugostepena presuda, par. 45, 67 i 134.

³²³ Pobjijana presuda, par. 109 (fusnote ispuštene).

³²⁴ Pobjijana presuda, par. 110.

³²⁵ Pobjijana presuda, par. 209; vidi i Drugostepena presuda, par. 134.

³²⁶ Pobjijana presuda, par. 98.

Žalbeno vijeće je pokazalo da ne misli tako kada je odbacilo žaliočevu tvrdnju da je "žalilac tokom strijeljanja stajao podalje od grupe".³²⁷ Prema tome, u trenutku kad je otvorena vatra, žalilac je naoružan stajao u stroju sa svojim drugovima, kao pripadnik grupe koja je izvršila strijeljanje.

24. Žalilac je lagao Pretresnom vijeću da nije bio naoružan u hotelu, da nije bio naoružan na Drini, da je odgovorio na molbe žrtava, da je od Lukića tražio da im poštedi život, da je stajao podalje od mjesta na kojem je izvršeno strijeljanje, te da je sutradan otišao u policijsku stanicu i prijavio taj događaj. Budući da optuženi može lagati iz raznih razloga, a ne nužno zato što je kriv, nije dopušteno zaključiti da laganje dokazuje krivnju.³²⁸ No, tako se može zaključivati ako se Vijeće uvjerilo da su laži (na sudu ili izvan njega) bile motivirane sviješću o krivici, pod uslovom da nisu jedina osnova za osuđujuću presudu. Po mom mišljenju, žaliočeve laži spadaju u tu kategoriju. One pokazuju da je žalilac pokušao izbjeći krivičnu odgovornost jednog od glavnih počinitelja i, prema tome, predstavljaju priznanje te odgovornosti. Tako priznata odgovornost jeste odgovornost jednog od glavnih počinitelja, odnosno odgovornost za saizvršilaštvo, a ne odgovornost jednog od manje važnih počinitelja, tj. pomagača i podržavaoca.

F. Zaključak Pretresnog vijeća da nema dovoljno dokaza da je žalilac lično izvršio neko od ubistava

25. Međutim, kao što to kaže u paragrafu 113 svoje presude, Pretresno vijeće smatra "da nije dokazano da je optuženi zaista ubio jednu ili više žrtava". Prema mišljenju Pretresnog vijeća,³²⁹

112. Pretresno vijeće ne smatra da je optužba van razumne sumnje dokazala da je optuženi iz svog oružja pucao istovremeno kad i ostala trojica, niti da je on lično ubio jednu ili više žrtava. Svjedok VG-32 je naveo da je neposredno prije strijeljanja začuo tri škljocaja kakve proizvode mehanizmi karakteristični za automatske puške kakve su imali optuženi i dvojica neidentifikovanih muškaraca. VG-32 je rekao da se podešavanjem ovog mehanizma prelazi sa rafalne na pojedinačnu paljbu. Snajperska puška Milana Lukića nije imala takav mehanizam. VG-14 je u svom svjedočenju naveo da su prvu seriju paljbe činila tri glasna pucnja i jedan "tupi" ili prigušeni pucanj. Naveo je da su tri glasna pucnja poticala iz automatskih pušaka optuženog i dvojice neidentifikovanih muškaraca, dok je "tupi" pucanj poticao iz snajperske puške Milana Lukića koja je imala prigušivač. Zbog izuzetno napete

³²⁷ Drugostepena presuda, par. 86. Vidi takođe, *ibid.*, par. 67 i 128.

³²⁸ Vidi *R. v. Franklin*, [2001] A Crim R 223, i izvore koji su ondje nabrojani.

situacije u kojoj su se tada nalazili, tvrdnje svjedoka VG-32 i VG-14 da se sjećaju broja ispaljenih hitaca nisu dovoljno pouzdane da bi se van razumne sumnje samo na osnovu njih moglo zaključiti da je optuženi zaista povukao obarač. Sasvim prirodnim procesom nesvjesne rekonstrukcije čak i najiskreniji svjedoci mogu uvjeriti sebe da se izvjesna stvar morala dogoditi. Pretresno vijeće prihvata da su ova dva svjedoka iskreno vjerovala da je to ono što se dogodilo, ali ne može isključiti vrlo razumljivu i prirodnu mogućnost da je posrijedi njihova rekonstrukcija događaja.

113. Iako smatra da nije dokazano da je optuženi zaista ubio jednu ili više žrtava, Pretresno vijeće se uvjerilo da je na osnovu ponuđenih dokaza jedini mogući razuman zaključak taj da je optuženi svojim radnjama pokazao namjeru da se ovih sedam muškaraca Muslimana ubije, bez obzira na to da li je on zaista i izvršio neko od tih ubistava. Jedan član Pretresnog vijeća prihvata svjedočenje o tome koliko puta su puške škljocnule, ali taj dokaz ne smatra suštinskim niti neophodnim za utvrđivanje namjere optuženog. Većina članova Vijeća ne sumnja da je VG-32 iskreno vjerovao da je čuo tri škljocaja, ali većina članova Vijeća se nije uvjerila da u tom njegovom uvjerenju ne postoji element posve prirodne rekonstrukcije događaja. Većina članova Vijeća došla je do istog zaključka u vezi sa svjedočenjem VG-14 o broju pucnjeva i vrsti zvuka iz upotrijebljenog oružja. Dakle, sva tri člana Pretresnog vijeća došla su do identičnog zaključka da je namjera optuženog bila da se ovih sedam muškaraca liši života.

26. Zaključak Pretresnog vijeća da "nije dokazano da je optuženi zaista ubio jednu ili više žrtava" ne znači da je Pretresno vijeće zaključilo, kao što i nije, da je optuženi odustao³³⁰ od ubilačke namjere grupe, koju je, po mom mišljenju i mišljenju Pretresnog vijeća, s tom grupom dijelio. Još je važnije da se taj stav Vijeća, kao što se to vidi iz gornjih odlomaka, ne zasniva samo na dokazima koji važe samo za optuženog, već se može primijeniti na bilo kojeg od izvršilaca. Taj stav se zasniva na jednostavnoj činjenici da je teško – premda ne i nemoguće — iz dokaza utvrditi da li je određeni pripadnik streljačkog voda doista povukao okidač i ako jeste, da li je u stvari ubio neku od žrtava: moguće je da su te žrtve ubili drugi pripadnici streljačkog voda.

27. Ta situacija nije nepoznata u pravu. Ona se obično rješava tako što se uzima da je: osoba učesnik udruženog zločinačkog poduhvata (kako god ga zvali) istovremeno saizvršilac krivičnog djela

---

³²⁹ Pobjana presuda, par. 112-113, fusnote ispuštene.

³³⁰ U vezi s efektom odustajanja, vidi predmet *Pinkerton v. United States*, 328 U.S. 640 (1946) na str. 646.

koje je posljedica tog poduhvata, premda nije dokazano da je učestvovala u samom ubistvu.³³¹ To je pristup kojem se priklonilo Pretresno vijeće.³³²

G. Argument da žalilac nije mogao spriječiti izvršenje krivičnog djela

28. Žaliočev kobranilac je, međutim, iznio značajan prigovor na takav pristup.³³³ Kako ja shvaćam, on tvrdi sljedeće: doktrina udruženog zločinačkog poduhvata se prihvaća. Međutim, pri ocjenjivanju toga da li je neka osoba bila učesnik nekog udruženog zločinačkog poduhvata, potrebno je utvrditi da je njeno učešće bilo značajno. Da bi se učešće smatralo značajnim, mora se dokazati da je neko "bio na položaju koji bi mu dao moć da spriječi sprovođenje udruženog zločinačkog poduhvata i kažnjivih radnji u vezi s tim poduhvatom".³³⁴ Žalilac se nije nalazio na takvom položaju, jer dokazi pokazuju da "nije bio na položaju koji bi mu omogućio da zaustavi gospodina Lukića i njegove ljude prilikom počinjenja ovih djela."³³⁵ Prema tome, ne može snositi krivičnu odgovornost za saizvršilaštvo.

29. Mislim da se ta tvrdnja zasniva na sljedećem argumentu. Glavni princip, prepoznat kao takav u predmetu *Tadić*, glasi "osnova krivične odgovornosti [je] princip lične vinosti".³³⁶ Optuženi ne podliježe krivičnoj odgovornosti kao izvršilac krivičnog djela ako nije imao kontrolu nad izvršenjem tog krivičnog djela. Neka osoba ima kontrolu nad izvršenjem krivičnog djela koje spada u udruženi zločinački poduhvat samo ako je njen doprinos nužan za to izvršenje, u smislu da neizvršavanjem svog udjela u poduhvatu može ugroziti nastojanja saradnika da se krivično djelo izvrši.³³⁷ Ako se osoba smatra krivom kao saizvršilac krivičnog djela premda je ono moglo biti izvršeno bez njenog učešća u

³³¹ Vidi Drugostepenu presudu, par. 111. Vidi takođe predmet *R. v. Salmon* (1880) 6 Q.B.D.79; *R. v. Swindall and Osborne* (1846) 2 C. & K. 230; i *Du Cros v. Lambourne* [1907] 1 K.B. 40. Drugi je slučaj ako se može dokazati samo da je jedna od osoba, ne i neka konkretna osoba, počinila krivično djelo a ne postoje dokazi da su svi dijelili zajedničku namjeru da se to krivično djelo izvrši, niti pravno kažnjiv neksus među njima.

³³² Vidi Pobijanu presudu, par. 209-210.

³³³ Čini se da Žalbeno vijeće aludira na taj argument u paragrafu 129 Presude, u kojem se kaže: "Pretresno vijeće, međutim, nije zaključilo da je žalilac djelovao s jednakim ovlastima ili s istim stepenom kontrole nad ubistvima kao ostala trojica počinilaca".

³³⁴ G. Knoop, žaliočev kobranilac, transkript drugostepenog postupka, 18. novembar 2003., str. 50. Vidi i, *ibid.*, str. 47, 48, 49, 126, 127, 144, 145, 154 i 155, gdje se iznose argumenti odbrane i optužbe u vezi s tim pitanjem.

³³⁵ G. Knoop, žaliočev kobranilac, transkript drugostepenog postupka, 18. novembar 2003., str. 50. Vidi takođe (Dodatni) Žalbeni podnesak odbrane, od 24. juna 2003., par. 56, u kojem se kaže da "Pretresno vijeće izvodi zaključak o navodnom ličnom učešću optuženog u tom udruženom zločinačkom poduhvatu na osnovu pretpostavke da je on bio u mogućnosti i imao moć da interveniše u radnje Milana Lukića i njegove grupe."

³³⁶ *Tadić*, IT-94-1-A, 15. juli 1999., par. 186.

³³⁷ Claus Roxin, *Täterschaft und Tatherrschaft /Izvršenje i kontrola nad djelom izvršenja/*, 6. izdanje (Berlin i New York, 1994.), str. 278-279, koje se citira u predmetu *Stakić*, IT-97-24-T, 31. juli 2003., par. 440 (te dvije stranice iz Roxinove knjige Sekretarijat Suda je preveo na engleski). U poznatom predmetu *Sirius* u Njemačkoj može se vidjeti do kojih krajnosti može dovesti subjektivni pristup. Nasuprot tome, postoji i objektivniji pristup u vidu teorije kontrole. Prema riječima Nigela Fostera i Satisha Sule, u *German Legal System and Laws /Njemački pravni sustav i zakoni/*, 3. izdanje (Oxford, 2002.), na str. 331, "Kontrola nad krivičnim djelom može proizlaziti u slučaju zajedničkog počinjenja krivičnih djela, iz kontrole nad doprinosom koji je nužan preduslov za izvršenje krivičnog djela." Drugim riječima, zajedničko krivično djelo se ne može izvršiti bez tog doprinosa; prema tome, počinilac koji na taj način doprinosi izvršenju ima kontrolu nad zajedničkim krivičnim djelom.

tom smislu, to je moguće jedino ako njezina krivica kao saizvršioca proizlazi iz krivice pravog počinioca: krivica potonjeg za izvršenje njoj se pripisuje. To nije isto što i izjava da bi se optuženi trebao smatrati krivim samo za ono što je lično počinio.³³⁸ Iz toga, prema tom argumentu, proizlazi da, ako učešće optuženog ne dosiže nivo kontrole nad počinjenjem djela, on ne snosi krivicu saizvršioca.

30. U Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić* ide se i dalje od tog argumenta, budući da Žalbeno vijeće, s vidnim odobravanjem, podsjeća na tvrdnju pravnog savjetnika vojnog suda Honiga u predmetu *Ponzano* da nije potrebno dokazati da je učešće optuženog bilo *sine qua non* "ili da se krivično djelo ne bi dogodilo bez njegovog učešća".³³⁹ Stoga, ako je stav koji je zauzet po tom pitanju u predmetu *Tadić* pogrešan, moguće je tvrditi da žalilac u ovom predmetu nije imao kontrolu nad izvršenjem krivičnog djela ubistva zato što su samo ubistvo izvršili drugi i njegovo neučestvovanje nije onemogućilo njihova nastojanja da izvrše to krivično djelo. Konkretno, žalilac tvrdi da je odluke donosio Lukić, a da on nije mogao utijecati na Lukića. Stoga, žalilac nije imao moć da spriječi saradnike u izvršenju krivičnog djela. Prema tome, nije kriv za saizvršilaštvo u ubistvu koje su oni počinili.

31. U ovom predmetu se ne kaže da je to djelo bilo žaliočevo djelo zato što ga je u njegovo ime počinilo nevino lice, koje je žalilac iskoristio u svoje svrhe. Dakle, to pitanje nije potrebno razmatrati polazeći od stanovišta primjerenog situaciji u kojoj se pokaže da je navodno "nevino" lice i samo namjeravalo izvršenje krivičnog djela, odnosno situaciji u kojoj optuženi može biti proglašen krivim samo kao pomagač i podržavalac.³⁴⁰ Ovdje se kaže da je žalilac bio učesnik udruženog zločinačkog poduhvata s ciljem da se izvrši krivično djelo. Učesnik takvog poduhvata ne djeluje kao agent drugog učesnika – barem ne u uobičajenom smislu. Svi učesnici djeluju zajedno kako bi se ostvario dogovoreni rezultat. Time što djeluju zajedno, zapravo djeluju kao jedan. Stoga su djela svakog od njih djela svih.

32. Ako taj model primijenimo na ovaj predmet, može se reći da su drugi izvršiooci djelovali u skladu s dogovorom u koji je žalilac bio aktivno uključen u trenutku kada je krivično djelo počinjeno. Vršeci tu radnju, oni su, naravno, djelovali po svojoj volji, ali su, prema tom dogovoru, djelovali i po njegovoj volji. Ta perspektiva je važna. Težište nije na tome je li imao moć da ih spriječi da postupe kao što su postupili, nego na pitanju da li je, čak i ako ih nije mogao spriječiti da postupe kao što su

³³⁸ G. P. Fletcher, *Rethinking Criminal Law* /Promišljanje krivičnog prava/, (Oxford, 2000.), str. 642, i Andrew Ashworth, *Principles of Criminal Law* /Principi krivičnog prava/, 2. izdanje (Oxford, 1995.), str. 410, 415, 439 i 441.

³³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, gore u tekstu, par. 199, podsjeća na *Trial of Valentin Feurstein and others* /Suđenje Valentinu Feursteinu i drugima/, suđenje na Vojnom sudu u Curiohaus, Hamburg, B.A.O.R., Njemačka (4.-24. augusta 1948.), Završna riječ sudije od 24. augusta 1948. (originalni transkripti su u Nacionalnom arhivu, Kew, Richmond; kopija pohranjena u biblioteci Međunarodnog suda).

³⁴⁰ Vidi, na primjer, predmet *R. v. Franklin*, [2001] A Crim R 223, par. 35ff presude vojnog sudije Brookinga.

postupili, mogao uskratiti svoje slaganje, čime postaje nemoguće smatrati kako je njihovo djelo izvršeno i po njegovoj volji.

33. Učešće, naravno, mora biti stvarno; sudovi utvrđuju da li je ono takvo ili nije. Poteškoća proizlazi iz postavke da je potrebno dokazati da je neka osoba imala moć da spriječi ostvarenje udruženog zločinačkog poduhvata da bi se mogla smatrati istinskim učesnikom tog poduhvata. Dotična osoba je mogla imati podređenu ulogu u poduhvatu, bez moći da spriječi ostvarenje tog poduhvata: svejedno je mogla biti učesnik. Lako je naći primjere za to. Stepenn učesća je pitanje koje utiče na odmjeravanje kazne, a ne na utvrđivanje krivice.

34. Ukratko, čak i ako je Lukić bio dominantna ličnost, iz toga ne proizlazi da žalilac nije imao svoju volju. Žalbeno vijeće to ni ne kaže; odbacilo je odbranu na osnovu prinude.³⁴¹ Žalilac je postupio po svojoj volji kada se priključio udruženom zločinačkom poduhvatu na čelu s Lukićem, kojeg je poznavao od ranije. U okviru udruženog zločinačkog poduhvata, njegovi saradnici su postupali ne samo po svojoj, nego i po njegovoj volji kada su počinili krivično djelo: stoga, njihovo krivično djelo postaje i njegovo. Shodno tome, to što je osuđen kao saizvršilac ubistava koja su oni izvršili u skladu je s osnovnim principom da je "osnova krivične odgovornosti princip lične vinosti".³⁴²

35. Naposljetku, može se konstatovati da je Pretresno vijeće odbacilo žaliočevu tvrdnju da je odluke donosio isključivo Lukić rekavši da "odbacuje iskaz optuženog da je on ionako bio nemoćan da Milana Lukića spriječi da ove muškarce Muslimane liši života."³⁴³ Žalbeno vijeće nije izrazilo svoje neslaganje s tim.³⁴⁴ Prema tome, osnova kobraniočevog argumenta je neodrživa.

H. Žalilac nije bio pomagač i podržavalac

36. Iz gore navedenih razloga, ne postavlja se pitanje pomaganja i podržavanja. Moguće je poređenje s odlukom Vrhovnog suda Bavarije u predmetu *Tužilac protiv Đajića*.³⁴⁵ Ako se taj predmet prouči, vidi se da je zaključivanje u tom predmetu u skladu s gore rečenim.

37. U tom predmetu, 14 zarobljenika muslimanske nacionalnosti natjerani su da se postroje na mostu leđima okrenuti prema ogradi. Nasuprot njima, položaje su zauzeli vojnici i vojni policajci. Tamo su bili i stražari srpske nacionalnosti; njihova uloga je bila da spriječe bijeg Muslimana i

³⁴¹Pobijana presuda, IT-98-32-T, 29. novembar 2002., par. 107 i 305. Vidi takođe par. 41 dalje u tekstu.

³⁴² Predmet *Tadić*, IT-94-1-A, 15. juli 1999., par. 186.

³⁴³ Pobijana presuda, par. 107.

³⁴⁴ Vidi par. 60 Drugostepene presude.

³⁴⁵ 3 St 20/96, 23. maj 1997., pominje se u fusnoti 223 Drugostepene presude. Vidi prikaz odluke u predmetu *Đajić* koju je dao Christoph J.M. Safferling (1998.) u 92 *A.J.I.L.* 528.

omogućue njihovo ubijanje.³⁴⁶ Stražari su stali u polukrug; žalilac je stajao otprilike u sredini tog polukruga. Kao i drugi stražari, objema rukama je pred sobom držao oružje u visini grudi. Četnaest zarobljenika muslimanske nacionalnosti je ubijeno. Ubistvo je izvršio izvjesni čovjek i vojna policija. Nije dokazano da su stražari (među kojima je bio i žalilac) izvršili to ubistvo. Zaključeno je da je žalilac pomagač i podržavalac, a ne saizvršilac. U presudi se kaže:

Pri ocjeni opštih okolnosti, Vijeće nije uspjelo utvrditi da li je povezanost optuženog s ubistvom bila toliko bliska da se njegov doprinos može smatrati učešćem u ubistvu, odnosno, s druge strane, može li se ubistvo smatrati posljedicom učešća optuženog u krivičnog djelu.³⁴⁷

38. Dakle, čini se distinkcija između pitanja da li je žaliočeva povezanost s ubistvom bila toliko bliska da se njegov doprinos može smatrati učešćem u ubistvu i pitanja da li se ubistvo može smatrati posljedicom učešća optuženog u tom krivičnom djelu. Odlučujući se za niži stepen krivice, taj sud je rekao:

Njegovo objektivno učešće u sveukupnom toku ubistava je neznatno. Sarađujući sa stražarima, bespomoćnim žrtvama je objektivno dodatno otežao bjekstvo. Optuženi, međutim, nije imao kontrole nad ubistvima, koje je započeo Lazarević, a nastavilo je nekoliko strijelaca. Isto tako, nema čak ni sigurnih pokazatelja da je optuženi namjeravao učestvovati u ubistvima.³⁴⁸

39. U tom predmetu, nije bilo "sigurnih pokazatelja" namjere da se učestvuje u ubistvima. Po mom shvaćanju, razlog tome je, između ostalog, to što je sud zaključio da je, premda se na kraju priključio Srbima u polukrugu koji se upravo formirao, "žalilac je ... donekle oklijevao kada su grupa Muslimana i stražari prešli na most...".³⁴⁹ U ovom predmetu, Pretresno vijeće je u cijelosti odbacilo tvrdnju odbrane da je optuženi stajao podalje od mjesta samog strijeljanja, a Žalbena vijeće je taj zaključak podržalo.

40. Ukratko, u predmetu *Dajić* jedina uloga koju je optuženi imao bilo je čuvanje žrtava kako bi drugima omogućio da ih ubiju. U ovom predmetu, optuženi je čuvao žrtve, ali je i zauzeo položaj među uboicama. Time što je naoružan stajao u stroju s uboicama i dozvolio da se misli kako je on zapravo jedan od njih, pokazao je prije da je spreman učestvovati u činu ubijanja nego da mu je

³⁴⁶ 3 St 20/96, 23. maj 1997., str. 39; prijevod Sekretarijata MKSJ-a na engleski jezik.

³⁴⁷ *Ibid.*, str. 90.

³⁴⁸ *Ibid.*, str. 91.

³⁴⁹ *Ibid.*, str. 39.

svejedno hoće li se to djelo izvršiti ili ne.³⁵⁰ Prema testu iz predmeta *Dajić*, njegova "povezanost s ubistvom bila [je] toliko bliska da se njegov doprinos može smatrati učešćem u ubistvu." Prema tome, ako preuzmemo riječi Drugostepene presude u predmetu *Tadić* i prilagodimo ih ovom predmetu,³⁵¹ postoji mogućnost da bi se zaključkom da žalilac snosi odgovornost samo kao pomagač i podržavalac potcijenio stepen njegove krivične odgovornosti.

41. Naposljetku, kao što je već rečeno, Pretresno vijeće je s pravom odbacilo tvrdnju o prinudi.³⁵² Žalbeno vijeće nije preinačilo taj zaključak, premda pominje "snažn[u] ličnost Milana Lukića u poređenju sa ličnošću žalioaca"³⁵³ – diferenciranost koja je često svojstvena mnogim ljudskim skupinama u kojima postoji potreba za vodstvom. Nadalje, valja imati na umu da je Žalbeno vijeće u predmetu *Erdemović* ocijenilo kako "prinuda ne predstavlja potpunu odbranu za vojnika koji se tereti za zločin protiv čovječnosti i/ili ratni zločin koji uključuje ubijanje nevinih ljudskih bića...;"³⁵⁴ u tom slučaju se može iznijeti samo kao olakšavajuća okolnost. Prinuda ne može biti osnov za ublaženje osude za saizvršilaštvo i njenu zamjenu osudom za pomaganje i podržavanje.

I. Progon

42. Pretresno vijeće je očito zaključilo da je žalilac imao potrebnu diskriminatornu namjeru.³⁵⁵ Žalbeno vijeće nije poništilo taj zaključak; odbacilo je neke od žaliočevih argumenata po tom pitanju.³⁵⁶ Prema tome, zaključak Pretresnog vijeća da je žalilac imao potrebnu diskriminatornu namjeru stoji.

43. Pravi razlog zbog koje je Žalbeno vijeće poništilo osuđujuću presudu za progon je taj što nisu dokazana krivična djela u osnovi progona i to zato što, po mišljenju Žalbenog vijeća, nije dokazana namjera da se ubije. To se pominje u paragrafu 141 Drugostepene presude u kojoj se kaže: "Kada [ubilačka] namjera ne postoji, nijedan razumni prosuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je žalilac odgovoran za izvršenje krivičnog djela progona putem ubistava i nehumanih djela kao saizvršilac u udruženom zločinačkom poduhvatu."

44. Stoga, presuda Žalbenog vijeća u vezi s progonom proizlazi iz njegove presude u vezi s ubistvom i nehumanim djelima: žalilac nije kriv za progon putem krivičnih djela koja se nisu mogla

³⁵⁰ Vidi argumentaciju u vezi s pomaganjem i podržavanjem u predmetu *National Coal Board v. Gamble*, [1959] 1 Q.B. 11, saglasno mišljenje sudije Devlina, te u *DPP for Northern Ireland v. Lynch*, [1975] AC 653, HL, suprotno mišljenje Lorda Simona od Glaisdalea.

³⁵¹ *Tadić*, IT-94-1-A, 15. juli 1999., par. 192.

³⁵² Pobjijana presuda, paras. 107 i 305. Vidi paragraf 34 gore u tekstu.

³⁵³ Drugostepena presuda, par. 131.

³⁵⁴ Predmet IT-96-22-A, 7. oktobar 1997, str. 17, par. (4) IV. dijela presude većine.

³⁵⁵ Pobjijana presuda, par. 254 i 255.

dokazati jer nije bilo dokaza o ubilačkoj namjeri. Po mom mišljenju, žalilac je imao ubilačku namjeru i kriv je za ta krivična djela. Prema tome, osuđujuća presuda za progon koju je donijelo Pretresno vijeće stoji.

J. Zaključak

45. Žalbeno vijeće nije zaključilo da je Pretresno vijeće napravilo bilo kakvu grešku u primjeni prava. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće počinilo određene značajne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja. Ja se, uz dužno poštovanje, s tim ne slažem, ili barem ne mislim da je dokazano kako nijedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi mogao ocijeniti relevantne dokaze kao što je to učinilo Pretresno vijeće. Ja bih dakle potvrdio presudu Pretresnog vijeća, da i u pogledu ubistva i u pogledu progona žalilac podliježe krivičnoj odgovornosti kao saizvršilac, a ne kao pomagač i podržavalac.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna engleska verzija.

/potpis na originalu/

Mohamed Shahabuddeen

Dana 25. februar 2004.

Haag

Nizozemska

---

³⁵⁶ Vidi par. 60 Drugostepene presude.

IX. DODATAK A: ISTORIJAT POSTUPKA

A. Obavijest o žalbi

183. Dana 30. decembra 2002., u skladu s pravilom 108 Pravilnika, žalilac Mitar Vasiljević podnio je prvu najavu žalbe na Presudu od 29. novembra 2002.³⁵⁷

184. Tužilaštvo je dostavilo podnesak u vezi s manjkavostima prve najave žalbe u kojem traži da s izda nalog kojim će se od žalioaca tražiti da ponovno podnese najavu žalbe jer nije ispunio zahtjeve iz Pravilnika i Uputstva.³⁵⁸

185. Dana 29. januara 2003., predžalbeni sudija je konstatovao da prva najava o žalbi nije u skladu sa zahtjevima pravila 108 Pravilnika, te da žalilac mora ponovo podnijeti najavu žalbe u roku od 14 dana.³⁵⁹

186. Žalilac je 12. februara 2003. podnio novu "Najavu žalbe".³⁶⁰

B. Podnesci

187. Dana 29. maja 2003., žalilac je dostavio podnesak kojim traži da se rok za podnošenje žalbenog podneska produži za 14 dana.³⁶¹ Tužilaštvo je podnijelo odgovor u kojem ističe da će, u slučaju da se žalioocu odobri produženje roka, Tužilaštvo zatražiti produženje roka za podnošenje podneska respondentu.³⁶² Dana 3. juna 2003., predžalbeni sudija je naložio žalioocu da podnese žalbeni podnesak najkasnije 24. juna 2003., a Tužilaštvu da najkasnije 18. augusta 2003. dostavi podnesak respondentu.³⁶³

³⁵⁷ "Najava žalbe na Presudu od 29. novembra 2002." (Prva najava žalbe). U svojoj prvoj najavi žalbe odbrana traži i produženje roka za podnošenje žalbenog podneska od 75 dana koji je predviđen pravilom 111 Pravilnika, jer Presuda još nije bila prevedena na jezik koji žalilac razumije, tj. B/H/S, i predlaže da rok od 75 dana započne kada Presuda bude prevedena.

³⁵⁸ "Podnesak Tužilaštva u vezi s manjkavostima u najavi žalbe odbrane i odgovor na zahtjev odbrane za produženje roka, 3. januar 2003. Odbrana je na taj podnesak Tužilaštva odgovorila 21. januara 2003. "Odgovor odbrane na podnesak Tužilaštva u vezi sa manjkavostima u najavi žalbe odbrane i odgovor odbrane na podnesak Tužilaštva u vezi sa zahtjevom odbrane za produženje roka", 21. januar 2003.

³⁵⁹ "Odluka po podnesku Tužilaštva u vezi sa manjkavostima u najavi žalbe odbrane i po zahtjevu odbrane za produženje roka", 29. januar 2003.

³⁶⁰ "Najava žalbe na Presudu od 29. novembra 2002." (Najava žalbe odbrane).

³⁶¹ "Zahtjev odbrane za produženje roka", 29. maj 2003.

³⁶² "Odgovor Tužilaštva na zahtjev odbrane za produženje roka", 30. maj 2003., u kojem se tvrdi da razlozi koje odbrana iznosi za produženje roka nisu "dovoljni razlozi" u smislu pravila 127(A) Pravilnika.

³⁶³ "Odluka po zahtjevima odbrane i optužbe za produženje roka", 3. juni 2003. Predžalbeni sudija je konstatovao da okolnosti iznijete u podnescima odbrane i Tužilaštva predstavljaju "dovoljne razloge" u smislu pravila 127 Pravilnika. On je, osim toga, uzeo u obzir da je u interesu pravde da se odbrani dâ odgovarajuće vrijeme da se prilagodi promjenama u sastavu tima odbrane, str. 3.

188. Dana 24. juna 2003., žalilac je podnio "Žalbu odbrane na Presudu od 29. novembra 2002." i "(Dodatni) Žalbeni podnesak odbrane".

189. Dana 18. jula 2003. Tužilaštvo je na povjerljivoj osnovi podnijelo "Podnesak Tužilaštva kao respondenta"³⁶⁴

190. Dana 2. septembra 2003., žalilac je kao povjerljive dokumente podnio Repliku³⁶⁵ i Dodatnu repliku³⁶⁶ na Odgovor Tužilaštva.

191. Dana 6. novembra 2003., imajući u vidu da su Odgovor Tužilaštva i Replika žalioaca podneseni kao povjerljivi dokumenti, predžalbeni sudija je naložio stranama da podnesu redigovane javne verzije tih dokumenata.³⁶⁷ Tužilaštvo je javnu verziju svog Odgovora podnijelo 7. novembra 2003., a žalilac je podnio javnu verziju svoje Replike 17. novembra 2003.

C. Žalbene osnove

192. Žalilac je iznio sljedećih osam osnova za žalbu na Presudu Pretresnog vijeća:

193. Prva žalbena osnova se odnosi na strijeljanje na rijeci Drini. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kada se, premda se nije uvjerilo da je žalilac doista ubio jednu ili više žrtava, priklonilo uvjerenju da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza to da je žalilac svojim postupcima namjeravao izvršiti ubistvo sedmorice Muslimana, bez obzira da li je lično izvršio neko od tih ubistava.³⁶⁸ U prilog toj žalbenoj osnovi, žalilac iznosi tri argumenta: i) da na dan tog događaja nije bio naoružan; ii) da nije bio svjestan ubilačke namjere Milana Lukića i njegovih ljudi do trenutka kad su, upotrijebivši silu, odveli sedmoricu Muslimana na obalu rijeke Drine, gdje ih je on neuspješno pokušao odvratiti od izvršenja djela; i iii) da se tokom samog strijeljanja nalazio podalje od naoružanih ljudi. Tužilaštvo je odgovorilo da žalilac nije nipošto dokazao da je Pretresno vijeće učinilo greške zbog kojih bi došlo do neostvarenja pravde u vezi sa žaliočevom krivičnom odgovornošću za strijeljanje na rijeci Drini.³⁶⁹ Tužilaštvo je, u vezi s prvom osnovom, takođe ustvrdilo da žalilac ni na koji način nije zadovoljio kriterije za preinačenje presude u žalbenom postupku, već je samo naveo da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza izvedenih na suđenju, pri čemu nije ni pokušao pokazati zbog čega su utvrđene činjenice nerazumne.³⁷⁰ U svojoj

³⁶⁴ "Podnesak Tužilaštva kao respondenta", podniet kao povjerljivi dokument 18. augusta 2003.

³⁶⁵ "Podnesak odbrane kao respondenta na podnesak Tužilaštva kao respondenta od 18. avgusta 2003.", podnesen kao povjerljivi dokument 2. septembra 2003.

³⁶⁶ (Dodatna) Replika odbrane, 2. septembar 2003.

³⁶⁷ "Nalog da se podnesu redigovane javne verzije", 6. novembar 2003.

³⁶⁸ Žalbeni podnesak odbrane, par. 1 i 90.

³⁶⁹ Odgovor Tužilaštva, para. 2.3.

³⁷⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 2.4.

Replici, žalilac tvrdi da razumni presuditelj o činjenicama ne bi prihvatio dokaze na koje se oslonilo Pretresno vijeće.³⁷¹

194. Druga žalbena osnova se odnosi na žaliočev odnos s paravojnom grupom koju je vodio Milan Lukić. Žalilac analizira V. dio Presude koji govori o tom odnosu i ukazuje na pet grešaka u utvrđivanju činjeničnog stanja u zaključcima Pretresnog vijeća koji se navode u paragrafima 72, 75-77 i 80 Presude: i) period u kojem je ta grupa vršila krivična djela;³⁷² ii) njezova navodna saradnja s tom grupom u svojstvu informatora;³⁷³ iii) činjenica da detaljne informacije koje je žalilac pružio o toj grupi nisu uzete u obzir kao pokazatelj njegove saradnje s Međunarodnim sudom;³⁷⁴ iv) činjenica da nije u potpunosti prekinuo odnose s Milanom Lukićem nakon strijeljanja na rijeci Drini;³⁷⁵ i v) činjenica da je učestvovao u pretresu kuće oca svjedoka VG-59 u Mušićima.³⁷⁶ Tužilaštvo je odgovorilo da žaliočeve tvrdnje ne pokazuju da je napravljena greška u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je takva da se na osnovu nje može uložiti žalba, jer nije dokazao da nijedan razumni sud ne bi mogao donijeti zaključak koji je donijelo Pretresno vijeće kao ni to da je zbog navodnih grešaka došlo do neostvarenja pravde.³⁷⁷

195. U trećoj žalbenoj osnovi, žalilac osporava zaključak Pretresnog vijeća u vezi s opštim uslovima iz člana 3 i člana 5 Statuta.³⁷⁸ Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće u paragrafu 46 pogrešno zaključilo sljedeće: i) da je žalilac dobro poznao Milana Lukića; ii) da je poznao i druge ljude koji su saradivali s Milanom Lukićem; iii) da je znao da su Milan Lukić i njegovi ljudi počinili teške zločine;³⁷⁹ i iv) da je uprkos tom znanju, žalilac u više navrata viđen u društvu tih ljudi tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Nadalje, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u utvrđivanju činjenica kada je zaključilo: v) da je tokom pretresa u Mušićima žalilac bio na straži dok su nestajali novac i dragocjenosti; vi) da su građani nesrpske nacionalnosti počeli nestajati početkom aprila 1992.; vii) da je jednoj Muslimanki s opekotinama uskraćena medicinska pomoć; viii) da su djela optuženog bila usko povezana s oružanim sukobom; i (ix) da su žaliočeva djela bila dio rasprostranjenog i sistematskog napada za koji je on znao. Tužilaštvo tvrdi da ovu žalbenu osnovu treba odbaciti jer ne ukazuje na grešku nego od Žalbenog vijeća traži da zaključak Pretresnog vijeća zamijeni žaliočevim.³⁸⁰

³⁷¹ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 3.

³⁷² Presuda, par. 92-93.

³⁷³ *Ibid.*, par. 94-101 i 118-126.

³⁷⁴ *Ibid.*, par. 102-105.

³⁷⁵ *Ibid.*, par. 106-111.

³⁷⁶ *Ibid.*, par. 112-117.

³⁷⁷ Odgovor Tužilaštva, par. 3.2-3.3.

³⁷⁸ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 127-175.

³⁷⁹ Replika odbrane, par. 4.14, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je imao "potrebno znanje o krivičnoj djelatnosti Lukićeve grupe prije 7. juna 1992."

³⁸⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 4.2-4.3.

196. U četvrtoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo i u primjeni prava i u utvrđivanju činjenica kada je zaključilo da je on namjeravao ubiti sedmoricu Muslimana, te da je zbog toga kriv za ubistvo. Navodna greška u utvrđivanju činjenica odnosi se na žaliočevu ubilačku namjeru. Greške u primjeni prava odnose se na sljedeća pitanja: i) da li su osude izrečene žalioocu kumulativne; ii) da li je postojao dogovor žalioaca, Milana Lukića i dvojice nepoznatih muškaraca i iii) da li su učesnici udruženog zločinačkog poduhvata "jednako krivi".³⁸¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno postupilo kada je, na osnovu sveukupnih okolnosti, zaključilo da je žaliočeva namjera bila da se sedmorica Muslimana ubiju, čak i ako sam nije doista i izvršio neko od tih ubistava.³⁸²

197. Peta žalbena osnova se odnosi na osuđujuću presudu izrečenu žalioocu za progon kao zločin protiv čovječnosti na osnovu nehumanih djela (tačka 3) počinjenih nad dvojicom ljudi koji su preživjeli strijeljanje na rijeci Drini.³⁸³ Žalilac potkrepljuje tu osnovu pozivajući se na argumente u vezi s četvrtom žalbenom osnovom. Žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo: i) da je postojala saglasnost, koja se može smatrati sporazumom, između Milana Lukića, žalioaca i ostale dvojice da se sedmorica Muslimana ubiju, i ii) da je žalilac lično učestvovao u tom udruženom zločinačkom poduhvatu s namjerom da se svjedocima VG-14 i VG-32 nanese "teška duševna i fizička patnja".³⁸⁴ Tužilaštvo se ovdje poziva na odgovor koji je dalo u vezi s drugim žalbenim osnovama.³⁸⁵

198. U šestoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada ga je proglasilo krivim za progon kao zločin protiv čovječnosti na osnovu ubistva petorice Muslimana i nehumanih djela (tačka 3) nad ostalom dvojicom Muslimana u vezi sa strijeljanjem na rijeci Drini. Žaliočev glavni argument jeste da nije djelovao s diskriminatornom namjerom potrebnom za krivično djelo progona. Žalilac je ovdje iznio više argumenata koji su već sadržani i u drugim žalbenim osnovama. Žalilac prvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je djelovao kao informator grupe Milana Lukića.³⁸⁶ Drugo, žalilac vjeruje da nema dokaza na osnovu kojih bi se moglo van razumne sumnje zaključiti da je namjeravao ubiti sedmoricu Muslimana.³⁸⁷ Treće, žalilac tvrdi da nije postojao dogovor između njega i drugih učesnika da se izvrši progon muslimanskog stanovništva. Puka žaliočeva prisutnost na obali rijeke Drine nije dovoljan dokaz da je postojao takav dogovor tako da se na osnovu nje ne može zaključiti da je žalilac odgovoran za udruženi zločinački poduhvat progona.³⁸⁸ Četvrto, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je žalilac znao za ranija

---

³⁸¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 55-59; Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 176-224.

³⁸² Odgovor Tužilaštva, par. 5.10.

³⁸³ Presuda, par. 307.

³⁸⁴ Žalbeni podnesak odbrane, par. 222-224.

³⁸⁵ Odgovor Tužilaštva, par. 6.3.

³⁸⁶ Žalbeni podnesak odbrane, par. 226-230.

³⁸⁷ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 231.

³⁸⁸ *Ibid.*, par. 8-9; takođe, Dodatna replika odbrane, par. 8-10.

nezakonita djela koje je počinila Lukićeva grupa.³⁸⁹ Tužilaštvo tvrdi da nije dokazano da je Pretresno vijeće nerazumno postupilo kada je na osnovu raspoloživih dokaza izvelo svoje zaključke, te da je to u stvari jedini logični zaključak koji bi bilo koji razumni presuditelj o činjenicama mogao izvesti.³⁹⁰

199. U sedmoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo i u primjeni prava i u utvrđivanju činjenica kada je primijenilo koncept udruženog zločinačkog poduhvata na ovaj predmet. U vezi s tim pitanjem žalilac iznosi četiri podosnova. U prvom podosnovu, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava tako što nije navelo kriterije za dokazivanje postojanja udruženog zločinačkog poduhvata primijenjene u ovom predmetu.³⁹¹ Drugo, tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni prava kada je zaključilo da su učesnici udruženog zločinačkog poduhvata jednako krivi.³⁹² Treće, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je prihvatilo da je žalilac dijelio namjeru drugih izvršilaca udruženog zločinačkog poduhvata. Žalilac osporava zaključke Pretresnog vijeća u vezi sa zajedničkom namjerom po sljedećim osnovama: i) greška u utvrđivanju činjeničnog stanja u zaključku Pretresnog vijeća da je postojao dogovor;³⁹³ ii) greška u utvrđivanju činjeničnog stanja u zaključku Pretresnog vijeća da je žalilac pomagao drugim počiniocima;³⁹⁴ iii) nepostojanje zaključka da je žalilac imao opštu ili konkretnu ubilačku namjeru,³⁹⁵ iv) pozivanje na činjenicu da žalilac nije spriječio Milana Lukića da poćini ta krivična djela;³⁹⁶ v) nepostojanje dokaza da je žalilac bio naoružan;³⁹⁷ i vi) nepostojanje dokaza da je žalilac doista učestvovao u strijeljanju.³⁹⁸ Prema žaliočevom četvrtom podosnovu za žalbu u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom, uslovi za dokazivanje odgovornosti za pomaganje i podržavanje nisu uzeti u obzir i u ovom predmetu ne bi bili zadovoljeni.³⁹⁹ Tužilaštvo tvrdi da je u ovom predmetu riječ o prvoj kategoriji udruženog zločinačkog poduhvata ustanovljenoj u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić*,⁴⁰⁰ da nije dokazano postojanje greške, te da tu žalbenu osnovu treba odbaciti.

200. U osmoj žalbenoj osnovi, žalilac tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo i u primjeni prava i u utvrđivanju činjenica kada ga je osudilo na kaznu zatvora u trajanju od dvadeset godina. Žalilac tvrdi da je kazna koja mu je izrečena izuzetno teška, te da je za isto djelo kažnjen više puta uprkos tvrdnji Pretresnog vijeća o suprotnom. Žalilac traži da ga Žalbeno vijeće oslobodi optužbi ili mu omogući

³⁸⁹ *Ibid.*, par . 18.

³⁹⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 7.8.

³⁹¹ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 26-29.

³⁹² Žalbeni podnesak odbrane, par. 241.

³⁹³ *Ibid.*, par . 236-238; Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 30-32.

³⁹⁴ Dodatni žalbeni podnesak odbrane, par. 32-38.

³⁹⁵ *Ibid.*, par . 39-42.

³⁹⁶ *Ibid.*, par . 43-45.

³⁹⁷ *Ibid.*, par . 46-51.

³⁹⁸ *Ibid.*, par . 52-53.

³⁹⁹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 239-240.

⁴⁰⁰ Odgovor Tužilaštva, par. 8.5.

novo suđenje. Žalilac tvrdi da u protivnom kaznu treba smanjiti.⁴⁰¹ Tužilaštvo tvrdi da žalilac nije uspio ni jednim argumentom koji iznosi u sklopu te žalbene osnove dokazati da je Pretresno vijeće zamjetno pogriješilo u korištenju svog diskrecionog prava, zbog čega ovu žalbenu osnovu treba odbaciti.⁴⁰²

D. Imenovanje sudija

201. Dana 8. januara 2003., tadašnji predsjednik Međunarodnog suda sudija Jorda je, u skladu s članom 12(3) Statuta, imenovao sudije Shahabuddeena, Güneya, Gunawardanu, Pocara i Merona, u peteročlano Žalbeno vijeće u ovom predmetu.⁴⁰³

202. Dana 28. januara 2003., predsjednik Suda je, u skladu s pravilima 65ter i 107 Pravilnika, imenovao sudiju Shahabuddeena za predžalbenog sudiju.⁴⁰⁴

203. Dana 18. juna 2003., predsjednik Međunarodnog suda sudija Meron je, uzimajući u obzir promjene u sastavu Žalbenog vijeća, imenovao sebe, te sudije Jordu, Shahabuddeena, Güneya i Weinberg de Roca u peteročlano Žalbeno vijeće u ovom predmetu.⁴⁰⁵

204. Dana 26. septembra 2003., zbog daljnjih promjena u sastavu Žalbenog vijeća, sudiju Jordu je u vijeću koje rješava u ovom predmetu zamijenio sudija Schomburg.⁴⁰⁶

E. Zahtjev prema pravilu 115

205. Dana 24. juna 2003., žalilac je u skladu s pravilom 115 podnio "Zahtjev odbrane za izvođenje dodatnih dokaza" (dalje u tekstu: Zahtjev odbrane), u kojem traži da se kao dodatni dokazi prihvati pet dokumenata, video traka i transkript.⁴⁰⁷ Dostavljeni dokumenti odnose se na vlasništvo kuće u opštini Višegrad i u vezi su sa zaključkom Pretresnog vijeća da je žalilac bio informator grupe Milana Lukića.

⁴⁰¹ Žalbeni podnesak odbrane, par. 302-303.

⁴⁰² Odgovor Tužilaštva, par. 9.1-9.20.

⁴⁰³ "Nalog predsjednika kojim se imenuju sudije u peteročlano Žalbeno vijeće", koji je izdan 9. januara 2003. i čija je francuska verzija mjerodavna. Dana 24. januara 2003., sudija Jorda je potpisao nalog kojim se u peteročlanom Žalbenom vijeću sudija Pocar zamjenjuje sudijom Jorda, a koji je zaveden 31. januara 2003. i čija je francuska verzija mjerodavna.

⁴⁰⁴ "Nalog kojim se imenuje predžalbeni sudija", koji je zaveden 5. februara 2003. i čija je francuska verzija mjerodavna.

⁴⁰⁵ "Nalog kojim se imenuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem", zaveden 18. juna 2003.

⁴⁰⁶ "Nalog kojim se zamjenjuje sudija u predmetu pred Žalbenim vijećem", zaveden 26. septembra 2003.

⁴⁰⁷ D-51, Kupoprodajni ugovor od 10. septembra 1985.; D-52, izvod "Lokacija objekta" od 23. marta 1988.; D-53, Načelna saglasnost elektroprivrednog preduzeća od 29. aprila 1988.; D-54, Rješenje opštine Višegrad kojim se daje poljoprivredna saglasnost od 18. maja 1998.; D-55, Rješenje o odobrenju za izgradnju objekta od 9. septembra 1988.; D-56, Video snimak kuće u Sasama koji je načinio Stojan Kosorić, 2. mart 2003.; D-57, transkript video trake Stojana Kosorića.

206. Po nalogu predžalbenog sudije,⁴⁰⁸ žalilac je 11. jula 2003. podnio "Addendum Zahtjevu odbrane za izvođenje dodatnih dokaza". Dana 17. jula 2003., Tužilaštvo je podnijelo svoj odgovor u kojem tvrdi da treba odbiti Zahtjev odbrane i da ne treba u spis uvrstiti predložene dodatne dokaze.⁴⁰⁹

207. Žalbeno vijeće je 21. oktobra 2003. donijelo odluku u kojoj konstatuje da su dokumenti predloženi kao dodatni dokazi bili dostupni na suđenju i da žalilac nije dokazao kako bi izuzimanje dodatnih dokaza imalo za posljedicu neostvarenje pravde.⁴¹⁰ Žalbeno vijeće je konstatovalo da su dodatni dokazi neprihvatljivi i odbilo žaliočev zahtjev.

F. Usmeni argumenti

208. Usmeni argumenti su saslušani 18. novembra 2003.⁴¹¹

---

⁴⁰⁸ Dana 4. jula, viši sudski savjetnik je obavijestio žalioca da u zahtjevu odbrane nedostaju potrebne pojedinosti, zbog čega se žalioцу daje dozvola da podnese dodatak zahtjevu, pismo Johna Hockinga od 4. jula 2003. i odgovor branioca g. Vladimira Domazeta od 7. jula 2003. "Nalogom o rasporedu", koji je predžalbeni sudija potpisao 8. jula 2003., odbrani se daje dozvola da podnese dodatak svom "Zahtjevu za izvođenje dodatnih dokaza" najkasnije do 11. jula 2003., a Tužilaštvu da podnese svoj odgovor najkasnije do 18. jula 2003. Odbrani je dozvoljeno da, ako to bude željela, podnese repliku na odgovor Tužilaštva najkasnije 22. jula 2003.

⁴⁰⁹ "Odgovor Tužilaštva na Zahtjev odbrane za izvođenje dokaza", 17. juli 2003. U svojoj replici od 22. jula 2003., žalilac ponovo iznosi argument da su dokumenti predloženi kao dodatni dokazi mogli biti od presudnog značaja u prvostepenom postupku, te da interesi pravde nalažu da se ti dokazi uvrste u spis kao dodatni dokazi, "Replika odbrane na podnesak Tužilaštva" od 17. jula 2003.

⁴¹⁰ "Odluka po molbi za prihvatanje dodatnih dokaza", 21. oktobar 2003.

⁴¹¹ "Nalog o rasporedu", 22. oktobar 2003.

X. PRILOG B: POJMOVNIK

ŽT	Transkript žalbenog postupka u predmetu <i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-A. Svi brojevi stranica navedeni u ovoj presudi uzeti su iz nezvanične, nekorigovane verzije transkripta. Stoga su moguće manje razlike u paginaciji između tog transkripta i javne verzije transkripta
B/H/S	bosanski/hrvatski/srpski
Bosna i Hercegovina	Republika Bosna i Hercegovina
Dodatna replika odbrane	<i>(Additional) Defence Brief in Reply</i> /Dodatna replika odbrane/, koju je zastupnik Mitra Vasiljevića podnio 2. septembra 2003.
Dodatni žalbeni podnesak odbrane	<i>(Additional) Defence Appeal Brief</i> /Dodatni žalbeni podnesak odbrane/, koji je zastupnik Mitra Vasiljevića podnio 24. juna 2003.
Druga presuda o kazni u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića</i> , predmet br. IT-96-22-Tbis, Presuda o kazni, 5. mart 1998.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Akayesu</i>	<i>Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua</i> , predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Aleksovski</i>	<i>Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog</i> , predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Čelebići</i>	<i>Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih</i> , predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića</i> , predmet br. IT-96-22-A, Presuda, 7. oktobar 1997.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Furundžija</i>	<i>Tužilac protiv Ante Furundžije</i> , predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića</i> , predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001.

Drugostepena presuda u predmetu <i>Krnojelac</i>	<i>Tužilac protiv Milorada Krnojelca</i> , predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kunarac</i>	<i>Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih</i> , predmet br. IT-96-23-A i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. juni 2002.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kupreškić</i>	<i>Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih</i> , predmet IT-95-16-A, Presuda, 23. oktobar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Serushago</i>	<i>Omar Serushago protiv tužioca</i> , predmet br. ICTR-98-39-A, Žalba na presudu o kazni: obrazloženje presude, 6. april 1999.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999.
JNA	Jugoslovenska narodna armija
Međunarodni krivični sud	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
MKSR	Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i državljana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritorijama susjednih država od 1. januara 1994. do 31. decembra 1994.
Odgovor Tužilaštva	<i>Prosecution's Respondent's Brief /Podnesak Tužilaštva kao respondent</i> /, podnesen kao povjerljivi dokument 18. augusta 2003. Javna redigovana verzija zavedena 7. novembra 2003.
Odluka o nadležnosti u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-AR72, "Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda", 2. oktobar 1995.
Odluka po pravilu 115 u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Tadića</i> , predmet br. IT-94-

	1-A, "Odluka po zahtjevu žalioaca za produženje roka i izvođenje dodatnih dokaza", 15. oktobar 1998.
Odluka prema pravilu 115 u predmetu <i>Krstić</i>	<i>Tužilac protiv Radislava Krstića</i> , IT-98-33-A, "Odluka po zahtjevima za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku", 5. august 2003.
Odluka prema pravilu 115 u predmetu <i>Delić</i>	<i>Tužilac protiv Hazima Delića</i> , predmet br.: IT-96-21-R-R119, "Odluka po prijedlogu za reviziju", 25. april 2002.
Odluka prema pravilu 115 u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića</i> , predmet br.: IT-95-10-A, "Odluka po zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza", 15. novembar 2000.
Odluka prema pravilu 115 u predmetu <i>Kupreškić</i>	<i>Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih</i> , predmet br.: IT-95-16-A, "Odluka po zahtjevima žalilaca Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića, Zorana Kupreškića i Mirjana Kupreškića da se prihvate dodatni dokazi", 26. februar 2001.
Odluka u predmetu <i>Ojdanić</i>	<i>Tužilac protiv Milutinovića i drugih</i> , "Odluka po prigovoru Dragoljuba Ojdanića na nenadležnost - <i>udruženi zločinački poduhvat</i> ", predmet br.: IT-99-37-AR72, 21. maj 2003.
Optužnica	<i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-PT, "Izmijenjena optužnica", 12. juli 2001.
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog suda
Presuda o kazni u predmetu <i>Simić</i>	<i>Tužilac protiv Milana Simića</i> , predmet br. IT-95-9/2, Presuda o kazni, 17. oktobar 2002.
Presuda o kazni u predmetu <i>Banović</i>	<i>Tužilac protiv Predraga Banovića</i> , predmet br. IT-02-65/1-S, Presuda o kazni, 28. oktobar 2003.
Presuda o kazni u predmetu <i>Plavšić</i>	<i>Tužilac protiv Biljane Plavšić</i> , predmet br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003.

Presuda o kazni u predmetu <i>Serushago</i>	<i>Tužilac protiv Omara Serushaga</i> , predmet br. ICTR-98-39-S, Presuda o kazni, 5. februar 1999.
Presuda o kazni u predmetu <i>Todorović</i>	<i>Tužilac protiv Stevana Todorovića</i> , predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. juli 2001.
Presuda	<i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002.
Prva presuda o kazni u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića</i> , predmet br. IT-96-22-T, Presuda o kazni, 29. novembar 1996.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Krnojelac</i>	<i>Tužilac protiv Milorada Krnojelca</i> , predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kayishema/Ruzindana</i>	<i>Tužilac protiv Clémenta Kayisheme & Obeda Ruzindane</i> , predmet br. ICTR-95-T, Presuda, 21. maj 1999.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Čelebići</i>	<i>Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih</i> , predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Akayesu</i>	<i>Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua</i> , predmet br. ICTR-96-4-T, Presuda, 2. septembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Aleksovski</i>	<i>Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog</i> , predmet br. IT-95-14/1-T, Presuda, 25. juni 1999.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Blaškić</i>	<i>Tužilac protiv Tihomira Blaškića</i> , predmet br. IT-95-14-T, 3. mart 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Furundžija</i>	<i>Tužilac protiv Ante Furundžije</i> , predmet br. IT-95-17/1-T, Presuda, 10. decembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića</i> , predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Krstić</i>	<i>Tužilac protiv Radislava Krstića</i> , predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. august 2001.

Prvostepena presuda u predmetu <i>Kunarac</i>	<i>Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih</i> , predmet br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kupreškić</i>	<i>Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih</i> , predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kvočka</i>	<i>Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih</i> , predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Musema</i>	<i>Tužilac protiv Alfreda Museme</i> , predmet br. ICTR-96-13-T, Presuda, 27. januar 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Ruggiu</i>	<i>Tužilac protiv Georgesa Ruggiua</i> , predmet br. ICTR-97-32-I, Presuda i kazna, 1. juni 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Simić</i>	<i>Tužilac protiv Blagoja Simića i drugih</i> , predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-T, Presuda, 7. maj 1997.
Replika odbrane	<i>Defence Respondent's Brief Against Prosecution Respondents Brief of 18 August 2003</i> /Replika odbrane na podnesak <i>respondenta</i> koji je Tužilaštvo podnijelo 18. augusta 2003./, koju je zastupnik Mitra Vasiljevića podnio kao povjerljivi dokument 2. septembra 2003. Javna redigovana verzija podnesena je 17. novembra 2003.
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
Statut	Statut Međunarodnog suda
strijeljanje na rijeci Drini	Strijeljanje sedam civila muslimanske nacionalnosti na obali rijeke Drine 7. juna 1992. u kojem je ubijeno pet muškaraca.
T	Transkript prvostepenog postupka u predmetu <i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-T. Svi brojevi stranica navedeni u ovoj presudi uzeti su iz nezvanične, nekorigovane verzije

transkripta. Stoga su moguće manje razlike u paginaciji između tog transkripta i javne verzije transkripta

TO

Teritorijalna odbrana

Tužilaštvo

Tužilaštvo Međunarodnog suda

Žalba na presudu o kazni u predmetu *Tadić*

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000.

Žalbeni podnesak odbrane

Defence Appellant's Brief Against Judgement of November 29 /Žalba odbrane na presudu od 29. novembra 2002./, koju je Mitar Vasiljević podnio 24. juna 2003.